Nemunas

Nr. 17
(953)

2015 m.
rugsėjo 10–23 d.

Kaina 1,35 Eur
(4,66 Lt)

DVISAVAITINIS KULTŪROS IR MENO LEIDINYS

Kauno bienalėje:

Audrius JANUŠONIS. „Kauno poetams“. 2015 m.

nuo Paryžiaus iki Niujorko

27 p.

Prie trupinio

Meluoja laikmačiai:
pasaulis sensta!
Ant medžių supasi
šalti audros šaukliai.
Gražuolė gulbė,
dievinta Sen Sanso,
prie trupinio artėja patikliai.

Meluoju aš,
atėjęs palydėti
tavęs su dviem maišeliais paakiuos,
kur vienas Dievas žino,
ko ir kiek pridėta...
_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _
Pats elgeta,
iš elgetos juokiuos...

Petras PALILIONIS

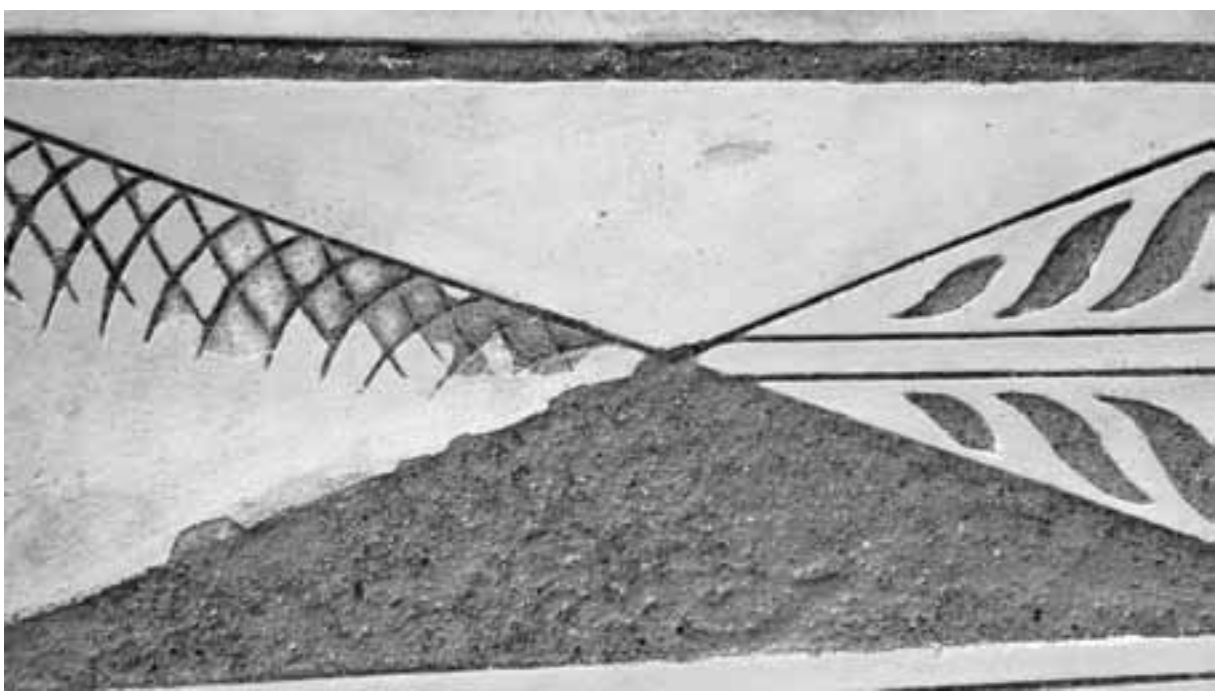

Anos SROFEL iliustracija

Šiltos Šiaurės vasaros tekstas

Kai vasara nutįsta taip išskirtinai sušilusia pabaiga, niekas nenori nei mokytis, nei dirbti. Nebent šiek tiek keičiant ir paprastinant užduotis, derinant su pramoginiais intarpais. Todėl tam puikiai pritaikoma festivalio forma – ypač „Šiaurės vasaros“ kodas, kuris sieja rimtumą su (galbūt taip pat rimtais) juokais, pasitiesus žalią Biržų pilies žolės kilimą ir susimaišius įvairių mineralinio vandens rūšių kokteilių. O tada jau galima į virtualų asmeninį tekstą jungti tai, ką pavyksta išgirsti (pasitaiko, kad tik nugirsti) ir pamatyti.

Šiųmetis vasariškas šilumos nerūpestingumas glaudžiai šliejosi prie numatytos festivalio pranešimų temos „Knyga kaip projektas“, kurios niekaip *neišdiskutuosi* rimtu veidu. Objekto „paviršutiniškumas“ taip ir traukia tris įmanomas nuomonių pozicijas: „už“, „prieš“ ir niekam nelinkėtiną didaktinių virkavimų galimybę. „Faktas, kad dažno rašytojo „kūrybiškumą“ ėmė lemti finansiniai motyvai, įsipareigojimai ir galimybės“, „talentingo rašytojo kūriniai, parašyti be vidinės būtinybės rašyti, redukuojami iki raštingos, beveidės, tvarkingos, nestilingos knygos, kurios neatskleidžia pasaulio naujai, yra be netikėtumų ir atradimų“ ir t. t. Įžanginis Giedros Radvilavičiūtės festivalio straipsnis ryškino beveik apokaliptinį vaizdą, o jo niūrias spalvas dar labiau tirštino Mariaus Buroko, „literatūros ir kultūros procesų dalyvio“, patirtys nardant po pasaulinės literatūros vandenis. Deja, vis seklesnius ir seklesnius, nes juose – gana glaustas literatūros lauko riterių būrelis, nuolat besikartojančios pavardės kasmetinių apdovanojimų sąrašuose. Haruki Murakamis, Johnas Maxwellas Coetzee, Salmanas Rushdie ir dar keliolika autorių išvardytų net ne literatūros konteksto buvėjai visuose žemynuose, nes jie savo knygomis formuoja pasaulinę tapatybę – „apibendrintą“ literatūrą be ilgų išnašų sąrašų ir nesuprantamų realijų. Kitokių knygų mes jau ir nemokame skaityti, seniai susitaikėme su nereikšmingumu ir susmulkėjimu. Tačiau ne M. Burokas, už minėtųjų riterių nugarų vis dar matantis kukliai susispietusius *tikruosius* rašytojus, kurių talentas, deja, nėra pajėgus jų kilstelti į aktyvų regos lauką.

Tam reikia visai kitokių priemonių. Ir jas nusakyti bando Lietuvos kultūros instituto vadovė Aušrinė Žilinskienė, mūsų autorių pavardes įrašanti didžiausių pasaulio miestų dienraščiuose. Puiku, kai jos suveikia lyg priešnuodis skaitant graudžias frazes: „Jei pamatysite lietuvį, iš karto skambinkite policijai.“ Tai, kad tokių sėkmės istorijų ne tiek jau daug, galima nuspėti, tačiau, nepaisant to, atidžiau ištyrinėti esamas ir tinkamas ateities veiklos strategijoms formuoti. Jurgos Ivanauskaitės, Ričardo Gavelio ir Dalios Grinkevičiūtės sėkmės istorijų bombos sprogo ir anapus Lietuvos sienos. Beje, tik dėl daugybės žmonių, valstybinės paramos, leidyklų įdirbio ir vertėjų entuziazmo. Turėjo įsisukti galinga vadybos mašina. Tiesa, A. Žilinskienė ramina, jog žengti į priekį ją skatino knygų kokybė ir autorių talentas. Gerai, jei egzistuoja toks teisingumas. Bet juk būna ir kitaip. Visai priešingai.

Ypač kai išpopuliarėja pačios baisiausios literatūrinės apraiškos. Pavyzdžiui, vertėja Rasa Drazdauskienė mus išgelbėjo nuo varginančios patirties – Jane's Austin romanų perdirbinių skaitymo. Kitaip sakant, atkentėjo už mus visus, nes matyti, kaip XIX a. personažai ima veikti šiuolaikinėje socialinėje aplinkoje, – ne kiekvieno nervams. O ir atitikmenis ne taip jau lengva rasti. Tačiau keisčiausia, pasak R. Drazdauskienės, jog labiausiai *sensta* romanai, kurių centre – sudėtingi veikėjų charakteriai, akivaizdžiai parodantys, kokie nebrandūs yra šiandienos jaunuoliai, palyginti su J. Austin laikais.

Kas gali būti baisiau už klasikų perrašymus arba romanų tęsinius? Tai tikriausiai sužinosime po kelerių metų, kai susidursime su menama realybe, į kurią veda projektinės literatūros propagavimas. Kol kas Lietuvoje net ir to negausiai randame, todėl „gavelologei“ Jūratei Čerškutei reikia tenkintis Andriaus Tapino „fenomenologija“. Na, bet kokią populiariąją literatūrą turime, tokia ir baisimės. O J. Čerškutė ją mėgina suprasti ir analizuodama teisinti. Mano, jei paaugliams patinka skaityti „Vilko valandą“, tai mokytojai ir neturėtų jos raudonu rašalu iš sąrašų išbraukti. Supranta, jog kitokios (geresnės, autentiškesnės?) knygos pagal vadovėlius *naujasis* rašytojo tipas ir negali sukonstruoti. Naujasis – reiškia paprastas žmogus, o ne koks Dievo valios vykdytojas, kuriam rašymas yra darbas arba hobis po kitų darbų. Ir tiek. Tačiau per A. Tapiną, Kristiną Sabaliauskaitę ir kitus panašius rašytojus *mažoje* lietuvių literatūroje įsitvirtina nauji žanrai, ir populiarioji kūryba tampa analizės, o ne vien kritikos objektu.

Dabar, kai knygų rinkoje lengva A. Tapinui, sunku būtų Marceliui Proustui, sutinka vertėjas Laimantas Jonušys, leisdamasis į prisiminimus apie neprojektinę literatūrą, praėjusius (o ne prarastus) laikus su didžiaisiais modernizmo klasikais. Kas galėtų prieštarauti, jog M. Proustas skaitė daug blogesnes knygas nei mes šiandien? O kas nesutiktų, kad dabar esame apsupti ir beveik paskandinti menkavertės projektinės literatūros pavyzdžių? Tai kada buvo tas tikrasis skaitymo aukso amžius? Gal jis – tik subjektyvi kategorija? Ką dar įmanoma vertingo šiandienio įterpti į klasikinių genijų prisiskaičiusiojo akiratį? *Tabula rasa* jau seniai tirštai prirašyta.

Todėl gal net neverta mėginti užtvenkti gausaus kičo srauto, tam tikros žmonių grupės saviraiškos galimybės, mano muzikologė Jūratė Katinaitė, ramiai stebinti, kaip duoda garo televiziniai projektai arba prisiminimuose spindi saldžios kalėdinės dekoracijos jos močiutės vata išklotuose languose. Taip, diletantizmas klesti. Tikriausiai todėl, kad niekas neturi laiko ir galimybių sočiai, patogiai kurti kaip Thomas Mannas ar Jeanas Sibelius su iki gyvos galvos paskirta stipendija. Dabar dirbti prabangioje užmiesčio rezidencijoje su milžinišku archyvu sau gali leisti, pavyzdžiui, Arvo Partas. Laikai pasikeitė, ir kultūros prioritetą (kartu su finansavimu) išstūmė ekologinės, socialinės problemos. Tad turime progą prisiminti kitokius pavyzdžius. Štai Gustavas Mahleris be jokios stipendijos ir žemiškų patogumų sukūrė daugybę nuostabių kūrinių, iki šiol dažniausiai grojamų koncertų salėse. Lygiai taip be finansavimo dienos šviesą išvydo Linos Lapelytės bei Vaivos Grainytės opera „Geros dienos!“ ir apvalė aplinkui nemažą kultūrinę teritoriją, kurioje neįsiterps visokių blogybių.

Tokią pat valomąją, padedančią išgyventi funkciją privalo atlikti ir šiuolaikinis mokslas. Istorijos profesorė Dalia Leinartė stebi, kaip mokslas vis labiau artėja prie meno, jau beveik keičiasi vaidmenimis, ir tai labai palankiai vertina. Niekam nebereikia šalto racionalaus mokslo, kai šiandienos tyrinėtojai gali empatiškai pajusti dominantį objektą ir tikslinės auditorijos lūkesčius, spontaniškai veikti ir pranašauti. Darbo originalumas yra toks svarbus, kad geriausių rezultatų dažnai pasiekia ne profesionalai, o begalinio entuziazmo apimti, emociškai aktyvūs mėgėjai. Taip, tie, kurie rašo aktualius, o ne hermetiškos terpės ribų nepralaužiančius veikalus.

Gali būti, kad tokį parašė ir Andrius Jakučiūnas. Na, šiuo atveju įmanoma beveik bet kas, nes autorius užsiima grynąja demagogija ir pasakoja mums apie knygą, kurios nėra (o gal vis dėlto egzistuoja nenustatytais pavidalais), kuri virsta kitomis knygomis ir kiekvieno galvoje sukelia beveik fantasmagoriškus vaizdinius. Jei tik A. Jakučiūnui pavyksta mums įteigti savo tekstą ir jo galimybę. O tada jį galima suformuluoti kokį tik nori, nes už rankos autorius niekaip nepagaunamas. Taip jis ne tik smaginasi kurdamas keisčiausias teorijas, bet ir hipotetinio, simuliakrinio kūrinio egzistencijos galimybes kitokiomis (daug paprastesnėmis) formomis nei paties teksto rašymas. O kai yra neabejotinų įrodymų, kad tekstas galimas, kam dar vargintis jį rašyti?

Na taip, A. Jakučiūnas „Šiaurės vasaroje“ vis dėlto perskaitė savo galimo kūrinio ištrauką. Kartu su kitais grynosios literatūrinės dalies dalyviais – Laima Kreivyte ir Mariumi Buroku bei negausiais šiais metais užsieniečiais Eeva Park iš Estijos ir Jurijumi Andruchovičiumi iš Ukrainos. Tada festivalį dar spalvino visi muzikiniai malonumai, tylus Martos Vosyliūtės filmas „Humanitarės gyvenimas ir mirtis“, apie kuriuos geriau žodžiais nekalbėti.

Parengė Audronė MEŠKAUSKAITĖ

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Ispanijos tapybos peizažai – visai šalia mūsų

Kauno miesto muziejus trečius metus iš eilės bendradarbiauja su ispanų dailininkais, kuriuos pristato parodų kuratorė ir organizatorė Ina Mindiuz. Nuo rugpjūčio vidurio kauniečiai gali peržvelgti parodų ciklą „Trans + istorija: Ispanijos dialogai. Simboliai. Peizažai ir personažai“, kurį sudaro septynios talentingų Ispanijos dailininkų parodos.

Kauno miesto muziejuje ispanų meno kūriniai eksponuojami nuo 2013 m. Lankytojams buvo pristatyta Galicija, FIARTE (tarptautinis meno ir kultūros sektorius) fenomenas, atvežtos kolektyvinės menininkų parodos. Šiais metais dėmesio centre – Andalūzijos ir Mursijos regionų menininkai.

„Meno istorija neatsiejama nuo parodų istorijos. Šiandien galime sakyti, kad 1910-1920 m. avangardas įsitvirtino dėl susibūrusių meno grupių bei parodų serijų: dailininkų grupės, sekdamos pirmtakais ir įsileisdamos į savo gretas jaunuosius kūrėjus, toliau skleidė menines idėjas. XX a. parodos tapo informacijos šaltiniu. Pastaraisiais metais padidėjo jų skaičius ir įvairovė – tai svarbus politinės meno ekonomijos elementas: parodų metu pasidalijama informacija ir suformuojama, palaikoma, o kartais ir panaikinama meno vertė. Šiuolaikinio meno paroda, kaip istorinis įvykis ir socialinio struktūrizavimo priemonė, kuria ir valdo meno kultūros reikšmę“, – teigia I. Mindiuz.

Pasak jos, parodų ciklo „Trans + istorija: Ispanijos dialogai. Simboliai. Peizažai ir personažai“ diskursas paremtas tokiais tarpkultūrinės ir transmoderniosios estetikos aspektais, kaip ryšys tarp grožio ir meno, ispanų meno simbolizmo estetikos ir žinių santykis bei šių aspektų atskleidimas Lietuvos parodinėse erdvėse. Šia prasme pavadinimas yra poetinis meno situacijos apibūdinimas, kurį vadiname „Trans“. Tai transcendencija, vertimas, transformacija. „Trans + istorija“ – daugiareikšmė tema, ją plėtodami dailininkai remiasi konkrečiu dokumentiniu pasakojimu arba į kūrybą įsipinančia fantazija, liečia egzistencijos autentiškumą, pabrėžia reikšmingus prisiminimus, situacijas, kurios tapo jų kūrybos pagrindu ir tam tikra prasme nukreipė į ateitį.

Šiuo projektu siekiama atskleisti ir suprasti kūrybinę ispanų dailininkų vaizduotę, įvertinti tapyboje atspindėtą praeities ir dabarties įvykių viziją. Rugpjūtį dailininkai Copperis Arte ir Jesus Karlos Kardenete Lopezas simboliškais kūriniais užpildė Kauno pilies ir P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejaus erdves. Drauge su jais parodų atidarymo metu Kauno šokio teatras „Aura“ kūrė komunikacijos formas. Renginyje pynėsi vizualusis menas, garsas bei judesys.

Vėliau dialogą su ispanų menininkais tęsė Baltarusijos dailininkės, kurių parodos eksponuojamos P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejaus gotikinėje menėje (L. Zamenhofo g. 12).

Nuo rugsėjo vidurio Mursijos dailininkai kurs

savotišką Ispanijos meno archipelagą: Kauno pilyje urbanistinio peizažo virtuozai Cristobalas Perezas Garcia ir Pedro Perezas Cazanova išskleis mažų personalinių parodų dialogą, į kurį įsitrauks peizažistė Silvia Viñao, portretistė Patricia Gomez ir savo istorinėmis šaknimis besidomintis Marcosas Amoros. Kiekvienoje personalinės kūrybos saloje dailininkas bandys atsiskleisti ir sužadinti žiūrovo vaizduotę.

Rugpjūčio 14 d. Kauno pilies bokšto ketvirto aukšto salėje atidaryta pirmoji parodų ciklo „Trans + istorija: Ispanijos dialogai. Simboliai“ paroda: pristatytas Andalūzijos menininkas C. Arte. Darbų serijoje „Terram“ menininkas tyrinėja žmogaus veiklos įtaką atmosferai ir geologiniam Žemės formavimuisi bei poveikį šiuolaikinio meno praktikai. „Terram“ – tai abstrakti simbiozė su gamta. Kūrinių simbolika atspindi gražiausias mūsų planetos vietas. Savo darbais autorius kviečia atrasti mažus rojaus kampelius, kurie dažnai lieka nepastebimi. Autorius atkreipia dėmesį į du kūrinius, kuriuos įkvėpė arabų maurų menas – sudėtingos ir paslaptingos simetrijos, bet nepaprasto grožio, jo pavyzdžių galima rasti Granados pilyje Alhambroje. Vienas iš jų – C. Arte kūrinys „Nihil Libertatis Maius“ (2013).

Antroji šio ciklo paroda, iki rugsėjo 11 d. veikianti P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejaus Koncertų salėje, pristato Granados menininko J. C. C. Lópezo darbus. Nuo 1977 m. dailininkas dalyvavo 82-ose tarptautinėse parodose. Jo paveikslų yra privačiose ir viešosiose kolekcijose JAV, Brazilijoje, Saudo Arabijoje, Kuveite, Maroke, Katare, Jungtiniuose Arabų Emyratuose, Prancūzijoje ir Portugalijoje. Personalinėje parodoje eksponuojami darbai iš serijų „Muzika“, „Marokas“, „Kitokia Granada“, ir metamorfozė „Pelytės“. Kūriniuose ryškus Andalūzijos spalvingumas, abstraktus plokštumos pajautimas, muzikos refleksija kompozicijoje, gebėjimas kurti judančias formas. Anot menininko, nuolatinis simbolių sukimasis begaliniame visatos kraštovaizdyje formuoja kelią.

Antroji projekto „Trans + istorija: Ispanijos dialogai“ dalis „Peizažai ir personažai“ prasidėjo rugpjūčio 20 d. bendra Ispanijos ir Baltarusijos menininkių paroda-dialogu. Joje pristatyti Baltarusijos dailininkės: Anastasija Balyš, Liliana Gudavai, Karina Volkova, Tatjana Laska ir Ispanijos kūrėjai: Kalyana, Ina Mindiuz, Macarena Olivera, Pedro Moralesas.

Nuo rugsėjo 15 d. Kauno pilyje bus atidaryta šio ciklo paroda, kurioje dalyvaus Mursijos mieste bei visame regione gerai žinomi jaunieji menininkai: S. Viñao, C. P. Garcia ir P. P. Casanova.

I. Mindiuz peizažą apibūdina kaip šiuolaikinį meno susidomėjimą kraštovaizdžiu, apimantį daugelį socialinio gyvenimo sričių. Tai gamtos paveldo išsaugojimo problemų tyrinėjimas, miestų intervencijų planavimas ir kultūrinio turizmo plėtojimas, diskusijų ekologijos klausimais gvildenimas. Parodos autoriai peizažą suvokia kaip emociją, patirtį ir procesą.

C. P. Garcia yra tikras miestų kraštovaizdžių, šiuolaikinio realizmo specialistas, siekiantis tapyba perteikti tam tikrus jausmus, socialinę kritiką. Menininko meistriškumas pasiektas darbštumu. Jis teigia, kad gyvas peizažas įkvepia ir koreguoja tapybos spalvingumą kūrybos metu. Autoriaus savitumą lemia klasikų ir šiuolaikinių kūrėjų įtaka (ispanai: Antonio López Golucho, Andrés García Ibáñez ir užsienio dailininkai: Alyssa Monks, Lee Prince, Jeremy Geddes, Jeremy Mann). Paryžiaus, Venecijos, Niujorko, Barselonos, Madrido ir Mursijos miestovaizdžiuose taip pat ryški klasikos ir šiuolaikinio peizažo dermė.

P. P. Casanova stengiasi suteikti formą realizmui, kylančiam susidūrus tikrovei ir fikcijai. Atskleidžia įvairių miestų kraštovaizdžių kontrastus (pvz., Lorkos ir Venecijos), atveria ryšius su Roma, kurioje likusios istorinės šaknys ir pasaulietinis pastovumas. „Man nepatinka palyginimai, nes kiekvienas miestas yra savitas. Vaikštau juose, jaučiu ir gyvenu. O kai tik paliečia paslaptingas instinktas, vedantis tapyti, pasiduodu jo nešimui be išankstinių nuostatų. Stengiuosi užfiksuoti vietos atmosferą, perteikti oro virpėjimą, svajonę ir dvasingumą“, – teigia P. P. Casanova.

Žvelgti į S. Viñao darbus – vadinasi, patekti į neatrastą ir nežinomą salą, viešėti unikalioje, neapibrėžtoje, nematerialaus pasaulio tikrovėje. Silvia – daosizmo žinovė, visiškos asmens integracijos į gamtą tyrinėtoja – kuria jausmingus visatos kraštovaizdžius, kuriuose žiūrovas neišvengiamai priverstas gyventi. Tai nesunku: įsižiūrėjęs į šiuos dominuojančios laukinės gamtos kūrinius lyg įeini paveikslo visumos erdvėn. Menininkė siūlo sustoti

ir apmąstyti akimirką mūsų dirbtiniame, streso kupiname pasaulyje. Todėl kalnas arba pilkas dangus, debesys – pagrindiniai jos paveikslų veikėjai, vedantys į spinduliuojantį, klestintį peizažą.

Kita ciklo dalis „Trans + istorija: Ispanijos dialogai. Personažai“ rugsėjo 15 d. atidaroma P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejaus gotikinėje menėje.

Šioje parodoje dalyvaujantys menininkai M. Amoros ir P. Gomez puikiai sugebėjo surasti individualios raiškos personažus. Kartu tekstilinius koliažus ir seriją flamenko šokėjų piešinių sukūrė S. Viñao. Remdamiesi portreto koncepcija menininkai ieško naujų būdų laiko tapatybės vizijai perteikti. „Tai portretai, nauji kūrybos modeliai, kur praeities vertybės, mūsų egzistencinės pasaulėžiūros klausimai lieka visiškai atviri, gyvi, turintys praeities jausmo sentimentalumo“, – teigia jaunieji kūrėjai.

Beveik tuo pačiu metu, rugsėjo 16 d., P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejaus Koncertų salėje duris atvers Alvaro Peña personalinė tapybos paroda „Garsų atspalviai“. Tai jaunas talentingas menininkas, išsiskiriantis tik jam būdinga kompozicijos ir linijos struktūra. Savo kūryboje menininkas įtvirtina gyvenimo harmoniją ir džiaugsmą. „Subtilus ir temperamentingas, lyriškas ir stiprus, paslaptingas ir teisingas. Jo darbų turinio kontekstas labai intuityvus ir racionalus“, – tvirtina parodos kuratorė.

Spalvingą ir įvairialypį parodų ciklą „Trans + istorija: Ispanijos dialogai“ užbaigs I. Mindiuz personalinė fotografijos paroda „Fiesta (Pateka saulė)“, kuri spalio 15 d. bus atidaryta Kauno pilyje. Fotografijų serija pasakos apie dvi bemaž reikšmingiausias Mursijos bei Ispanijos šventes. Tai *Semana Santa* (Velykų savaitė) ir *Fiesta de Primavera* (Pavasario šventė). „Velykų savaitė yra religinė Mursijos šventė, kuri kiekvienais metais vyksta mieste nuo Didžiojo penktadienio iki Velykų sekmadienio. Pavasario šventė čia trunka savaitę po Velykų. Tai žaismingas šventės tęsinys. Taip pavadintos jos pradėtos švęsti nuo 1899 m. Iš pradžių šventes sudarė tik Gėlių mūšis ir Sardinių sudeginimas, nors pastaroji yra senesnė (minima jau 1850 m.), kaip ir *Bando de la Huerta* (datuojama 1849 m.). Abi šventės, *Bando de la Huerta* ir Sardinių sudeginimas, atsirado kaip karnavalo tęsinys“, – pasakoja I. Mindiuz. Nuotraukose menininkė perteikia istorinės šventės svarbą, entuziazmą ir miesto gyventojų pastangas išlaikyti vietines tradicijas bei jų autentiškumą.

„Nemuno“ informacija

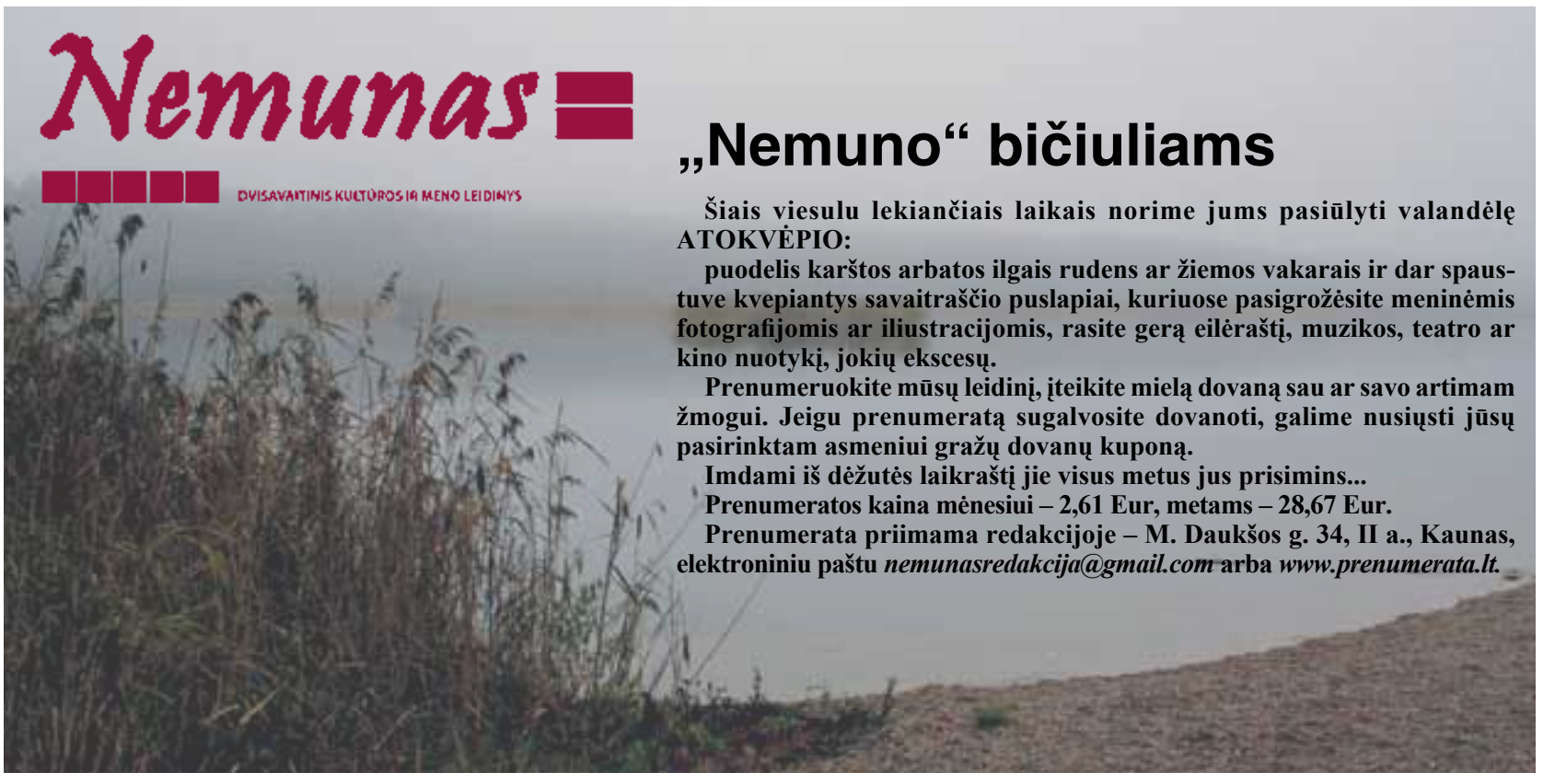

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Ieva RIPINSKYTĖ

Nr. Nežinomasis

Pasikartosiu
Kad neišnešiau šiukšlių
Būsiu itin mandagus
Žiūrėdamas į tavo
Darganotą veidą
Į subjurusias akis
Prikąstas lūpas
Sukrešėjusį sniegą plaukuose

Pasikartosiu
Dar neišryškinau
Na taip
Tos
Kur trūksta
Kur eina po senelės laidotuvių
Būsiu itin nuolankus
Stebėdamas tavo raukšlių dinamiką
Draskančius orą nagus
Ir dar kažką

Pasikartosiu
Aš dar neištariau
Juk lemiamas „taip“
Nieko nereiškė
O tiek daug norėjau pasakyti
Prieš tau išeinant iš savęs
Prieš tau sugrįžtant
Aš gal šiukšles išnešiu
Aš gal išeisiu

Nr. Kūniškoji

Ant tavo delnų
vis dar kuždantis pavasaris
trys snaiperio kulkos
ir vyšnių sirupas
varvekliais
tekantis

Ant tavo krūtų spenelių
saulės auskarai
prasikalę
it pienės ir
truputis vyno

Ant tavo lūpų
išmuštas raudonas
aksomas nuo Adomo ir Ievos laikų
vilioti pabodęs
tik vandeniu prausiamas
išblukęs
išspjautas – bejausmis

Ant tavo akių
delnai mano verkia
prakaito lašais ir dar
tūkstančiais metų prilipusiom
porom
kad po vieną mes
o visi porom
porom

Nr. 911 arba 112

Kai į mane nežiūri
Pradedu laipioti sienomis
Sliuogti gatvių stulpais
Ropštis į medžių viršūnes
Kopti kalnų atbrailom
Aukštyn galva ir tiesiai

Atsispirti

Nerti stačiai vandenyno dugnan
Kokį tūkstantį metrų nuo oro
Tada sugebu kilti aukštyn
Išsilaisvinti iš sunkių vystyklų
Atsiklausti kaimynės išėjusios
Ar galima
Tylą suprasti kaip pritarimą
Tada karstytis po pilnaties kraterius galiu
Jei vis dar į mane nežiūri
Pasikart ant jaunaties smaigalio

Dabar jau tikrai pamatysi

Kad kažkas prilipęs

***

Aš tau pagrosiu
Artilerinę dainą
Sunkią
Kaip Maidanas
Lengvą
Kaip mindfuck’as
Kurią tu niūniuosi
Tyliai
Kaip miręs
Garsiai
Kaip prisikėlęs

Jos žodžiuose
Nardysi skardžiai
Kaip
Kaip tas lakūnas
Kairys
Kairėn pasukęs
Švelniai
Kaip kilbukas
Atsidavęs savo
Šešiems šimtams ikrų ir vandeniui
Aš tau pagrosiu
Artilerinę dainą
Su žalia ukulėle
Palikta žolėje
Ne ten
Ir ne čia

Nr. Tau leidus

Kur mes įkliuvom?
Nagi kur mes šitaip įkliuvom?
Aš ir tu
Tik žemės inkliuzai
Pilnaties atspindžiai

Kiekvieną rytą
Saulė prasibrauna kambarin pro
Bekvapiais musių kakučiais
Išmargintas langо žiotis
Apspinduliuoja
Sako
„Dabar jau nebepabėgsi, mažyte
Dabar ramiai nueisi į virtuvę
Ir užsikaisi kavos“

***

diena užsidengia
veidą užuolaidom

nesulaukę trečio pasaulinio
krūva palaužtųjų
kasosi pleiskanotus pakaušius ir
kariasi ant sausų šakų
kartais ant žaliuojančių lapuočių
ant siaurų virvelių
kur skalbinius džiauna
ant prašmatnių sietynų
už pusę namo kainos
cerkvėse prie altorių
ir ten
kur karas niekada neateitų

jau penkis mėnulius
jie gyvena dvejetainiame kalendoriuje
ir pamatę nuliuką aukštybėse
bando išpirkt visas nuodėmes
kol baigiasi
visi žvangantys

ir mėnuliai užsiveria
ir tampa „aukštyn kojom“ vienetukais
ir taip lengva paėmus tiesę
užmegzti jūrinį mazgą

užkalbėti
išganymą

bundant

Stepas EITMINAVIČIUS

Daugtaškiai

***

Po Vėžio žvaigždynu
Gimiau.
O dabar
Vėl prie jo priartėjau,
Paslėpęs baimę ir nuostabą...

***

Pro Santariškių langus
Žybsi žvaigždės
Ir atsispindi
Vaiko akyse...

***

Pro langą į debesį.
Blyksteli laiptai,
Kuriais kopia mama,
Iš Daugpilio grįžtanti
Su duonos maišu...

***

Kur tas vanduo,
Kurs įsiminė vaiką,
Pirmąsyk plaukiantį?..

***

Budrumo diena:
Už lango lesykloj zylės,
Atsargios ir smalsios,
Gyvenančios
Ir būties, ir buities laiką...

***

Likau
Lyg vaikystėj
Vieversio lizdo saugotoju.
Ne nuo katės –
Nuo žmogaus...

***

Rašantysis pasislepia
Po metaforų skėčiu
Ir vienišas stebi
Upę,
Skubančią
Į eilėraščio ištakas...

***

Pro balkoną
Zylė mato mane,
Atsispindintį knygose...

***

Iš Vyžuonų
Pasirodė baltas debesis,
Sugėręs
Broniaus Radzevičiaus sakinio
Vasaras ir speigą...

***

Vyžuonėlių dvare
Mariana Veriovkina
Piešia
Sustabdžiusi žirgą.
Tai laiškas tėvui.
Apie žaibus...

***

Utenos bažnyčios
Mykolas Arkangelas
Liūdnu žvilgsniu palydi
Poetą,
Einantį Nemeikščių link...

***

Mano galudieniuose
Prisiglaudė galulaukiai,
Ratų iškapoti.
Žolė sustirusi, nejauki.
Ir jokios gėlės...

***

Vaikystėje
Arklinės ežere
Vėžius gaudėm.
Jie nutarė senatvėj
Atkeršyti mums...

***

Jo vienkiemy
Obuoliams nokstant
Savaitei apsigyveno
„Senis ir jūra“...

***

Naktį,
Gedėdamas sesers,
Pro langą matė
Zarasus,
Sniegu užverstus...

***

Einant per sodą
Iš pirties
Visą laiką lydėjo
Trys žvaigždės...

***

Testamento fragmentas:
Vis paglostyk
Poetiškus debesis
Virš proziškos Utenėlės...

***

Glosto šunį.
Jis letenėlėm
Atsargiai užsidengia
Skaudančias akis...

***

Ramiai informuoju:
Išeinu iš lekiančių būrio.
Mėginsiu suprast,
Ką skruzdėlės jaučia,
Kai prie jų lėtai sėlina
Ugnis...

***

Juozo Apučio Zervynos:
Giliausias dangus
Filologiškose tavo akyse,
Kurios ieško kalakutžolių...

***

Gelsvas paukštukas
Žuvo
Atsitrenkęs į langą.
Jis norėjo man
Kažką svarbaus pasakyti...

***

Kapinėse Bronius Radzevičius
Kasdien pasikalba
Su Antanu Masioniu.
Tada Vyžuonos upė
Pamėgina žodžius visus
Nuskandinti...

***

Gydytoja,
Per operaciją būkit budri:
Aš Jums deklamuosiu
Vytautą Mačernį...

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Grytė KULIEŠIŪTĖ

Rojus ir obuoliukai

Anos SROFEL iliustracija

Kažin ką viena *didžiausių religinių bendruomenių* mums atsakytų į klausimą, kodėl šiandien obuolių valgymas yra toks paplitęs reiškinys. Vis dėlto ieškant atsakymo derėtų aptarti šiuo metu vyraujančias tendencijas, nes, kad ir kaip būtų gaila, teologijos mokslas gali išaiškinti ne visus dalykus. Čia naudinga visiškai nauju ir, svarbiausia, inovatyviu požiūriu (naujumo ir inovatyvumo apibrėžimai itin skirtingi) paanalizuoti pradinę obuolių atsiradimo terpę – rojaus sodą, kuriame ir užsiveisė šiuos vaisius brandinantys medžiai, dar kitaip žinomi obelų vardu. Tačiau, kad galėtume plačiau aptarti rojaus sodo sąvoką, reikalinga pirminė konstanta, kuria remiantis vėliau bus galima iš eilės sudėlioti priežasties ir pasekmės ryšius bei, galimas daiktas, pabandyti rasti itin didelio obuolių valgymo paplitimo priežastį. Konstantos pavyzdys, lengvai suvokiamas ir greitai įsimenamas, galėtų būti šis: „*Rojaus sodas* – be vargo jūsų namuose sukuriamas skandinaviško interjero sodas, kurį sunkiai surinksite bei lengvai pasieksite kiekvienoje *baldų tinklo* parduotuvėje.“[1]

Rojaus sodo kūrimas – itin reikšmingas procesas šiandieniniam *homo sapiens*, besistengiančiam atsipirkti (ar apsipirkti?) už metafizinę žmonijos aušroje padarytą kaltę. Nė vienas *rojaus sodas* neapsieis be tokių svarbių namų apyvokos priemonių kaip televizorius, „home, sweet home“ kojų kilimėlis ir kiekvienam gyventojui priklausantys visi įmanomi *obuoliai*, palaikantys jų homeostazę[2]. Kiti atributai, kaip siūlo ir ką tik pateiktas apibrėžimas, surenkami pagal individualius poreikius. Tiesa, televizorius ar kilimėlis yra išskirtiniai namų erdvės atributai, o *obuolius* žmonės linkę nešiotis su savimi dėl kelių racionalių priežasčių.

Pirma, *obuolys*, kaip galima nuspėti, yra multifunkcinis portabilus prietaisas. Jis, deja, nevalgomas, tačiau padeda plisti maisto kultui socialiniuose tinkluose. Tai pagrindinė *obuolių* funkcija. Taip skatinamas visiškai nenaudingų, bet gyvybiškai svarbių ryšių palaikymas, kurį iš tiesų laiko *láikų* kiekis. Kita ne mažiau svarbi funkcija – *obuolys* užtikrina sveiką gyvenimo būdą, nes žmogus pasiekiamas visais ryšio kanalais (jeigu tu nepasiekiamas jokiu kanalu, vadinasi, esi *nesveikas* – bloguoji, kažkas nutiko). Prietaiso portabilumas išplečia ir *rojaus sodo* sąvoką. Tai tarsi galimybė nešiotis savo asmeninį rojų, kad ir kur būtum (neblogas reklamos lozungas).

Tačiau individo *rojaus sodas* viešosiose erdvėse yra visiškai neadekvati aplinka, dėl to išauga bendro – visuotinio – komforto poreikis. Taigi Carlas Gustavas Jungas kalbėjo apie *kolektyvinę pasąmonę*, o *rojaus sodų* visuomenė kuria *kolektyvinę nesąmonę*. Ne, ne, jokiu būdu nepagalvokite, kad žodis *nesąmonė* čia vartojamas *absurdo* reikšme. *Nesąmonė* šiuo atveju – nesąmoningas populistinio komforto kūrimo procesas. Išskirtinumo kūrimas, tampantis standartu – rojumi visiems.

Vienas *kolektyvinės nesąmonės* raiškos būdų yra viešųjų erdvių niveliacija arba vienodinimas. Tam tikros etinės normos standartizuojamos. Sakykime, spragėsių čiaumojimas kino teatruose (kartais tai yra visai atleistina pramoga reflektuojant holivudiškąją kūrybą) tampa čiaumojimo standartu kino teatruose apskritai. Tokiu atveju dažnas netgi nesipiktintų, jeigu į kino bilieto kainą jau būtų įskaičiuotas mokestis už pasirinkto skonio spragėsių ir limonado kompleksą (įskaitant PVM). Tai tikriausiai itin nestebintų, jei šis reiškinys nebūtų pastebimas įvairiuose teatruose: dramos, kameriniuose ar muzikiniuose.

– Pone, – maloniu pusbalsiu prabilo teatro darbuotojas, – į salę gėrimus įsinešti draudžiama.

– Ką? Aš gi susimokėjau! – ir solidžiai apsirengęs vyriškis vienu mauku ištuštino artipilnę raudonojo vyno taurę...

Tai puikus *kultūrinės nesąmonės* pavyzdys, leidžiantis suvokti, kaip veikia *rojaus sodo* aplinka. Matome, kad individualaus *rojaus sodo* linksmintoją, televizorių, keičia kita vaizdo priemonė: dar didesnis kino ekranas arba scena pasirinktame teatre. Vaizdas tampa neatsiejamas nuo proceso (ne, ne žiūrėjimo) – gurkšnojimo ar čiaumojimo. Remdamiesi *kolektyvinės nesąmonės teorija*, turėtume ploti katučių, nes kino ir teatro erdvių niveliacija čia itin aiški (teko girdėti, jog kramtymas stimuliuoja smegenų darbą, bet kur kas logiškesnė prielaida, kad smegenų stimuliacija apskritai nevyksta).

Tačiau minėtas pavyzdys liudija ne tik *kolektyvinės nesąmonės* gajumą, bet ir standartų nevienodumą (ačiū *religinės bendruomenės* atstovui debesyse). Teatruose vis dar egzistuojanti antikinė *pagarbos aktoriui*, kaip vienam iš *homo sapiens* genties atstovų, taisyklė teigia žemiškąją, už komforto zonos (arba *rojaus sodo*) ribų iškeliančią egzistenciją. Vis dėlto verta pastebėti, kad, veikiama paviršinių, bet labai stiprių srovių, ši gili *pagarbos aktoriui* šaknis yra judinama ir laikui bėgant gali būti visiškai išrauta. Tam pasitelkiami ir teatruose komunikacinę funkciją tarp aktoriaus ir žiūrovo bei žiūrovo giminaičių atliekantys mobilieji telefonai: – ...būti ar...

– ...alio? Nu negaliu dabar kalbėt, žiuriu spektaklį (originali transkripcija, – *aut. past.*).

...nebūti.

Derėtų pastebėti, kad aktorius visgi atsako į klausimą, todėl pjesė praranda bet kokią tęstinumo galimybę, ir visi atsiradusieji už komforto zonos ribų ramia sąžine gali išsitraukti savo *obuolius* bei kramsnoti po daug aktualesnius, šiandien jau nebe geltonus internetinius puslapius. Pridursiu, kad čia itin aktualus *mėlynasis #puslapis*, primenantis, kaip svarbu palaikyti nenaudingus ryšius, suteikiant elementarios informacijos apie savo buvimo vietą ir būtinai savo būseną iliustruojant nustebusio (nes į klausimą visgi buvo atsakyta) aktoriaus mimika. Tai, žinoma, primena ir apie jūsų sveiką, *obuolišką* gyvenimo būdą.

Be abejonės, negalima visiems pritaikyti to paties *rojaus sodo* standarto. Dažni yra ir nusižengimai arba, paprasčiau kalbant, išimtys, kurioms negalioja *kolektyvinės nesąmonės teorija*. Naujos idėjos, įdomūs individualūs *rojaus sodo* sprendimai, priimti nesivadovaujant apibrėžimais ir vadovėliais. Visa tai – didelę potenciją, tačiau ne itin didelę pasipriešinimo *kolektyvinei nesąmonei* galią turintys veiksniai. Paanalizuokime, kodėl *kolektyvinės nesąmonės teorija* daugeliu požiūrių yra nemirtinga.

Visų pirma ji apima labai įvairias gyvenimo sritis. Svarbūs ne tik jau aptarti elgesio, bet ir išvaizdos standartai, o dar tiksliau – prototipai, formuojami pačiuose *rojaus soduose*. Prisiminkime, kad, be *obuolių*, soduose privalo būti televizorius, kuris ir retransliuoja *homo sapiens prototipą. Rojaus sodo* gyventojo galimybės pritaikyti *prototipą* sau yra tiesiogiai proporcingos televizijos galimybėms. Dėl gamtos dėsnių *prototipai* iš esmės abi lytis paveikia vienodai. Moteriškosios lyties *homo sapiens* (ievos) *prototipų* paveikumui pasiduoda kurdamos savo išvaizdą. Vyriškosios lyties *homo sapiens* (adomai), atvirkščiai, labiau veikiami ne *išvaizdos*, o *kišenės prototipo.* Todėl peršasi išvada, kad *išvaizdus moteriškasis prototipas* dera tik su *išsipūtusių kišenių vyriškuoju prototipu* (ievos dera tik su adomais). Žinoma, pasitaiko ir kitokių variacijų, tačiau jas lemia jau minėtas faktorius – televizijos galimybės. Taigi *homo sapiens* vienu ar kitu atveju (elgesio ar išvaizdos) bus veikiami *kolektyvinės nesąmonės*.

Antra (ir paskutiniausia), *kolektyvinės nesąmonės teorijos* atsiradimo prielaidas ir suformavo savo noru iš *rojaus sodo* išeinantys ar net nesistengiantys to sodo sukurti individai. Todėl tikslinga kelti hipotezę, kad noras paragauti obuolio ar kriaušės gali išprovokuoti perversmą. Netgi nesvarbu, ar tai bus vaisius, ar daržovė. Svarbiausia, ar uždraustasis neturės tokių pačių pasekmių – ar nebus imtas kurti naujas *rojaus sodas*, kaip yra nutikę begalę kartų. Tačiau ir ši hipotezė, kaip ir kiekviena kita, kad būtų patvirtinta arba paneigta, reikalauja konkretesnių, galbūt ir individualių, bandymų.

Taigi, kaip galima pastebėti, *kolektyvinės nesąmonės teorija* ne taip lengvai perkandama. Beveik kaip ir *rojaus sodo obuoliukai.* Tačiau jau cituoto „Rojaus sodų vadovo“ patarimai ir čia gali pagelbėti: „Jeigu jūsų rojaus sodo vaismedžiai ėmė vesti prasto skonio ir greitai pūvančius vaisius, derėtų į medį pabandyti įskiepyti naują kitos veislės šakelę, kuri padės jūsų medžiui atsigauti.“[3]

[1] *Interjero žodynėlis*, Rojaus sodų vadovas, 2013, p. 259.

[2] Homeostazė – reiškinys, kai palaikoma pastovi organizmo ar sistemos būsena.

[3] *Sodų puoselėjimas ir gaivinimas*, Rojaus sodų vadovas, 2013, p. 154.

Sondra SIMANA

Motinėlė

Prieš 400 metų Prancūzijos pietuose

Kiekvieną dieną skutuosi barzdą. Plaukai želia labai greitai. Kartą visiems pasakiau, kad sergu, ir užsidariau namuose. Norėjau pasižiūrėti, kaip atrodysiu, jei savaitę nesiskusiu. Gal plaukai želia taip grėsmingai tik iš pradžių, kai yra trumpi? Nesiskutau ir nežiūrėjau į veidrodį. Kai sekmadienį nuėjau į galinį kambarį, kur kabo veidrodis, išvydau nemalonų vaizdą: kuokštai tamsių plaukų dengė smakrą, lūpas ir viršlūpį, skruostus, net šnerves. Tankūs antakiai leidosi ant akių lyg storos veliūro klostės mažojoje baptisterijoje.

Tiesą sakant, šis vaizdas mane labai išgąsdino. Tai buvo pirmas kartas, kai aiškiai suvokiau, kas gali atsitikti, jei nieko nedarysiu.

Nuėjau į prausyklos kambarį, kuriuo dalijuosi su altarista. Jis kurčias ir aklas, todėl nereikia saugotis. Pagalandau iš pradžių vieną peiliuką, paskui dar tris, kad būčiau visiškai pasirengęs. Kibau į darbą ir po valandos plaukai nuo mano veido dingo. Pirštai darbavosi sparčiai ir tiksliai, nepalikdami įdrėskimų. Iš slaptos spintelės sienoje, ją pasidariau įrankiams ir prietaisams paslėpti, išsitraukiau dėžutę. Penkiolika minučių smarkiai sukau jos rankenėlę, kol kampe užsidegė raudonas taškas. Tuomet į šoninę angą tarp dviejų strypų įspraudžiau auksinį širdies formos *votą*. Palaukiau, kol jis įkaito iki raudonumo, padažiau į pelenus ir pradėjau trinti veidą. Šią skausmingą procedūrą turėjau padaryti tam, kad sunaikinčiau juodų plaukų šaknis, kitaip nenuslėpčiau turįs didelį plaukuotumą.

Kai švariai nusiskutau veidą ir sutvarkiau įrankius, buvo vakarinės maldos laikas. Reikėjo pasikeisti kamžą, nes nupjautų plaukelių galiukai lindo kiaurai audinį ir galėjo mane išduoti. Užsimečiau milo švarką ir patraukiau į bažnyčios kairiąją navą, kur prie Dievo Motinos altoriaus rinkosi sesės.

Malda veržėsi lauk plėšdama krūtinę, su giesmės žodžiais kilo aukštyn ir nešėsi mano sielą. Bjaurus plaukuotas kūnas liko gulėti žemai, tarp akmenų ir smėlio. Ekstazę nutraukė sesės riktelėjimas. Iš pradžių pamaniau, kad į bažnyčią įskrido gervė.

Sesė blaškėsi ant žemės ir vis suklykdavo. Vyriausioji motinėlė liepė ją išnešti. Vakarinė malda tęsėsi, tačiau aš nebegalėjau pakilti ir atsiskirti nuo savo niekingo kūno. Tyliai klūpojau, judindamas lūpas, kad sesės matytų, ir laukiau pabaigos.

Po vakarinės maldos priėjau prie Motinėlės.

– Ar galėtume rytoj, prieš rytinę maldą, tęsti pradėtą darbą? – paklausiau.

Ji nepakėlusi akių linktelėjo ir pasišalino.

Penktą valandą sėdėjau mažojoje baptisterijoje prieš molbertą ir laukiau pasirodant Motinėlės. Ji įėjo pro šonines duris ir atsisėdo į krėslą.

– Garbė Jėzui Kristui, – pasisveikinau.

– Per amžius, – atsakė.

– Ar sesė Elžbieta atsigavo?

Ji pasižiūrėjo į mane smerkiamai ir nieko neatsakė. Supratau, kad mane kaltina. Išmušė šaltas prakaitas. Pakėliau teptuką ir pamirkiau į pilką spalvą. Nutapyta Motinėlės galva it gyva kabojo drobėje ir, rodės, tuoj nuskries, jei jos nepagausiu už kaklo ir nepritvirtinsiu prie pilko, iki žemės krintančio apdaro.

– Aš nekaltas, – pasakiau aiškiai ir garsiai.

– Tapykite savo nekaltumą, – taip pat aiškiai ir garsiai ištarė Motinėlė.

Nebus lengva šį nuostabų veidą pririšti prie pilkos suknelės. Ėmiausi darbo žinodamas, kad privalau susikaupti prie medžiagos ataudų ir metmenų ritmikos, smulkių klosčių sankaupų ties pilvu ir šlaunimis, šviesos ruoželių, krintančių pro siaurą vitražinio lango plyšį ant kairio peties. Atrodo, pavyko nematyti nieko kito, tik vibruojantį pilkos spalvos paviršių, neklausti pirštų, ką jie liečia, negirdėti minčių, ką jos tyli. Dirbau, kol suskambo varpas, kviečiantis į rytmetinę.

Motinėlė atsistojo lengva it šviesos stulpas ir pasišalino pro tas pačias žemas, variu kaustytas duris.

Iki Didžiojo penktadienio liko dvi savaitės, tada atvykęs vyskupas pasiims paveikslą ir išveš į arkikatedrą, kur Velykų dieną bus atidaryta religinio meno paroda.

Išėjau į kiemą ir pradėjau giliai kvėpuoti. Saulė lindo iš už varpinės. Pasitraukiau į šešėlį ir dar porą minučių pastovėjau prie žydinčio Kristaus kančios krūmo, kol kūnas nurimo, o mintys atbuko.

Kiekvieną vakarą, užsidaręs prausyklos kambaryje, šveisdavau veidą su įkaitintu auksiniu *votu* ir pelenais. Turiu būti įsitikinęs, kad plaukų šaknys neprasimuš pro veido odą. Nors viską atlikdavau nepriekaištingai, Motinėlės žvilgsnio vengdavau. Jos mėlynos skaidrios akys žvelgdavo su neprieraišia meile taip, kad vienu metu pasijusdavau matomas kiaurai ir sykiu nepastebimas. Visos sesės kas savaitę eidavo pas mane išpažinties. Tik Motinėlė turėjo teisę pasirinkti nuodėmklausį. Ji susitikdavo su altarista Pranciškumi sodo gilumoje, ir jie ilgai šnekėdavosi. Nežinau, kaip kurčias senis girdėdavo ir jai atsakydavo, nes paprastai jis nereaguodavo į mano pasveikinimus ir klausimus. Bandžiau sukelti netikėtą triukšmą, kad suprasčiau, ar išties jis negirdi, bet senis nekrūpteldavo. Motinėlė su Pranciškumi atrodė kaip du kertiniai stulpai, ant kurių laikosi visas vienuolynas su dvidešimt devyniomis sesėmis, manimi – nuodėmklausiu, ožkomis ir daržais. Prie vieno iš tų kertinių stulpų linko mano širdis, o kito vengiau ir nesupratau.

Kiekvieną rytmetį ateidavau į krikštyklą ketvirtą valandą ir laukdavau Motinėlės. Ji pasirodydavo su šviesa apie pusę penkių ir sustingdavo valandėlei prieš molbertą, iki rytmetinės. Ta valanda buvo mano didžiausia palaima. Viskas po jos buvo tik blankus dienos ritualas, kurį atlikdavau mechaniškai, bet atsakingai.

Artinosi Didysis penktadienis. Baigiantis mūsų rytmetinei tapymo valandai, Motinėlė pažvelgė į mane ir pasakė:

– Jūs nešite kryžių.

Pirmas žodis, kurį norėjau sušukti, buvo *nesutinku*. Mane išgelbėjo oro trūkumas – kaip visada tapydamas nekvėpuodavau – todėl tik pakėliau prie veido teptuką su raudonos spalvos lašu, mat tuo metu piešiau peizažą, ir sušnibždėjau:

– Kada?

– Didįjį penktadienį.

Žinojau, jei atlaikysiu šį išbandymą, likusį gyvenimą būsiu laisvas. Nors laisvė man nieko nereiškia. Galiu pakęsti viską, kad tik galėčiau ją matyti ankstyvą kiekvieno rytmečio valandą.

– O kas bus prikaltas prie kryžiaus? – paklausiau tikėdamasis, kad Motinėlė parinko dažnai klykiančią sesę.

– Aš, – pasakė ji garsiai.

Norėjau teptuku suraižyti paveikslą, sugadinti portretą. Tačiau tik pakėliau veidą į viršų ir užsimerkiau.

– Gerai, – pasakiau, kai ji jau buvo išėjusi.

Didžiojo ketvirtadienio rytą abu sėdėjome priešais paveikslą ir tylėjome. Mačiau, ji buvo patenkinta tuo, ką regėjo. Stengiausi pasilikti šešėlyje, nes mano veidas dar šiek tiek kraujavo. Vakar nesisekė nusiskusti barzdos. Daugelyje vietų vis ištrykšdavo kraujo, nes vienas peiliukas atrodė per aštrus, kitas per bukas, – neatitaikydavau brūkštelėjimo jėgos. Kai paskui tryniau veidą su įkaitintu *votu* ir pelenais, sužalotas vietas smarkiai degino, garsiai dejavau ir keikiausi.

– Kodėl jūs džiaugiatės? Juk man nepavyko? – paklausiau nusiminęs, kad mano palaimingos rytmečio valandos baigiasi.

– Nerimavau, kad nutapysite mane geresnę, kilnesnę, nei išties esu. Bet jūs nutapėte, – ji trumpam stabtelėjo ir visu kūnu atsisuko į mane, – save.

Nuo jos žvilgsnio plūstelėjo kraujas, ir aš užsidengiau veidą dažų prisigėrusiu skudurėliu.

– Jūs klystate. Niekas savęs nepažįsta. Tik kitas gali pamatyti objektyvią tikrovę kitame. Esame savo subjektyvumo kaliniai.

– Gerai. Nesiginčysiu. Rytoj atvyksta vyskupas. Pagal jūsų teoriją jis yra kitas, kuris gebės įžvelgti objektyvią tikrovę. Mes abu esame šio paveikslo kaliniai.

Vakare nesiskutau, nes veidas vis dar kraujavo. Tikėjausi, kad dėl to plaukai neaugs taip greitai kaip įprastai. Be to, varginantis Didžiojo penktadienio kryžiaus kelias per pelkėtas apylinkes leis nuslėpti plaukuotumą po prakaito lašais. Eisiu sulinkęs po kryžiumi, nunarinęs galvą, ir niekas nedrįs pažvelgti į mane įdėmiau.

Pasukome į pelkes vos saulei patekėjus. Ėjau nudelbęs žvilgsnį po kojomis, saugodamasis gyvačių. Kiekvienais metais iš Kryžiaus kelio negrįždavo pora vienuolių, jos krisdavo vietoje nuo akimirksniu pasklidusių nuodų. Trijų metrų storas medinis kryžius priaugo prie mano nugaros, todėl nei nusimesti, nei atsitiesti negalėjau. Žinojau, kad, nuėjus dvidešimt kilometrų ir pasiekus Golgotos kalną dešiniajame vienuolyno šlaite, kryžių nuo pečių nukels vyskupas su kitomis vienuolėmis ir prikals Motinėlę. Vienuolyno tradicijos laikėsi pirmųjų krikščionių apeigų. Nors dabar tai buvo labiau teatras nei tikra inkvizicija. Motinėlė pastovės ant stovelio iki devintos valandos vakaro ir bus pernešta į rūsį, kur lauks susitikimo su Prisikėlusiu Jėzumi.

Kai pasiekėme Golgotos kalną, prapliupo lietus, todėl niekas nepastebėjo mano veido – kraujuojančio ir nusėto juodų plaukų šepetėliu. Pasilikau budėti prie nukryžiuotos Motinėlės, vėliau palydėjau ją į kapo rūsį ir padėjau užritinti akmenį. Atsirėmiau į jį ir užmigau.

Kai atsimerkiau, prie manęs stovėjo Motinėlė ir vyskupas. Jie laukė, kol juos atpažinsiu.

– Jūs nutapėte Azazelą. Ruoškitės kelionei, ilgai kelionei, kunige. Tiesą sakant, mes šito ir tikėjomės. Jūsų plaukuotumas yra geriausias įrodymas, – ištarė vyskupas ir pasičiupinėjo švariai nuskustą smakrą.

Motinėlė šypsojosi.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Ramunė KARLONIENĖ

Laiko dėlė

Gegužės 29 d. (Mamos gimtadienis)

Tada buvau paskendusi. Į plaučius traukiau žalzganą vandenį. Nežinau, ar žalią – buvau užsimerkusi. Kūnas pasidavė kūdros jėgai. Glebo. Bet sąmonė buvo gyva kaip niekad. Regėjau vaizdinį: išsidraikę ilgi plaukai užkliūva už kaži kokio augalo koto, tikriausiai lelijos. Galiukai apsiraizgo žalią liemenį ir ima čiulpti koto syvus. Pasirodo, juose esama oro. Per plaukus jis teka į galvą, rankas, kojas, nugarą. Sąmonė ima veikti dar ryškiau. Ir aš jau nebe aš, o žalzgana kūdros gyventoja. Mėginu atsistoti. Atsargiai, kad plaukai nepaleistų gyvastingo lelijos koto. Pėdos atsiremia į dumblą. Niekada nepagalvojau, kad taip gera jį jausti. Juk vis žemė. Rankos kyla aukštyn žemyn. It sulėtintame filme. Nugara išsitiesia taip, kad jaučiu kiekvieno šonkaulio lankstą. Odos nėra – ją akimirksniu apdengė žvynai. Žvilgantys, ne glitūs. Kvėpuoju lėtai, pasimėgaudama. Atsimerkiu. Esu vandeny. Laiko nebėr.

Mano laikas per plaukus sutekėjo į lelijos gyvastį.

Tikriausiai lelija žiedu pajuto žmogiško laiko skausmą. Ketino pravirkti. Kuokeliui suspurdėjus trykštelėjo žalias lašas.

Glostau savo naująjį kūną. Rankų žvyneliai net švelnūs, kaklo srity – elastingi, žemiau vis didėja, o kojų apačioje – tamsūs ir tvirti. Kojų nagai perlamutriniai ir iškilę.

Einu. Vietoje. Esu rami ir gera šiai kūdrai, virtusiai naujaisiais namais.

Paėjėjusi užsimerkiu. Pamanau, kad seniai niemiegojau. Atminties ląstelės kelia praeitin. Juk sakiau, kad laiko ribos nyksta. Todėl nežinau, ar miegu, ar prisimenu.

***

Esu vaikas. Purvina mergaitė, glostanti šunį. Nuo galvos iki uodegos. Šuo murkia it katinas. Jis – mano. Brolis pagiežingai nusispjauna, kai Pifas, jam priartėjus, urgzteli. Pifas jo nemyli. Brolis rūko „Primą“ ir smirdi. Brolis nemyli manęs, nes aš – ne jo mamos vaikas. Tik tėvo dukra. Man šešeri.

Tėvas vedė antrąkart. Tai jis, brolis, ir yra tos antrosios vaikas.

Tad gal jis man ir ne brolis?

Bet mama liepia taip vadinti.

Šiandien karšta. Nors vakaras. Eisiu panemunėn. Pabraidysiu. Krantas nekoks – akmenuotas ir kriauklėtas. Smėlis tik tolėliau, bet giliau bristi nevalia. Įtrauks Nemuno undinė. Braidau palei krantą. Pifas giliai irgi bijo. Močiutė sakė, vandens privengia nuo tada, kai jį, dar jauniklį, su kitais šuniukais skandino.

Kaime šunis skandina taip: sumeta į bulvių maišą, užriša, dar didesnį akmenį priraizgo ir meta į Nemuną gilesnėj vietoj. Pifas – tada dar jis nebuvo Pifas, tik mažas šunaitis – kažkaip išsikepurnėjo iš maišo ir kudulai kudulai namo. Močiutė paslėpė tvarte. O kitądien diedas jau nenešė jo vieno skandinti. Ai, tegu gyvena. Pifą atsivedusi kalė nugaišo tada, kai mane mama iš ligoninės parsivežė. Tai jis, šunėkas, užėmė jos būdą. Taip ir augome dviese, nes mano mama mirė, kai dar vaikščiot nemokėjau.

Man šešeri, tad ir Pifui panašiai. Tik, sako, šuns amžius kitaip skaičiuojamas. Bet nesvarbu. Jis man kaip brolis.

Įsibrėžiau į kriauklę. Nemune kriauklės didelės ir neišvaizdžios, o jų viduje gyvena šlykštukai. Taip praminiau geldelių turinį. Šlykštuką bjauru paliesti. Todėl ir kriauklių nerenku. Visai kas kita jūrų kriauklės, ypač didžiosios raguotos. Mačiau tokių draugės namuose. Visoje sekcijoje pridėliota. Priglaudi ausį prie jų ausies ir girdi – jūra ošia. Keista. Ir smagu įsivaizduoti jūrą.

Kraujo dryžis pėdoje. Peršti. Pifas prilėkęs laižo, laižo. Negalima tau, šunie, žmogaus kraujo. Bet juk žmonės gyvulių kraują vartoja. Štai paskerdžia kiaulaitę, išsiurbia ir verda juką. Pasak močiutės, gardu ir sveika, o man šleikštu. Paėmusi dubenėlį slapčia nešu Pifui; tas laka kaip pašėlęs, o aš sakau, kad pati suvalgiau – žinau, nuo jukos kraujas gerėja. Tikriausiai mano Pifo kraujas – pats geriausias iš visų šunų...

Paskui abu sėdim žolėje. Pešu gaidukus ar višteles. Iš smilgų. Išeina daugiau gaidukų su skiauterėm. Tai toks mano žaidimas. Žvelgiu į tolį. Koks ten tolis – horizontas čia pat, už Nemuno. Dangus dažosi raudonai. Kraujuotas dangus, sakau Pifui. Kvailelis vizgina uodegą.

Žinau, laikas namo. Pifas nenori, nes pririšiu. Ir kiūtos visą naktį prie tręštančios būdos, žiūrės į dangų. Juodą kaip naktis.

Kiemas tuščias ir liūdnas. Pririšu šunį ir lekiu nugvelbti jam ko nors vakarienei. Ant spintukės – bulviniai blynai. Pabarstau cukrum ir nešu. Išsiriebaluoju rankas. Nieko, Pifas nulaižys. Kojos nebeskauda. Kur dingsta tas kraujas? Juk pradrėskimo ruoželis lieka...

Valgome su Pifu. Pusė blyno man, pusė jam. Suvalgėm tris ar keturis, jau ir nepamenu. Norėčiau limonado, bet žinau – jį brolis išgėręs. Amžinai ištroškęs ir nepriėdęs. Tiek jau to.

***

Mano gyvenamasis kampas gana jaukus: lovelė, spintutė, kvepianti vaistais. Seniau čia močiutė laikė vaistus, o jų kvapas niekaip neišsivėdina. Bet jis man patinka. Kai žaidžiu daktarę, dargi ir tinka: dėlioju tuščius buteliukus, gydau savo žvėrelius: mešką, šunaitį ir dar vieną šunaitį. Taip žaidžiu kasdien.

Kojų nemazgosiu. Tingiu. Greit guluos. Dar šviesu; kaži kaip it krauju rėžiasi virš kiemo saulės atšvaitai.

Persižegnoju. Dievuli, saugok mano mamą danguje, padaryk, kad tėvelis negertų, kad brolis išvažiuotų – kur tik jis geidžia, – kad antra mama nesibartų, kad nupirktų rudeniui naujus batelius, kad krikšto mama atvažiuotų, gali ir ji nupirkti; kad būčiau gera, supratinga, kad klausyčiau, neverkčiau, kad brolis Pifo neskriaustų, kad ilgiau būtų vasara...

Akys sunkios. Merkiasi tyliai. Pranyksta laikas.

Žinau, vėl sapnuosiu tą patį sapną. Kaip kasnakt. Beje, aš sapnuoju tik vasarom. Nežinau, kodėl. Gal žiemos sapnai neprisimintini...

Kaskart išvystu vieną ir tą pačią lapę. Rusvą, juodu snukučiu. Ji įsirango į mano lovelę; iš pradžių pamanau, kad Pifas, bet kas gi jį atriš? O lapės laisvos. Naktimis kiūtina patvartėn vištų. Močiutė sako, jos pasiutusios, bet aš netikiu; lapės švelnios ir gražios. Aišku, mano Pifas ne gražuolis, bet mielas. O štai lapė – toji, kur mano lovoje, – nuostabi. Glostau jos uodegą. Sako, ponios lapių uodegomis savo kaklus puošia. Nesąmonė. Kas gi kabinsis ant kaklo smirdinčią uodegą? Kad ir graži laputaitė, bet mišku atsiduoda. Velniaszin, ką ji ėda. Peles tikriausiai. Jei močiutė leistų, laikyčiau namie lapę – neliktų nei pelės, nei žiurkės. Bet kur tau. Niekam savo minčių nepasakoju, tik Pifui ir lapei. Naktį. Sapne.

Šiek tiek pagulim su lape. Paskui ji šoka iš lovos, o aš – iš paskos. Lekiam į kiemą. Prie šulinio įsispiriu į senus močiutės kaliošus ir klampoju. Lape, palauk. Laukia. Eiva į pievą pamiškėj. Sėdam žolėn, paskui krintu ant nugaros. Lapė tupi. Danguj nieko nėra, tik mėnulio blynas. Lapė pakelia snukį viršun. Aš užverčiu galvą.

***

Mėnulis dainuoja.

Apie žalią kūdros vandenį. Daina minorinė, tyli. Tame vandeny, dainuoja mėnulis, vienos mergaitės laukia lemtis. Lemtis – tai moteris negyvom stiklo akim ir žaliais apdarais. Bekojė berankė moteris ilgu liemeniu, plokščia krūtine. Krūtine, nežindžiusia vaiko. Todėl ji ir niauri. Bespalvė, bekvapė.

Mėnulio dainoje jauna moteris išeina į pievą, plaunasi veidą kūdros vandeniu. Nori švaraus vandens. Bet jo nėra. Tik žalia tyvuliuojanti masė. Moteris brenda, susilieja su ja. Naktis. Ne žvaigždėta. Be žiogo svirpavimo, net be kurkiančios varlės dainos.

Bet mėnuo dainuoja. Sielos brolis. Ne tas, kuris kadaise skriaudė ją ir jos šunį.

Ji šaukias žvaigždžių. Bet šalia tik lapė.

Lapės klastingos. Aišku, išduos. Ar įkąs.

Ji brenda giliau ir panyra. Visa.

***

Tada ji buvo paskendus. Bet rami ir taiki. Tada...

Žvynus nuo kūno atplėšė tik Laiko dėlė.

Mykolas KARČIAUSKAS

„Aš ieškau pasaulyje slieko...“

Algirdas Verba apie 1980 m.

Pėsčias, siela skaudančia,
Iškeliauja pro vartus
Pasitikti mūsų Daukantas...

Algirdas Verba „O molyno bulvių virkščia...“

Susiradau senus užrašus, pastabas sau pačiam apie Algirdą Verbą. Užrašai – 1977 m., perskaičius jo pirmąją knygą, pavadintą labai žemiškai, nepretenzingai – „Pakelės žalumos“. Prisipažinsiu, laukiau griausmingo, šokiruojančio pavadinimo. Dar neišleidęs pirmojo eilių rinkinio Algirdas jau buvo tapęs legenda. Vaikščiojančia poezijos knyga. Sulaukiau paprastu drabužėliu aprengtos kuklios, kaip ir visos pirmosios, rodos, visada alkanos, įdubusiais skruostais plonos knygelės.

Tada atrodė, kad Verbą kažkas apgenėjo. Redaktoriai ar neviltis. Skambėjo atminty jo paties cituojamos eilutės, ryškios metaforos, pasiruošusios sužydėt eilėraščiais...

Jis buvo dosnus kantriems poezijos mylėtojams. Paskutinis iš poetų, ieškojusių savo eilėraščiams dėmesingų klausytojų. Klausiantis ir atsakantis į savo klausimus. Dar visai neseniai supratau, kad Algirdas rašė vieną savo verbišką žemaičių knygą. Visą gyvenimą. Padėjęs galvą, metaforos ir tiesiogine prasme, savo dainai ant peties. Taip išbraidė visas žaliuojančias gimtosios Žemaitijos pakeles. Paskutinis ir ryškiausias iš mano kartos, mokėjęs guostis tėvų namų, gyvulių ir paukščių šneka. Išties graudu, kad šį savo juodraštį perrašau ir siūlau skaitytojui tada, kai laikas negailestingai sustojo.

Dar nuo Kauno laikų man jis atrodė gimiringas Tristanui Corbiere'ui (1845-1875), Bretanės krašto poetui, aitrios meilės dainiui. Papasakojau, kiek žinojau, aišku, labai mažai. Pradėjo šaukti: „Duok man jį čia, duok man jį čia!..“ Padėjau prieš jį Paryžiuje išleistą knygą „Les Amours jaunes“. Nurimo, lyg pavartė akimis ir ištarė:

– Mano knygos taip gražiai niekas niekada neišleis. Graži, gal solidi... Va taip reikia leisti knygas apie meilę. Apie meilę visada rašau ir rašysiu. Pamatysi, – nuleidęs balsą pridėjo, – arba su meile. Kitaip negalima eilėraščių rašyt...

1.

A. Verba visada buvo pilnas poezijos. Ji kunkuliavo jame. Ir jis joje.

Jis vaikščiojo žeme kaip kūdikis, eilėraščius pradėjo kurti vos pajėgęs pakelti tėvo plaktuką ir stuksenti juo į slenkščio akmenį. Taip tobulino ritmą. Šita poezija buvo girdima ir suprantama visiems.

Kurdamas darbavos protu ir plaktuku. Veržėsi į uolienų sluoksnius. Taip pasakytų archeologai. Kaldavo savo posmus kantriai ir išdidžiai. Nedrįsdamas pasinerti visa galva, vis atitolindamas save nuo jos, prakeiktosios, liesdamas žarijas, išdavystes, atsiremdamas į žolę... Be šitos naštos jis negalėjo gyventi. O gal jam reikėjo tapti archeologu ar geologu? Mažiau būtų kilę abejonių dėl savo atradimų tikrumo, rimo ir ritmo harmonijos. Bet kai šitiek buvo galima atrasti pro pamiškę vingiuojančiame tėvo išmintame take, taip arti kaip kapinės ir užkandinė...

Jis norėjo būti artojas. Visada žiūrėjo į žemę, ieškojo joje savęs. Kartais išsikapstydavo iš jos tarsi kurmiarausių kunigaikštis – *pavandravot*... Bet tik tam, kad sugriebtų iš buvusių gyvenimų kurmio išraustą aukso žiedą – skaudžią metaforą.

2.

Užspaudė prie soboro laiptų – sakyk, kaip tau ta eilutė – ir deklamuoja: „Kaip rūpestis – dangus toks pilkas, / Vandenyje – spalvų liepsna. / Ir džiaugsmas, toks blankus, neilgas, / Lyg prasišviečianti diena (...)“

– Va, matai, sakysi Marcinkevičius? Jis jau parašė, o aš dar neparašiau, tai ką man daryt, prikiš, kad seku?.. Aš nenoriu sekiot paskui kitų uodegas. Tu man pasakyk nors vieną gražų žodį lietuvių poezijoj, kuris ne Marcinkevičiaus. Bet jie ir mano, mano... Negi tik tie pikti, žiaurūs? Pasakyk...

Man lengviau būtų įvardyti, kuris ne Verbos.

– Pats žinau, sakyt nereikia. Na, gerai, o ta eilutė, klausykis, ar tu klausais: „Už liūdesio lyg tuščio stalo...“ Ar supranti mane: negaliu sėdėt už tuščio stalo, prisikraunu knygų, popierių, juodraščių, tada ką nors parašau... O Marcinkevičius jau parašė. Jis rašo ir žino, ką rašo, o aš nežinau. Jis – šventas, aš – prakeiktas... Jis nuėjo toliau už mane. Bet jis per daug myli. Negerai. Reikia pasvilint, pasvilint tarpupirščius mylimiems tautiečiams... Pajusti, kaip gyvenime saldu.

Kelias dienas, neturėdamas Kaune kur glaustis, gyveno mano bute. Tada vis dar rašė jau parašytą eilėraštį. Taip Algirdas dažnai darydavo: viską sugriaudavo ir vėl iš naujo statydavo savo katedrą. Kankinamai ieškojo tam eilėraščiui pavadinimo. Uždusęs, įširdęs. Nerado. Pirmoje knygoje jis pavadintas „Svetimose kapinėse“.

Vis klausinėjo: ar ne per piktai...

– Klausyk, žmonės sako, kad ugnis pikta. Reikia ugnim rašyt?

– Ar čia pyktis, tik paguoda kapinėms.

– Kokios čia tau kapinės? Ne kapinės, ne kapinės, čia aš pats kapstausi savyje lyg kapinėse... Užtektų kelių eilučių, jom sudrebinčiau visus, bet sakys, kad nėr eilėraščio, taškosi pykčiu. Argi aš piktas? Tik noriu surast žodį, kuriame visi kiti prasmegtų. Visi tušti žodžiai. Man baisiai nesiseka. Kaip atrodo: „Kaip ten po žeme – ar išsitiesina / Mūsų į save lenkti nagai?“ Ar čia nelabai piktai?

Klausia lyg atsiprašinėdamas. Kas čia pikto, labai žmogiškai.

– Ar poetiška? Aš tik piktai skaitau, noriu viską išplėšt iš savęs...

Taip keletą dienų rašė, plėšė, braukė. Vis tas klausimas: ar nelabai piktai?.. Sielojosi dėl pirmo posmelio. Vis ne tas.

Dabar būtų puiku turėti tuos suglamžytus, vėl išlygintus popieriaus lapus, stebėti, kaip taisomos eilutės ropščiasi viena ant kitos. Taip ir pasakiau bandydamas perskaityti naujausią redakciją – nesusigaudau, koks žodis kuriai eilutei priklauso. Nesudėlioju.

– Ir nereikia... Jie čia kaip katės pjaunasi, supranti, ėdasi, supranti? Nežinau, ko jie nori. Aš apie kapus. Tai kur dėtis su tais piktais žodžiais? Ten pas juos ramybė, linkim vis...

– Patikėk, jie nepikti...

Kiek pašnairavęs į mane užsipuola: nesakai teisybės, kraupūs, mintis kraupi.

– Tiesa, – bandau švelninti, – visada kraupi.

– Aš toks ir noriu būt, eilėraščiuose, gyvenime aš ne kraupus. O kaip tau šitos eilutės? Nesiduoda taisomos: „Gniaužkite ramybę savo saujoj, / Graužkit ją. Ji jūsų. Amžina.“

– Tai kad čia visa eilėraščio esmė. Viskas šventai pasakyta. Nesugadink taisydamas.

– Tai ko siuntu? Nežinai? Kai mažas buvau, man patikdavo plaktuku akmenį daužyt. Taip patikdavo: daužau, o smulkios dalelės, akmens grūdeliai geldami varpo blauzdeles. Keistą malonumą jausdavau, net rėkt pradėdavau, taip drąsindavau save.

Kažkas plaktuką atėmė... Su tuo „kažkuo“ vis kariauju. Visuos patvoriuos to plaktuko ieškojau, ieškojau ir neradau. Tiek visko aptikau, o plaktuko – ne.

3.

– Ilgai žiūrėjau į liepsną, – kalbėjo vieną vakarą prieš išsikraustydamas, – nieko nemačiau, tik jaučiau, kaip ji auga, patikėk, – lyg kažkam grasindamas pirštu ir kinkuodamas galvą pakartojo, – ugnis auga. Auga, o gal joje kažkas auga, bet auga. Mačiau, kaip dega medis. Gyvas. Apsigobia ugnim lyg skara. Dievuli mano, kokia poezija... Tai tada galvojau: parašysiu eilėraštį, kuriame viskas tilps, ir jame nieko nebus, tik ugnis augs ir augs – kaip žmogus. Bet žmogaus nebus. Ne veltui ją garbino. Ir ji pati save garbina, išvešėdama lyg baisus gėlynas. Gėlės irgi baisios. Jos – žudikės... Viskas, kas gražu, žudo. Bet, sakyk, ar ugnis gali būt be žmogaus? Tai bus tik toks šėlsmas, bet ne eilėraštis, o man reikia eilėraščio. Ir – amen...

Nukelta į 12 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

„Aš ieškau pasaulyje slieko...“

Atkelta iš 11 p.

4.

– Obelys senam sode, aš jas suprantu, suprantu kaip gerą knygą. Sodą. Skaitau sodą. Baisu, kai kerta obelį, kraupu. Obelys kaip bitės – miršta. Taip mane mokė. Pirma miršta obelis, o paskui žmogus, kuris su ja gyveno. Sugyventiniai. Mačiau, kaip nukirto obelį, pilną obuolių. Paskui nuraškė ir išvežė Rygon... Parduot. Tada perėjo melioracija. Taip sakė. Pasakyk man, kodėl negyvenamoj sodyboj obelis sulaukėja? Negali viena gyvent – obelis gyvena, ji kaip žmogus...

Algirdas kalbėjo akis nudavęs į tolumas, į uždumtas murzinų namų krūvas. Įdubę skruostai, veidas pilkainio milo spalvos. Lyg akimis sekė išvežamus obels vaisius, į provėžas kapsintį obels kraują.

5.

– Rašiau tėvui eilėraštį – toks lengvas, o jis taip sunkiai gyveno. Turiu parašyt, tiek medžiagos, o nieko neišeina, – kiek patylėjęs dar pasakė, – tik jis išėjo... Koks vaizdas – ant vyrų pečių supasi *grabas*. Tursuoja stiprūs vyrai... Taip ėjo ir nuėjo. Lyg kiti kitaip išeina. Miršta, tai išeina toli sugniaužę save į kumštį. Tai tame kumštyje – dvasia. Laiko ją, rupūžėlę, nenori paleisti. Kitaip ir negali būt, reikia kietai sugniužt ir laikyt, kol gali...

Susiradau eilėraštį pirmajame rinkinyje. Perskaičiau – švelnus ir tylus. Kiek prisimenu, tada, Kaune, jis atrodė kitaip – lyg pasišiaušęs, sunkesnis. Pirmoji Algirdo knyga iki leidyklos keliavo ilgai. Kažkas kažkam nepatiko. Gal gyvenimo būdas. Skaidrus ir skaudus iki ašarų. Kraujo žemaitis. Bet žemaičiai, kurie galėjo žodeliu užtarti pirmąją knygą, susilaikė. Tikram *dūšios* žemaičiui tokia pozicija buvo nesuprantama. Paskui jie stebėjosi, kad A. Verba šitaip ilgai buvo marinamas. Jis jau tada buvo aiškiai talentingesnis už savo marintojus, bet jie – olimpe, tik primiršo drąsieji ikarai, kad jų sparnai dirbtiniai. Visų laikų ikarų. Tikriems poetams – erelis prie kepenų.

Tai Algirdas numatė.

– Manęs nieks nepaklupdys, – sakydavo pašiurpęs nuo melo, – pamatysi, bus gražu, mano eilėraščius skaitys. Užmarštis gilesnė negu atmintis, bet aš laikaus... Aš dar iškrėsiu visiems tokį *špitoklį*, tai pačiaudėsit. Poezijoj žaibai tvieskia iš žemės, ne iš dangaus.

Patylėjo, pakinkčiojo:

– Visiems įrodysiu, pamatysi, aš, nelaimingas perkrikštas, gimiau kaip pagonis, mane pakrikštijo, tapau perkrikštu, supranti, bet nesiskundžiu, gal krikštas yra daugiau negu gimimas ar šiaip – iš vandens į vandenį ir marš *svieto* juokinti... Aš savyje poetas, na, čia garsiai skamba, tą žodį bijau ištart, tuoj pradės tyčiotis. Poetas – ne pareigos, tik jausmas savyje, supranti. Kas pareiga: valgyt, gert, daugintis... Poetas – kažkas savyje. Ir nekiškit nagų, rupūžės...

Tada Algirdas dar neskubėjo aprišti obels, nors visą laiką ją kantriai saugojo. Gal kam keista, bet man atrodo, kad jo būties saulė buvo Sodas. Tokia sala – negyvenama, bet jo užkariauta. Paklaustas, kodėl sodas, Algirdas nustebdavo, nusiimdavo akinius, gal kad geriau matytum nuostabą jo veide, sutrikdavo, gūždavos, kartais abejingai leptelėdavo: jei tiek nesupranti... Pirmojoje knygoje dar nešildė obels savo – paukščio – kvapu, šis noras ilgai keliavo į antrosios eilutes, kurioje jau įstringa kaip karštas skiemuo gerklose.

Kiek eilėraščių iš pirmojo rinkinio atkeliavo į antrąjį, dabar sunku pasakyti, bet įsiminusias eilutes iš tų kaunietiškų dienų randu. Kiek daug eilėraščių neužrašė, liko abiejuose jo danguose (čia reikėtų cituoti visą eilėraštį „Gimtinės dangūs būtini abu“), jau nieks nesužinos. Sakydavo:

– Turiu tiek medžiagos eilėraščiams, kad jūs visi joje priburbuliuotumėt... Negaliu, negaliu, kai manęs negirdi ir nemato, vaikšto aplinkui susišūdinę, – sušnopavo ir nurimo. – Jau Daukantas mus barė, kad dideliai taikūs esam, o, geležinis senis, a, ką čia...

Skaitau Algirdo eilėraščius ir jaučiu: mes jo pasaulyje gyvenom, bet nušvilpavom kiekvienas į savas ganyklas tikėdami, kad ir į mus koks perkūnas taiktelės. Kūrėjas ir unikali kūrybos mintis išsisklaidė tarp mūsų. Jis viską apmąstė, tik nesuspėjo užrašyti savo eilių, žaibuojančių metaforų. Mėtė į mus meilės ir kaltės žaibus, o mes tik gūžčiojom pečiais. Per ilgai tylim, narcizėliai, apie lietuvišką verbą, Algirdą Verbą, realų ir mistišką, o jis prieš mus, čia pat, vis dar ieško dovanos savo tėvo gimtadieniui: „Aš ieškau pasaulyje slieko – / Dovanos tau – ir tavo laukam... (Eil. „Dovana tėvui gimtadienio proga“).

Algirdas Verba su žmona Nijole. 1982 m. Poezijos Pavasaryje.

Mažoji etažerė

Rimvydas Stankevičius „Pūgos durys“. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014.

Gal ir keistoka vidurvasarį kalbėti apie žiemos pūgas, bet taip jau susiklostė aplinkybės. Ir jų priverstas pamanai, kad gal tai bus rimtas išbandymas R. Stankevičiaus knygai. Jei tekstas sugebės prasibrauti pro priešgyniaujančios aplinkos spąstus, įtaigumas ir jėga bus patikrinti. Regis, jam pavyksta.

Eiliuota pasaka „Pūgos durys“ – tai istorijų, simuliuojančių tikrovę, rinkinys. Jei taip ir nebuvo, visai galėjo nutikti – nujaučiame autoriaus poziciją, kuri taip aiškiai kartoja senuosius pasakotojus ir jų žanrą. Tik gal ne čia ir dabar, o toje laike ir erdvėje nutolusioje vietoje, kurioje veikia burtai ir ištinka stebuklai. Tolybėse tvyrančioje mitologinėje sferoje, į kurią patenkama suveikus tam tikriems dėsniams ir dažniausiai ne savo noru, kurioje žmogus atsiduria absoliučioje laumių, jų burtų, užkeikimų ir pradanginimų valioje. Ši keisto, nenuspėjamo, stebuklinio pasaulio jausena, nuostaba ir netikėtumas, išmokstamos pamokos ir gerumo mokslai yra aktyviausias knygos variklis, kurį R. Stankevičius pasiskolino iš lietuviškų mitologinių sakmių. „Nors knygoje slypi žiemiška ir vėjuota pasaka, pats autorius teigia, jog ją gali skaityti visi nuo septynerių iki devyniasdešimt septynerių. Poetas eina tuo keliu, kuriuo ėjo Balys Sruoga, Vincas Krėvė, Salomėja Nėris ir kiti klasikai – iš naujo prakalbina svarbiausius lietuvių mitologinius pasakojimus“, – teigia knygos anotacija. Vadinasi, poetas iš praeities perima ir ateičiai ištiesia savaip perkonstruotas kultūrinės tradicijos vertybes, noriai dalijasi autoryste, tarsi atliktų jam pavestą pareigą, pildytų ankstesniųjų prisakymus. Tokia pozicija ir tvirtybės suteikia, nes turi aiškų moralinį kūrybos pagrindą, ir skatina kartotis. Į pilį, o gal malūną – keistai atsiradusią vietą – sukviesti pūgos

Etažerė

Rimvydas Stankevičius „Kertinis skiemuo“: eilėraščiai. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015.

Pabaigęs vadinamąją trilogiją „Laužiu antspaudą“ (2008), „Patys paprasčiausi burtažodžiai“ (2010), „Ryšys su vadaviete“ (2012), poetas Rimvydas Stankevičius išleido naują eilėraščių knygą „Kertinis skiemuo“. Jos idėja remiasi žinomu faktu, kad tautai išlikti, išsilaisvinti svarbi humanitarinė kultūra, todėl rašytinis kūrėjo žodis yra tokio palikimo tąsa, kuria įmanoma ją suaktualinti ir į poetinį tekstą parvesti dažnai nutylimą žodį „Lietuva“.

Aktualumo siekiama gretinant kalbą, tautą ir dvasinį gyvenimą, o jos ištakomis virsta nepasitikėjimas esama padėtimi: „Po kiekvienos knygos, po kiekvienos Komunijos tenka / Vėl iš naujo mokintis kalbėti, vėl iš naujo / Aptikti save šiam pasauly“, esama ir grėsmės simptomų, nes „kūnai, nešami laiko, tik nevalingai kartoja / Konvulsiškus judesius, skirtingam amžiui / Būdingas ligas“ (p. 9), „kalba jos / Seniai jau, kuria nesusikalbu“ (p. 12). Leidinys baigiamas įvardijant misiją, lydimą maldos žodžio „Mirusiųjų ir negimusiųjų bendravimas esu. / Amen“ (p. 124). Taip pat tampa reikšminis pasitelkiamas dialogas su trimis svarbiomis literatūros figūromis – Maironiu, Marcelijumi Martinaičiu ir Vytautu Mačerniu. Su jais komunikuojama įvairiais būdais – kreipiniais posmuose, jų poetikos imitavimu savo tekstuose, parafrazėmis. Skaitant „Kertinį skiemenį“ neapleidžia įspūdis, kad toks dialogas tikslingai skatina kalbantįjį prisiskirti poetų genčiai, kurioje nėra nei globėjų, nei globotinių, tik tolygioje galios lygiagretėje išsitenkantys tautos likimu susirūpinę tėvynainiai. Tokiu atveju poetas netenka žmogiškų savybių, bet funkcionuoja kaip įtvirtinta simbolinė, pranašiška figūra, turinti galią lemti, svarstyti, atverti kitiems akis.

„Kertiniame skiemenyje“ R. Stankevičius plėtoja literatūros momentus, atitinkančius ir Lietuvos istorijos raidą: pamatu tampa dvasininko Maironio silabotoniai posmai, įtvirtinantys ir pakylėjantys bręstančios Lietuvos vardą estetikos link, taip pat nepaklusnumą represinei sistemai, ideologizuotai kalbai rodantys ironiški M. Martinaičio paradoksai, galiausiai, mąstant apie V. Mačernį, akcentuojamas vizijiškumas – sąveika tarp esamo ir nesamo, tikro ir tariamo. Tačiau ryšiai yra grįsti pakartotiniu skirtingų literatūrinių patirčių persakymu, kurie sumenkina savitą požiūrį, nes daugelis įžvalgų yra tikrai žinomos. Kiek įprasčiau tikėtis kūrybinės refleksijos, aiškesnio poeto santykio su klasika, kitomis poetinėmis mokyklomis, tačiau tekstuose akivaizdūs kolektyviniais virtę įvaizdžiai (okupantas „tėvas“, veido atgręžimas į žemę ir panašiai), kurie tiesiog nuskamba primityviai. Jie įsitraukia į tik iš pradžių gyvybingu galintį pasirodyti visuminį kalbėjimą, kuriame skelbiama grėsmė nepažinti šiandieninės kalbos ir bedvasio pasaulio, beasmenio ryšio su tėvyne: „Ketvirtis amžiaus, ketvirtis niekur / Nedingusios baimės, ketvirtis nuojautos, / Kad viskas turėtų būti kitaip“ (p. 72). Tačiau intonacija išlieka vakarykštė ir ta pačia „ezopinę kalbą“ primenančia maniera mėgina perduoti žinutę dabarties žmogui. Ją slopina tai, kad, viena vertus, tekste gebama išsakyti viską („Neretai skaistykla ir nemiga reiškia tą patį“; p. 87), kita vertus, atrodo keista, kodėl ritmo rikiuotės pratyboms paklūstantis poetas, užuot atskleidęs savitą požiūrį, „mįslingai apdainuoja“ įtrūkius („Kasdienybė – pilna kapsėjimo, / Apie kurį, tiesą sakant, / Mažai kas užsimena, / Nors daugelis žino“, p. 96).

Gal todėl perteikiamas globotino šventumo nusipelniusios, tačiau nuolatinės įtampos tiek anuomet, tiek dabar persmelktos „iš žodžio išsprūdusios valstybės“ (p. 99) motyvas „Kertiniame skiemenyje“ atrodo šalutinis, tarsi priedanga norimai iškelti šiandieninei poeto figūros reikšmei ir funkcijai. Išskiriamus poezijos raiškos bruožus – silabotoninį rimą, sumanią paradoksalią metaforą, viziją – turėtų atpažinti kiekvienas, kuris skaitė Maironio ar V. Mačernio kūrybą ir pastebėjo jos tuometį naujumą. „Kertiniame skiemenyje“ jie orientuoja į atsakomybę juntančio kūrėjo rašymo sritį. Joje kitų poetų raiškos savitumas, įtakingai maitinęs lietuvių poeziją, nurodo, kad apskritai kūrėjui būdinga susitelkti į perkeltinės reikšmės formavimą, vedantį „vidinės kalbos pusės“ link ir taip atskleidžiantį, poeto žodžiais tariant, vienintelę neuždraustą kryptį – „gilyn“ (p. 66). Taigi orientuoja į pagrindą, kuriuo remiasi ir ankstesnė R. Stankevičiaus poezija – drastiškai apnuoginta romantiko siela, santykiu su būtuoju laiku ir dabartimi, anapusybės ir gyvųjų pasaulio jungtimi, kuri šįkart įgauna visuotinesnį skambesį. Tokioms poezijos linijoms nusakyti kasdienės kalbos maža, todėl paranki metafora, analogija ar kita priemonė, suteikianti poezijai galimybę pasakyti daugiau. Tai pavyksta padaryti viename stipriausių rinkinio tekstų „Ritmas“.

„Kertinis skiemuo“ išties apima pastangą aprėpti valstybei svarbius etapus, juos dar kartą apžiūrėti prisiėmus autoriteto vaidmenį ir priminti sąmoningumo trūkumą. Vis dėlto prisikasti prie norimo gilumo atrodo gana sudėtinga tiek dėl referatyvios leksikos, tiek dėl žinomo tekstų siužetų, norimos atskleisti problematikos ir atviros didaktikos, kuri pridengia pastangą kurti savitą metaforą. Jos stygių atskleidžia ciklai „Europos laikas“ ir „Sapno autorius“. Čia derinamas rūpestis dėl geresnio gyvenimo ieškančių, bet tautą sklaidančių emigrantų ir dvasinio gyvenimo priešstata prieš materialines gėrybes, gaunamas atvėrus Europos sienas, tarytum sumenkinus tautinį sąmoningumą ir pagarbą. Taip, nelikus anksčiau minėtų kultūrinių atramų, pereinama prie blankaus vizionieriško, moralizuojančio kalbėjimo apie šiandieną.

Šis R. Stankevičiaus poezijos rinkinys savo pobūdžiu man primena neseniai pasirodžiusias kitas jo knygas. Eseistinėje „Betliejaus avytėje“ ryškus postilės, mokyklinio diktanto funkcijos suaktualinimas jaunajai kartai, ji paremta ne vien asmenine patirtimi, kuri universalizuojama remiantis krikščioniškomis vertybėmis, bet ir žurnalistinėmis klišėmis. Taip pat išties įdomios vaikams skirtos „Pūgos durys“ nustebino ne vien puikiu rimavimu, grakščiu struktūravimu, kuriama atmosfera, bet ir tuo, jog stokojama įdomesnio santykio su pirminiu tekstu: knygoje pažinau Norberto Vėliaus sakmes tokias, kokias skaičiau vaikystėje, todėl įspūdis ir išskirtinumas sumenko. Nejaugi reikia perrašytų versijų, lyg originalieji tekstai mums nepajėgtų prabilti ar būtų mažiau iškalbingi? Toks klausimas kyla provokuojant, nes rodomas atvirumas kito žodžiams, jau esamoms literatūrinėms patirtims, remiantis kultūriškai susiklosčiusiomis simbolinėmis reikšmėmis (šiuo atveju baltiškąjį pamatą keičiant krikščioniškuoju), neretai pasirodo įkalinantis ir naujame tekste ne toks sumanus ar įtakingas, kokio galbūt norėtųsi. Tad naująją R. Stankevičiaus knygą galima vertinti kaip įdomų mėginimą vėl „prikelti nors vieną senolį“, bet ji paradoksaliai sudaro įspūdį, kad, poezija, nors kyla iš geriausių užmojų, išlaiko viltį, remiasi realijomis, užuot skatinusi pamąstyti ir tapusi aktuali, vis dėlto lieka stagnuojanti, įsitaisiusi šalia realybės ir kaitos.

Neringa BUTNORIŪTĖ

atvyti svečiai ir jų istorijos. Bet ką gi naujo pasakoja daugiausia Norberto Vėliaus surinktos mitologinės sakmės, dar kartą perrašomos R. Stankevičiaus ranka? Tikriausiai sukuria baimės ir atšiaurumo, gėrio ir stebuklų, poetinio melodingumo įsūpuoto pasaulio atmosferą. Tikrai savitą ir užburiančią, dar smarkiau įaudrintą neramių, vėjuose besiblaškančių dailininko Šarūno Leonavičiaus iliustracijų. Pasakojamoji tautosaka čia virsta nuotykių ir mistikos pritvinkusia poezija. Tekstas siekia ne tik pranešti, papasakoti, bet ir suteikti galimybę ilgėliau užsibūti, pamilti.

Kas tai? Gal pūga už lango?
Gal tankmėj dvasia piktoji?
Taip paklaikusiai kvatoja,
Kad ant stalo taurės žvanga...
(p. 19)

Paslaptingumo kupina nuotaika išlaikoma visame kūrinyje, kurio vientisumas, tolygumas tapo rašytojo siekiamybe. Tekstas turi „ištikti“ skaitytoją, priblokšti lyg stipraus vėjo šuoras. Ir net idėjos, moraliniai akcentai eina paskui šį gaivališkumą.

„Pūgos durys“, kaip ir daugelis knygų vaikams, skelbia gėrio pergalę prieš blogį. Dar kartą ir nepabostamai. Tik šį kartą nei gėris, nei blogis nėra tokie aiškūs binariniai poliai, kaip esame įpratę matyti. Draugėn susirinkę žmonės pasakoja savo nelaimių istorijas: vienas sužeidęs neklusnų vėją, kita palikusi laukuose kūdikį, trečias kenčia laumių turtų kerus. Lyg ir moka gyvenimo skolas, patys jų nenumanę ir nenusipelnę. Visiems jiems malūne sutiktos laumės padeda išeiti į šviesesnę lemtį, išskyrus paparčio žiedą radusį, aiškiaregystės dovaną įgijusį ir laumių turtų užsigeidusį medkirtį: „Turtais laimės nelaimėsi. Nežinai tu, regis, šito?“ (p. 44), „Nutrina gėdą, išstumia gėrį“ (p. 48). Tačiau gal net ne godumas medkirtį pražudo. Senosiose sakmėse ir pasakose tiek daug nukentėjusiųjų nuo perdėto smalsumo, siekio įsiskverbti į paslaptį, pranokti kasdienį žinojimą. Užtenka atverti uždraustas duris, surasti užkeikto audeklo galą... – ir užkeikimas pildosi. O tada šis pagoniškas tikėjimas „Pūgos duryse“ dar pinasi su krikščionybės triumfu. Ir iš nelaimių vaduojantys laumių burtai, vos „užgimus Atpirkėjui“, atneša skaidrų ir šviesų Kalėdų rytą:

Toks vaiskus, toks aukštas rytas –
Varpas skamba: blogis krito...
(p. 55)

R. Stankevičiaus eiliuota pasaka skirta visai šeimai, vakarojimams kartu visiems skaitant. Todėl joje galima ieškoti sakmių užkoduotų ženklų ir prasmių, aiškintis jas metodiškai analizuojant. Tačiau vaikams pakaks jos teikiamo pasakiško saugumo, stabilių gyvenimo dėsnių ištarų, sudėtingos gyvenimo sandaros paslapčių praskleidimo ir sklandžiai rimuotos kalbos skambesio.

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Paulius NORVILA

Du trys keturi – Kauno istorija

Tais metais visi statymai atrodė būsią sėkmingi, tačiau nepamenu, kad kuris nors mėnesio pabaigą būtų pasitikęs pliusu, t. y. laimėjęs daugiau negu pralošęs. Net kai vaidenosi, kad pralaimėti neįmanoma, kas nors visada pakišdavo kojų, ir lygos autsaideris parklupdydavo būsimus čempionus. Ir taip kiekvieną kartą. Visi mūsų statymų bilietėliai, įvykiai su visomis kombinacijomis tapdavo beverčiai. Nustodavo žadėti šviesų rytojų ir krisdavo suglamžyti tarsi sudžiūvę lapai.

Nepasiekusius žemės juos nusinešdavo vėjas. Išbarstydavo aplink. Sumaišydavo su rudeniu, kuris dar ilgai čežėdavo po kojomis, kai šalia lažybų punkto valgydavome kibinus (jų vežimėlis stovėdavo netoliese) ir aptarinėdavome tai, kas svarbu. Neišvengiama. Dažniausiai tai, kas versdavo keltis anksti ryte ir skubėti į pirmąsias paskaitas, į pastatą Donelaičio gatvėje, šalia kurio niekas neįrengė perėjos, todėl tuomet, visai kaip dabar, kas antrą rytą kuris nors skubantysis pasirodydavo su baudos lapeliu. Mojuodavo juo, keikdavo jį išrašiusiuosius ir tikėdavo, jog kitą rytą bus atsargesnis ir prieš bėgdamas per gatvę apsidairys.

Niekas net negalvojo, kad galima nebėgti. Kad gatvę reikia kirsti per perėją, esančią už keliasdešimties metrų. Tie keliasdešimt metrų tuomet atrodė didžiulis atstumas. Todėl niekuomet nemėginome jo įveikti. Net nesvarstėme apie tai.

Daug svarbiau buvo bendrystė. Kylant sovietiniais liftais į viršutinius aukštus. Laukiant prie užrakintų auditorijos durų. Dar kartą išgyvenant visų nesėkmes kaip savo. Net jeigu manęs nepagavo ir neišrašė baudos lapelio. Net jeigu nemėgino gaudyti.

Turėjau nujausti: viena ranka duoda, kita – atima. Reikėjo būti atsargesniam ir visuose kituose dalykuose. Nesistengti apžioti daugiau, negu galima, negu pajėgsiu nuryti. Pirmas kąsnis labiausiai vilioja, tačiau jis pats pavojingiausias, nes prakandus tešlos sluoksnį iš jo gali ištrykšti aliejaus srovė. Nepastebėsi, ir ji aplies tave. Tavo striukę. Tavo šarvus. Tuomet tas kvapas įsigers kiaurai. Pro drabužio audinį, odą, mėsą ir kaulus. Kiaurai mane, kiaurai sielą. Sugers aplinkinius kvapus, įtrauks į save visą Laisvės alėją, surakins taip, kad paskui jo neišplausi, niekaip neišnaikinsi.

Tas kvapas bus tavo kvapas. Tas kvapas būsi tu. Tai jį prisiminsi kiekvieną kartą laukdamas jos prie fontano. Jos, kuri kiekvienąsyk bus vis kita, todėl niekada nepajėgsi stoviniuoti ramiai: ateisi per anksti, išvaikščiosi aplink esančius skersgatvius, ieškosi paspęstų spąstų, perspėsi tave stebinčias vitrinas, kad žinai, nuo ko viskas prasideda. Ją liudys trupančios knygynų arkos, japonų kalba kino filmuose, ant „Metropolio“ stalo besisukanti cukrinė.

Vėliau tą cukrų reikės susemti į delnus. Dar vėliau – delnus įmerkti į šalia tekantį Nemuną. Jis priglaus ne tik tave, bet ir visus tavo antrininkus. Visas nuolatines keliones pirmyn ir atgal. Iš vieno salos krašto į kitą, – salos, kol kas suskaičiuojamos žingsniais, o ne krepšinio arenomis ir automobilių stovėjimo aikštelėmis. Kol kas čia dar tuščia, jokių civilizacijos įrodymų. Vis dar atrodo, – būtent čia, kur vien akmenys, žolės ir medžiai, – kad įmanoma peršokti nuo vieno ant kito. Nuo akmens ant akmens. Nuo teiginio ant teiginio. Nuo klausimo ant atsakymo. Nuo tikėjimo ant Dievo.

Tada visi „nuo“ ir „ant“ buvo be galo arti. Kiekvienas knygynas, spaudos kioskas, ledų pardavėja. Pažįstami ir suskaičiuoti. Juos skaičiavome mes. Juos skaičiavo po mūsų. Ir kiekvienas skaičius, kiekviena pažintis blukino veidus, kol jų vietoje liko šešėliai. Iškabos, menančios vietas, – o jų dabar nebėra, – kuriose gležnų padavėjų rankos buvo tokios tvirtos, jog gebėdavo vienu sykiu atnešti aštuonis litrinius bokalus alaus. Kur tie bokalai prarasdavo tūrius greičiau, negu mes tai suprasdavome ar būtume galėję įvardyti. Ten drabužiai prakvipdavo vienodais rūkalais – ypač tų, kurie nerūkydavo, tik stebėdavo lūžtančias degtukų galvas ir skaičiuodavo padavėjų žingsnius, kol šie ištirpdavo migloje. Kol tamsa apgobdavo ne tik jų, bet ir mūsų galvas ir į akis plūsteldavo šviesos. Jos kąsdavo, akindavo, paskui virsdavo griuvėsiais, kuriuos tekdavo perlipti. Istorijomis, kurias tekdavo nutylėti. Žodžiais, kuriuos nurydavome, ir žodžiais, kuriais springome.

Kol nesiimi operuoti atminties, viskas gražu. Rentgeno nuotraukos atspindi lūžius, kuriuos pakartotum. Susitikimai – menamą ilgesį, kuriame skęstum dar kartą. Tačiau, paėmus operacinį peilį ir pradėjus pjauti, viskas nublanksta. Kęstučio, Laisvės, Donelaičio, Putvinskio. Vėjas, traukantis šią armoniką, šį suskaičiuotą ir tobulą pjaustinį. Pasukus devyniasdešimt laipsnių kampu, pradedu iš naujo. Vytauto, Gedimino, Mickevičiaus, Daukanto, Maironio.

Vėjas išpučia kvartalus, išneša mane tolyn su jais, kuo toliau nuo čia. Ten, kur nebėra gatvių pavadinimų, kur neaiškios virtuvės, bendrabučių kambariai, įstiklinti balkonai. Ten reikia jau ne peilio, bet gertuvės. Tuštumą užpildo kalbančios galvos. Masyvūs mediniai stalai, kurie yra veidrodis. Yra vanduo. Tau norisi nerti gilyn. Pramušti juos galva. Pralaužti šį paskutinį pasipriešinimą. Nes už jo – niekas tavęs nesustabdys. Nepajėgs pakeisti krypties, kurios laikaisi.

Tų krypčių neįmanoma papasakoti, neįmanoma užčiuopti. Tarytum pulso. Jis per giliai, sakau, ieškodamas visai kitoje vietoje. Ne ten, kur iš tikrųjų reikėtų ieškoti. Ne troleibusų ir autobusų stotelėse, kurios suburia ir kurių pavadinimai vieną dieną pradeda reikšti daugiau negu tik vietą žemėlapyje. Čia keistomis rodyklėmis ir prierašais gulasi tavo gyvenimas. Sluoksnis po sluoksnio. Puslapis po puslapio. Bokalas po bokalo. Ir nebejauti, kaip laikas pradeda tirpti. Tarsi cukruotos rankos, nardinamos į Nemuno vandenis. Tarsi tu pats. Cukrinis avinėlis šlapiais drabužiais. Cukrinis miestas šlapiomis gatvėmis. Pradžioje – vienas, paskui – kitas, paskui – jau abu. Tirpstate. Iš atminties į atmintį. Kur kirpyklos virsta būrimo salonais, o būrimo salonai – kelionių agentūromis. Kur knygynams lemta tapti greitojo maisto restoranais, o šiems – drabužių parduotuvėmis. Kur kino teatrai virs barais, kas kelis mėnesius keičiančiais pavadinimus.

Viskas laikina, kartoju mintyse, laukdamas jos tarp pirmo ir antro aukštų. Rankoje laikraštis. Jis irgi tirpsta. Jo dažai geriasi į delną. Laukiu nesusitaręs, net nežinodamas, kas ta ji. Laukiu tarsi savęs. Norėdamas sustabdyti visus skubančius žmones ir ištriumfuoti tai, ką įsikalbėjau. Tereikia norėti, ir išsipildys. Kad ir kas tai būtų. Kad ir kaip keistai skambėtų. Laikraštis – nykus pavyzdys, tačiau šią akimirką neturiu geresnio. Laikraščio. Pavyzdžio. Įrodymų, kad viską galima pakeisti – netgi tas dešimtis man nepažįstamų veidų, plaukiančių pro šalį, neklausinėjančių ir nelaukiančių atsakymų. Jų akyse – pilka, krepšiuose – bibliotekų knygos, kurių daugelio niekada neatsivers. Neras jose paliktų sudžiūvusių žiedlapių, meilės raštelių ir iš nuobodulio gimusių piešinių.

Jie juda mechaniškai. Negali sustoti. Pasipriešinti nežinomais maršrutais nešančiai tėkmei. Kol kas jų dar nepažįstu, bet greitai visi bus suskaičiuoti ir patirti. Tada paaiškės – nieko naujo.

Juos visus galima nuspėti. Išardyti. Stebėtis viduje rastų mechanizmų panašumu. Paskui nebesistebėti. Apsisukti ir dingti, užleidžiant kitiems savo vietą – tarp pirmo ir antro aukštų.

Aš jau kitur, jau kitaip. Nors mano juokas toks pats ir apie tą patį. Pavyzdžiui, kad taip ir neišmokau pačių paprasčiausių dalykų – žiebtuvėliu, rašikliu arba kokiu kitu panašiu daiktu atkimšti alaus butelio. Arba suplakti dvi atmintis į vieną. Išsivaduoti iš laiko ir pagriebus save, einantį vos už kelių kvartalų, perkelti pirmyn arba atgal. Dviem, trimis, penkiais, dešimčia metų. Tai paprasta, tačiau dalys nelimpa. Guma per daug kieta, kad galėčiau ją ištempti ir apvynioti aplink pirštą. Sumazgyti. Ji net nesileidžia atlupama nuo mokyklinio stalo, stovinčio paskutinėje eilėje, kojos.

Šioje vietoje ateina žiema, ir atmintis virsta ant palangės stovinčia stikline dekoracija, sklidina įvairaus tankio skysčių. Galiu plakti, maišyti juos amžinai, bet anksčiau ar vėliau rankos nusilps, ir jie vėl išsisluoksniuos. Geltonas apačioje, žalias per vidurį, rausvas viršuje. Išvirkščia vėliava. Nesumaišoma, visuomet grįžtanti ir gražinanti į pirmapradę būseną. Į siuvėjo rankas. Į stakles.

Toks ir esu – susiūtas visam gyvenimui. Neturintis galimybės keisti arba taisyti. Nes siuvėjas užsiėmęs, nes staklės vis dar ūžia ir į jas du kartus neįbrisi. Todėl negalėsi iškirpti savęs, bėgančio iš vokiečių kalbos pamokos, sėdinčio ant suoliuko Laisvės alėjoje, laukiančio, kol bus atidaryta parduotuvė ir nusipirksi ilgai svajotą kompiuterinį žaidimą. Negalėsi iškirpti ir sumaišyti, suplakti, susiūti su tuo kitu, po daugelio metų sėdinčiu lygiai toje pačioje vietoje ir valgančiu ledus. Paskaitos jau pasibaigė, bet savaitgalis dar neprasidėjo.

Kad ir kiek plakčiau, skysčiai atsiskiria, jie negali likti tame pačiame puslapyje. Grimzta į paraštes, tolsta debesimis. Ir tie debesys tirpsta greičiau negu mano ledai. O ledai – greičiau negu mano rankos. Rankos – greičiau negu mano atmintis. O ši vis plazda. Kabo išversta, išvirkščia, bet vis dar puošia Laisvės alėją. Nors su kiekviena diena jos pustoniai blunka, juose vis dar galiu išskaityti mus.

Mus, vis dar esančius čia. Net jeigu to „čia“ jau nebėra. Tų laiptelių į niekur ir „išmuitintų“ senamiesčio tarpuvarčių. O jeigu nebėra jų, nėra ir mūsų. Tokių, kokie buvome. Kokie norėjome būti. Mes jau kitur. Jau kitaip. Kitokie.

- - -

Nors dabar dėvime kitus drabužius, vis dar užuodžiame tą kvapą. Tą aliejų iš kibino. Tą keistą gyvenimą. Miestą, kuris įsigėrė su visam. Su pirmaisiais žingsniais ir paskutiniaisiais prisiminimais. Jie vis dar pildosi. Vis dar šoka į paraštes. Brėžia naujas linijas ant senųjų – nėra išrašę savęs, nes atmintis niekada nesibaigia.

- - -

Tas kvapas – tai aš. Tas aš – tai visam gyvenimui.

2013 m.

2013 m.

Romualdas RAKAUSKAS

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga

Balerina Loreta BARTUSEVIČIŪTĖ ir operos solistas Virgilijus NOREIKA

Loreta: ***Meilė veda pirmyn. Ir jėgų suteikia, ir noro dirbti bei gyventi. Gera mums drauge. Dabar dažniau pasitariame, pasišnekame rytą gurkšnodami kavą. Virgilijus optimistas, labai gerai nuteikia visai dienai. Žinau, kad jis visada laukia, visada paskambins, paklaus, kaip sekasi. Galiu į jį atsiremti, pasikalbėti, jis visada suras išeitį, priglaus. Virgilijus labai gerai mane supranta. Kaip ir aš jį.***

Virgilijus: ***Visi padorūs dainininkai mėgsta žvejoti, nes žuvys tyli. Jam prieš koncertą negalima ne tik kalbėti, bet ir klausytis – balso klostės net klausant dirba. Žvejyboje žuvis tavęs nekalbina, tu – jos, ir abiem ramu...***

Mano gyvenimas labai pagerėjo, kai sutikau Loretą, savo antrąją žmoną. Radau namus. Ir mano gyvenimo užkulisiai nurimo. Būčiau nusilėbavęs arba nustojęs dainuoti...

1972 m.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Aurelija JUKNIENĖ

Nufotografuotas laikas

Vis labiau artėjančio grandiozinio „Kaunas Photo“ festivalio, kuris įsitvirtino ne tik uždarose galerijose, bet ir viešosiose miesto erdvėse, fone ne taip jau paprasta pastebėti tylią fotografijos parodą Kauno menininkų namų salėje. Mildos Kiaušaitės „Keistas laikas“ – tai jau septintasis personalinis jaunos menininkės prisistatymas žiūrovams. Tauri sepijos ramybė fotografijomis nukelia šiek tiek į praeities laiką ir iškelia daug klausimų apie jo buvimą tokia menine forma. Fotografė siekia sugauti laiko tėkmę ten, kur kiti dažniausiai pastebi vien sustingusios akimirkos darinį. „Egzistuoja keistas įsitikinimas, jog fotografija yra tarsi savotiškas laiko atomas, kuris neturi nieko bendra su laiko trukme ir kitimu. Tai, kad fotografija yra statiška, man atrodo kvailiausia mintis, kokia tik gali būti. Taip, fotografijos užfiksuotas akimirksnis labai trumpas, netalpinantis įvykių, todėl atrodo, kad jo apskritai nėra. Taigi aš fotografijoje ieškojau ne išorinio laiką žyminčio pokyčio, o vidinio, kuris aiškiausiai perteikiamas „klostės“ sąvoka. Vadinasi, kažkur egzistuoja būvis, kuriame laikas įeina į save ir išeina iš savęs, nes mūsų įsivaizduojama laiko tiesė iš tiesų neegzistuoja. Galų gale mumyse praeitis ir ateitis taip pat rišasi į savotišką mazgą“, – laiko „tėkmę“ fotografijoje teoriškai nusako M. Kiaušaitė.

Prieš mus išsiskleidžia nespalvotų fotografijų žybsniai, prikaupę be galo stipraus nostalgijos kvapo. Jau praeitin nusmegę kelionių vaizdai, stabtelėjimai čia pat nuolat būnamose vietose, tačiau kitokios dabarties jausenos nušviestu laiku. Jei jau autorė akcentuoja laiką, tai jis fotografijose atrodo sąmoningai lėtinamas, stingdinamas, nes iš erdvės išvalyti greito, agresyvaus keitimosi ženklai. Beveik visi apibendrinti objektai stūkso ir tarsi laukia, švyti išsitęsusioje palaimos akimirkoje ir čia pat, regis, krinta į nueinančią (ir kartu pasiliekančią) praeitį. Žiūrovas tikriausiai turi tarp jų pasimesti, susipainioti, prarasti realaus laiko nuovoką ir susikurti savitą buvimo vietą tariamoje erdvėje ir laike.

VDU filosofijos dėstytojas Rimantas Viedrynaitis žiūrovus taip pat kvietė stovint prieš M. Kiaušaitės fotografijas pamiršti įsisenėjusius *matymo* įpročius, kurie nutrina, paslepia beveik viską, kas jose svarbiausia. „Juodos ir baltos, pilkos ir juodos Mildos fotografijos puikiai tinka lavinti galimybę matyti užuot žinojus. Taip, tai vaizdai rėmuose, taip, ten peizažai, architektūra, žmonės, bet kitokie – tikri. Ekspertas tuojau pasakytų – taigi čia dokumentinė fotografija, nieko ypatingo... Ir vėl klaida, kuri, atrodytų, visiškai neišvengiama, kai fiksuojama „tikrovė“. Juokingiausia, kad tikrovė apskritai nefiksuotina“, – teigia jis. Nėra nei tikrovės, nei laiko, tik mūsų įsivaizdavimas ir pojūčiai. Jei mintimis nuklysti į praeitį, jau absoliučiai nesuvoki savęs, esančio šiandienos realybėje. Tai kur tuo metu esi iš tiesų? Ar tai ir lemia fotomenininkės gaudomo laiko keistumą? Ar menką fotografijos akimirką pripildo įvairiaplanio žinojimo, kuris išsitęsia beveik iki amžinybės?

Klausimų parodoje galima kelti beveik nesuskaičiuojamai daug. Atsakymų mėginti ieškoti fotografijų pilkumoje. Tačiau patartina pirma pasiklausyti autorės nuorodų, kurių neišgirdus vėl galima likti „nematytoju“, užstrigti savame „matymo“ paviršiuje.

Grigorijus Kanovičius.

Gediminas JANKAUSKAS

Pradingusios „Lietuvos Jeruzalės“ dainius

„Esu Lietuvos žydas, gimiau Lietuvos laikinojoje sostinėje Kaune (1929 m. birželio 18 d. – *G. J. past.*). Vilnius tada buvo, kaip mus mokė mokykloje, užgrobtas lenkų. Gimiau Žydų ligoninėje (tuo metu daug buvo žydiškų dalykų – nuo visame pasaulyje žinomų ješiyų iki labdaros valgyklų, nuo Žydų banko iki Žydų ligonių kasos). Laimė, buvo ir meistriškų žydų gydytojų (dauguma jų po dvylikos metų suvaryti į getą ir sunaikinti). Jų padedamas, tegu ne visai įprastu būdu – atlikus Cezario pjūvį, aš ir atsiradau pasaulyje. Mano drąsiai ir pasiaukojančiai mamai, tebūnie jai dangaus karalystė, po pirmojo tokio gimdymo, tapusio lemtingu mano vyresniajam broliui, buvo griežčiausiai uždrausta gimdyti. Bet meilė savo vyrui – pradedančiam miestelio siuvėjui – nugalėjo gydytojų draudimus. Ne veltui mano senelė Rocha ilgai ilgai, švelniai ir su nepikta pašaipėle vadino mane, savo pirmąjį vaikaitį, uždraustu vaisiumi. Kadangi gimdyvę ir naujagimį išlaikė ligoninėje devynias dienas, aš turiu retą, beveik kaip Gogolio aprašytą galimybę švęsti gimtadienį du kartus per metus ir du kartus ta proga gauti sveikinimus nuo artimųjų ir draugų – tą dieną, kai iš tiesų gimiau, ir tą, kai mane parvežė į gimtuosius namus – į Jonavos miestelį, kur patyręs mojelis man atliko žinomą gerą darbą, o rabinas pagaliau įrašė į visų pasaulyje gyvenančių padarų knygą, davęs man ilgam gyvenimui du vardus – Giršas Janklas (sovietinė versija – Grigorijus Jakovas).“

Taip 2014 m. Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Grigorijus Kanovičius aprašė savo pirmąsias dienas apsakymų knygą „Debesis, vardu Lietuva“ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2009 m.) baigiančiuose „Strichuose autoportretui“.

„Ave, vita“.

„Siūti moka ne kiekvienas“

Su panašiu humoru (dažnai tragikomišku) rašytojas žvelgia ir į savo literatūrinių kūrinių herojus, neslėpdamas, kad neretai juos apdovanojo ir asmeniškos patirties detalėmis: „Jeigu savo knygose ir rašiau apie save, tai tik literatūros vedamas – netiesiogiai ir apibendrintai, visada teikdamas pirmenybę personažams, stengdamasis per juos suprasti ir įvertinti ne tik ir ne tiek save, kiek laiką, kurį man suteikė likimas.“

Eiles būsimas prozininkas pradėjo rašyti dar gimnazijoje. „Tėvams nepatiko mano pomėgis. Tėvas tvirtino, kad plunksna niekada neprilygs adatai; plunksna – žudikė, dėl jos ir į kalėjimą galima patekti, o adata – maitintoja, ji ir cypėje išmaitins.“ Tėvui pritarė ir jo sąjungininkė mama, įkalbinėdama sūnų pereiti į mediciną („Tegu eiles rašo sau rusai“), ir tėvo klientas senas pogrindininkas Šmerlas Solomonovičius Maiminas („Antruoju Puškinu vis tiek netapsi“). „Norėdamas visus nuraminti pataikūniškai prasitariau, jog ketinu rašyti ne eiles apie Staliną ir Dzeržinskį, o apsakymus apie žydus, kurie iki karo buvo mūsų kaimynai ir kuriuos nužudė tik todėl, kad jie buvo žydai! Juk turi likti apie juos koks nors prisiminimas.

Nukelta į 18 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Pradingusios „Lietuvos Jeruzalės“ dainius

Atkelta iš 17 p.

– Apie žydus senų seniausiai viskas parašyta Tanache, – atkirto tėvas. – Kalbėti ir rašyti apie žydus nei rusiškai, nei lietuviškai nereikia. Apie žydus dabar reikia dantis sukandus tylėti. – Pastarąjį žodį tėvas ištarė kapotais skiemenimis. – Supranti, tylėti, jeigu nenori, kad tave pasodintų į cypę.“

Ano meto nepamenantiesiems (arba jį sąmoningai užmiršusiems) rašytojas čia pat apibrėžia dramatišką pokario situaciją: „Laikai iš tikrųjų buvo sunkūs, neramūs. Vilniuje vyko areštai. Suėmė puikų jidiš poetą Hiršą Ošerovičių, absurdiškai apkaltinę jį rengus Kryme nusileidimo takus strateginės paskirties amerikiečių aviacijai. Žydiškąjį Vilnių purtė nuo naujienų apie sušaudytus žydų rašytojus ir visuomenės veikėjus, apie Žydų antifašistinio komiteto išvaikymą.“

Kad „tikroji kūryba – ne amatas, o pašaukimas, kaip ir dvasinis tarnavimas“, rašytojas suprato anksti. Tada ir apsibrėžė svarbiausią kūrybos temą. „Kaip sakydavo mano velionis tėvas, įverti siūlą į adatą gali bet kas, bet ne kiekvienas moka siūti. Įverti adatą, tai yra pamerkti plunksną į rašalą, išmokau anksti, bet „siūti“, tai yra iš tikrųjų rašyti, pradėjau kiek vėliau, kai radau savo temą, kurią trumpai galima suformuluoti taip: „Lietuvos žydų likimas per daugiau kaip pusantro amžiaus.“ Tenka konstatuoti, jog užsimojau padaryti tai, ko fiziškai negali vienas žmogus ir kas anais laikais buvo kone beviltiška, nes požiūris į žydų tematiką literatūroje, nuleistas iš Kremliaus bokštų, atrodė amžinas ir nepajudinamas.“

Antruoju Puškinu G. Kanovičius tikrai netapo. Užtai atrado save pradingusioje „Lietuvos Jeruzalėje“. Kaip teigiama leidyklos „Tyto alba“ 2014 m. išleistoje G. Kanovičiaus solidaus penkiatomio įžangoje „Grigorijaus Kanovičiaus atminties erdvė“, kurią parašė Michailas Krutikovas, šį „projektą“ rašytojas pradėjo romanu „Žvakės vėjyje“ ir tęsia iki šiol: „Panašiai kaip Faulkneris, G. Kanovičius atkūrė savo įsivaizduojamą visatą, apgyvendinęs ją savo vaikystės personažais – visų pirma paprastais žydais, taip pat lietuviais, lenkais, baltarusiais ir rusais... Kiekvienas naujas jo kūrinys turi savo temą, stilių ir charakterį, bet kartu visi jie papildo anksčiau rašytus. Pagal rašymo manierą Kanovičius – realistas. Kiekvieno jo kūrinio veiksmas plėtojasi konkrečiu istoriniu momentu, visos detalės nepaprastai tikslios, personažai – gyvi žmonės iš kūno ir kraujo... Įvykiai aprašyti labai įtikinamai ir detaliai, tad jokių abejonių dėl jų tikroviškumo nekyla. Bet tuo pat metu skaitytojo neapleidžia nerealistiškumo jausmas. Kur ir kada visa tai galėjo būti? Ir ar buvo visa tai iš tikrųjų? Ir kur visas šis pasaulis dabar?“

Sovietmečiu dėl liūdnai pagarsėjusio „žydų klausimo“ rašytojui dažnai teko susidurti su negatyviu požiūriu į savo kūrinius. „Iki šiol pamenu laišką, gautą iš žurnalo „Družba narodov“ („Tautų draugystė“), kuris tarsi paties Aukščiausiojo buvo skirtas tam, kad čia būtų skelbiami ne tik gruzinų ir buriatų, latvių ir lietuvių, totorių ir armėnų, bet ir kitų tautų kūriniai. Laiške-nuosprendyje mano romanui „Kvailių ašaros ir maldos“, pasirašytame vyriausiojo redaktoriaus, buvo juodu ant balto parašyta: „Gerbiamas drauge Kanovičiau! Apgailestauju, tačiau jūsų romano paskelbti negalėsime, nes žydų literatūros planą jau įvykdėme.“

Su oficialiu pripažinimu „anais laikais“ buvo susijusi vaizdinga istorija, kurią rašytojas pasakoja taip: „Nepamenu, kuriais metais valstybinių premijų skyrimo komisija atmetė mano trilogiją „Žvakės vėjyje“. Pakako žymaus Lietuvos rašytojo, anuometinio Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko pavaduotojo, vienintelio sakinio: „Draugai! Juk premija – nacionalinė, ji skirta ne žydams, dar ne visi mūsiškiai ją gavo...“

Žymus pėdsakas kine

Žymų pėdsaką G. Kanovičius paliko ir kine, beje, ne tik lietuviškame. Pagal jo scenarijus buvo sukurti filmai Estijoje („Lizdas vėjyje“, 1979 m. bei „Miško našlaitės“, 1980 m.) ir Latvijoje („Už stiklinių durų“, 1979 m., „Palinkėk man prasto oro“, 1980 m. bei „Pats ilgiausias šiaudelis“, 1982 m.). Trys iš jų – „Lizdas vėjyje“, „Miško našlaitės“ ir „Pats ilgiausias šiaudelis“ – pasakojo apie dramatiškų kovų kupiną pokario gyvenimą, kurį mėgo analizuoti ir mūsų vaidybinio kino meistrai.

Pirmąjį scenarijų Lietuvos kino studijai „Karas atidedamas rytojui“ G. Kanovičius (kartu su Ilja Rud-Gercovskiu) parašė 1964-aisiais. Gabių debiutantų scenarijaus pagrindą sudarė trys Petro Cvirkos novelės: „Kiškis“, „Siena“ ir „Nosis“. Į tolesnį šio scenarijaus plėtojimą energingai įsitraukęs jaunas režisierius Raimondas Vabalas žurnalui „Kino naujienos“ pasakojo: „Scenaristai buvo užsibrėžę kuklų uždavinį parodyti kino juostoje buržuazinių laikų smulkaus verslininko likimą. Tačiau kūrybos procese gimė daug naujų minčių, kurios ir leido sukurti visiškai savitą, tiesa, neįprastą ir dar neišmėginto žanro kino kūrinį. Naujasis filmo stilius padiktavo ir naujus sprendimus bei naują temą. Taip buvo atitolta nuo valdininkėlio linijos ir nuo konkrečių adresų bei faktų. Groteskas reikalavo atmesti visa tai, kas smulku, ir pasitelkti tik realybės „kvintesenciją.“

Taip gimė originalios stilistikos komedija „Marš, marš, tra-ta-ta!“ (1964 m.), kurią reikėtų vadinti pamfletu. Kaip reikalauja šio žanro taisyklės, filmas išjuokia konkrečius istorinius įvykius ar asmenis, jų tiesiogiai neįvardydamas. Veiksmas vyksta „buržuaziniais“ laikais, kai tarp dviejų kaimyninių valstybių – Centijos ir Grošijos – įsiplieskia karinis konfliktas. Abi valstybes skiria tik pajūrio smėlio linija. To pakanka, kad žiūrovas suprastų, jog filmo autorių satyros smaigalyje atsidūrė amžini Lietuvos ir Lenkijos tarpusavio vaidai. Žaismingame, beveik „feliniškame“ prologe pats režisierius tarsi šauklys kviečia publiką į svečius – pažiūrėti linksmą kinematografinį reginį. Kam neįdomu, eikite pro šalį, o kas mėgsta balaganą, aštrų pokštą ir piktoką parodiją – mielai prašom pas mus! Čia pat režisierius į skirtingas barikadų puses paskirsto filmo herojus, ir linksmasis nuotykis prasideda.

Ne viskas šiame filme anuomet atrodė pavykę. Per aptarimą Kinematografininkų sąjungoje kolegos išreiškė daug priekaištų. Režisieriai Arūnas Žebriūnas ir Algirdas Dausa pasigedo paprastumo, „būtinos kiekvienai dramaturgijai įtampos“ ir kitų komponentų. Dėl to filme „esama per daug blaškymosi ir ne visur eksperimentai pavykę. Vietomis stilizacija užgožia žmones ir jų santykius“. Poetas Vytautas Bložė gyrė filmą ir gerai įvertino aktorių ieškojimus, ypač režisūrą, tačiau pridūrė: „Groteskas, be abejo, geras, bet jis neturi atoslūgių, todėl nuo spalvų ir vienodų epizodų žiūrovas greitai pavargsta.“

Šie priekaištai tikrai pagrįsti, bet kritikuojant nereikėtų pamiršti, kad pamfletas ir pasauliniame kine yra retas reiškinys, todėl lietuviško filmo kūrėjus vertėtų pagirti ir už drąsą, ir už išradingumą. Žinoma, šiandien juostai galima prikišti ir akivaizdžius kompromisus, ir sovietinės ideologijos štampus, ir perdėtai karikatūriškas „buržuazinių“ realijų detales. Bet yra ir tikrai talentingų išradimų. Vien ko verta svarbi filmo scena, vykstanti Tarptautinio taikdarių komiteto būstinėje! Didelėje salėje prie klaustuko formos stalo sėdi įvairių šalių diplomatai.

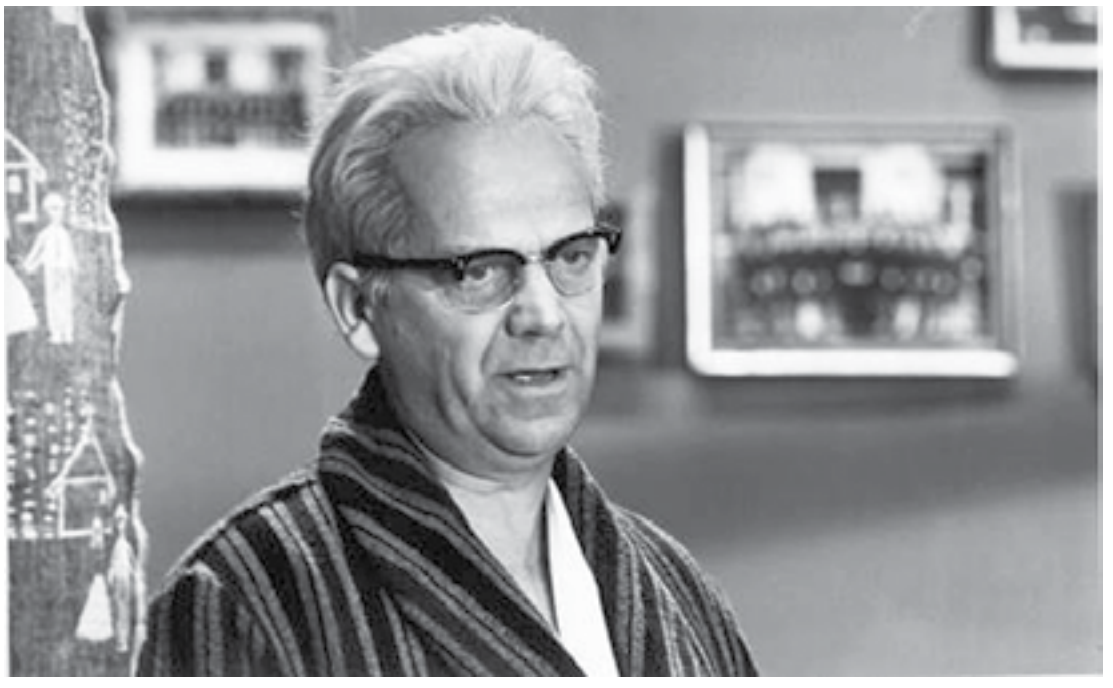

„Birželis vasaros pradzia“.

Jie atstovauja Nordijai, Kruplandijai, Citrusijai, Taifunijai, Gigantomanijai, Liulia-Kebabijai ir net egzotiškai šaliai Niam-Niam. Kelias dienas tarptautiniai taikdariai ginčijasi dėl svarbiausio klausimo: kada gi iš tikrųjų prasidėjo karas tarp Centijos ir Grošijos – ketvirtą valandą dvylika minučių ar ketvirtą valandą trylika minučių? Su asilo ausis primenančiomis ausinėmis diplomatai sėdi prie stalo, mojuoja palmės šakelėmis, pilsto iš tuščio į kiaurą, bet derybos atsiduria aklavietėje, kol situaciją į savo rankas ryžtingai paima vyrai juodomis uniformomis. Ar šis prieš pusę amžiaus filmuotas epizodas šiandien neprimena kažko labai aktualaus?

„Marš, marš, tra-ta-ta!“

Tarp imperinių girnapusių

Kitas G. Kanovičiaus su R. Vabalu kurtas filmas „Birželis, vasaros pradžia“ (1969 m.) kelyje į ekraną patyrė ypač daug kliūčių. Kiek anksčiau šis režisierius nuėjo tikrus kryžiaus kelius, kol Maskva davė leidimą rodyti jo „Laiptus į dangų“ (1966 m.), sukurtus pagal Mykolo Sluckio romaną. Anot R. Vabalo, tai buvo pirmas jo filmas, atsidūręs „tarp vėl susiglaudžiančių imperinių girnapusių“. Mat N. Chruščiovo laikų atšilimą tada jau pastebimai ėmė keisti „vešliais antakiais besipuikuojančio Leonido“ epochos sąstingis. Visokio plauko redaktoriai, „susitelkę stiprėjančiai kovai ne per seniausiai įkurtuose kino ir televizijos komitetuose, griežtai dairėsi po išdykėlių menininkų darželį ir kietai griebė valiūkaujančius, neįstengiančius gražiai, koja kojon, žengti su vienu Iljičiumi kito Iljičiaus kursu“.

Stiprėjančios cenzūros gniaužtus R. Vabalas pajuto anksčiau už kolegas. Maskvoje rodyti „Laiptus į dangų“ buvo leista labai triukšmingai, nors ne vieną kompromisinį pakeitimą teko padaryti. „Birželio, vasaros pradžios“ scenarijų R. Vabalas su rašytoju Icchoku Meru ėmėsi rašyti dar 1966-ųjų vasarą, išnaudodami jau filmuojamų „Laiptų į dangų“ vieno mėnesio darbo pertrauką. „Paskutinę dieną dar sykį perskaitėme scenarijų ir sutrikome – o kaipgi mūsų kūrinį pavadinti? Ilgai šio klausimo svarstyti negalėjome, kitą dieną man reikėjo tęsti filmavimą, tad turėdami lyg ir tinkančią porą pavadinimų, akies mirksniu tituliniame lape užrašėme juos abu: „Lietaus belaukiant“, na ir lyg atsargai pridūrėme skliaustuose „Birželis, vasaros pradžia“. Maskvos cenzorių priekabės prasidėjo nuo pirmojo pavadinimo: „Draugai, kam tie nereikalingi, velniažin ką reiškiantys apibendrinimai, užuominos?“ Paskui, jau priimant filmą, akyliems redaktoriams užkliuvo tiek daug apibendrinimų ir užuominų, kad režisierių apėmė neviltis.

„Išsikapanoti iš tos beviltiškos padėties padėjo vien atsitiktinumas, – pasakojo R. Vabalas, – naujaisiais 1969 m. Lietuvos kino studija, amžinai skęstanti dėl scenarijų stokos, ryžosi gelbėtis vėl atgaivindama mūsų kad ir suniokotą, bet vis dėlto dar gajų sumanymą. Mudviejų su I. Meru užsispyrimui suminkštinti studijos direkcija filmo redaktoriumi skyrė jau vėtytą ir mėtytą, ne kartą Maskvos kino komiteto nuskriaustą G. Kanovičių. Liūdnokai besišypsančio G. Kanovičiaus patirtis mus įtikino, jog ne viskas prarasta, tad mūsų trijulės pastangomis filmas vis dėlto išvydo ekraną. Pradėdamas darbą G. Kanovičius tėviškai mus tarsi paguodė ar pamokė proto vingrybių: kartą keblion padėtin buvo patekusi žydų bendruomenė, niekaip nesutarianti dėl statomos pirties aslos – neobliavęs jai skirtų lentų, besimaudydamas prisivarysi rakščių, o nuobliavęs gali tučtuojau paslysti ir nusisukti sprandą. Kaip visuomet ginčą sprendė garbusis rabinas. Porą dienų mąstęs, jis vis dėlto liepė vieną lentų pusę obliuoti, o kad nesišiauštų kitokio sprendimo šalininkai, aslą iškloti neobliuota puse... Štai taip, G. Kanovičiaus patarti, mes ir obliavome scenarijų, iki koktumo šalinome bet kokius paviršiaus nelygumus, bet nė akimirką nepamiršdami, jog lygutėlaitis, naujagimio pasturgalį primenantis filmas reikalingas vien TSRS kino komitetui, nelietėme, net gausinome menkiau pastebimas, bet giliai sąmonėn stringančias rakštis.“

Su panašiais sunkumais susidūrė ir režisierius Almantas Grikevičius kurdamas savo pirmą savarankišką ilgametražį filmą „Ave, vita“ (1969 m.) pagal Vytauto Žalakevičiaus ir G. Kanovičiaus scenarijų. Tai buvo keistas tandemas. Anot A. Grikevičiaus, „Žalakevičius ir Kanovičius nelabai vienas kitą mėgo. Man atrodo, viso to priežastys labai senos, nors Žalakevičius yra sakęs, jog rašyti mokėsi būtent iš Kanovičiaus. O Kanovičius jautė, kad jį spaudžia Žalakevičiaus talento jėga... Bet šie žmonės, dirbdami kartu, prifantazavo tiek visokių dalykų, kad buvo galima pastatyti dešimt filmų! Kanovičius – nepaprastai gražiai fantazuojantis žmogus, o Žalakevičius įnešdavo disciplinos į šį nesuvaldomą procesą... Tiesa, G. Kanovičius savo fantaziją panaudojo beveik vien žydiškai temai atskleisti“.

Rašytojas vėliau taip komentavo darbo pasidalijimą: „Jeigu reikia dalytis, tai mano buvo idėja, jo – vykdymas. Idėja – vieno žydo „kryžiaus kelias“, kurį jis vis prisimena ir kartoja. Bet „žydiška“ tema tuomet juk negalėjo patekti į ekraną. Gaila, žinoma, kad liko tik sumanymo apmatai, antra vertus, gerai, kad viskas nesudūlėjo stalčiuose“ (1965 m. parašytas scenarijus buvo išspausdintas „Pergalėje“, o filmas ekranuose pasirodė 1969-aisiais – *G. J. past.*).

V. Žalakevičius pasiūlė labai įdomų psichologinį eksperimentą, visiškai nebūdingą anuometinio socialistinio realizmo taisyklėms. Jau pavadinime slypi nuoroda į senovės gladiatorių laikus. „Ave, vita, moriturus te salutat“ („Sveikas, gyvenime, tave sveikina einantis mirti“) – taip išėję į žūtbūtinių kautynių ringą senosios Romos gladiatoriai šlovino gyvenimą, suprasdami, kad tai gali būti ir atsisveikinimas su šia ašarų pakalne. Filmo centre – du geri draugai: Steponas (aktorius Bronius Babkauskas) ir Cezaris (šiuo vaidmeniu kine debiutavo Klaipėdos dramos teatro aktorius Vytautas Paukštė). Abu kadaise perėjo nacių mirties stovyklos pragarą. Prieš mirtį Steponas parašė apie tai knygą „Mirtis juokais ir rimtai“. Dabar Cezario duktė Veronika (aktorė Eugenija Bajorytė) pagal ją rašo scenarijų. Nedažnai kine naudojama filmo filme konstrukcija autoriams nuo pirmų kadrų leidžia praeitį su dabartimi supinti asociatyviais ryšiais ir ryškių kontrastų deriniais.

Teisingai pastebėjo lietuviško sovietinio kino metraštininkė Marijona Malcienė – „kaip žmogaus mintis nepastebimai įveikia laiko barjerą, peršokdama iš dabarties į praeitį ar į ateitį, taip ir filmo įvykiai nepavaldūs reglamentuotai laiko tėkmei. Jie išsidėsto ne eilės tvarka, o atgimsta Cezario, Veronikos apmąstymuose, susipina, paklūsta veikėjų vidinės būsenos logikai. Viena muzikinė frazė, sakinio nuotrupa – ir žmogų užvaldo praeitis, įtraukia į savo įvykių verpetą. Dabarties ir praeities epizodų sandūros – tai ne gyvų ir mirusių filmo veikėjų biografijų priešpriešinimas, o tarsi perėjimas iš vienos būsenos į kitą“.

Nesunku pastebėti tvirtus vidinius „Ave, vita“ ryšius su penkeriais metais anksčiau sukurto V. Žalakevičiaus filmo „Vienos dienos kronika“ problematika. Sąžinės, pilietiškumo, atminties motyvai A. Grikevičiaus juostoje susiejami ir su gerokai platesniais kontekstais – ypač prancūziško „Naujojo romano“ stilistika. Ko gero, artimiausias „Ave, vita“ giminaitis pasauliniame kine yra prancūzų režisieriaus Alaino Resnais šedevras „Hirosima, mano meilė“ (1959 m.). Abiejų juostų struktūra labai panaši. Artimas ir autorių požiūris į laiko reliatyvumą – jie atsisako linijinio pasakojimo, kurį keičia sąmonės srauto principu atskleidžiamos komplikuotos herojų būsenos. Abejuose filmuose, anot vieno kritiko, „praeitis ir ateitis sąveikauja veidrodžių principu, siųsdami vienas kitam savo atspindžius“. Pagaliau abiejose juostose girdime daug konkretų adresatą turinčių literatūrinių sentencijų. Ypač jų gausu A. Grikevičiaus filme: nuo paralelių su Balio Sruogos „Dievų mišku“ ir prancūzų egzistencialistais („kadaise iš mirties mes gavome atostogų“) iki finaliniuose kadruose skambančių britų poeto Johno Donne’o žodžių, įkvėpusių Ernestą Hemingway’ų: „Neklausk, kam skambina varpai. Jie skambina tau.“

G. Kanovičius retai komentavo savo scenarijus. Galbūt todėl, kad visada vadovavosi tėvo priesaku: „Siuvėjas jokiu būdu neturi girti savo siūto kostiumo, nes pats kostiumas turi viską pasakyti. „Mano darbas, – pridurdavo jis, – gerai pasiūti. Ir tegul mano siūti kostiumai vaikštinėja po miestą ir giria mane.“

G. Kanovičiaus „siūti kostiumai“ (apsakymai, romanai ir pjesės) pasklido po pasaulį milijoniniais tiražais, išversti ne tik į lietuvių, bet ir kitas kalbas. O pagal jo scenarijus sukurti filmai sudaro žymią lietuviškos kino klasikos dalį. Tikėkimės, kad ji dar pasipildys naujais Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato darbais.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Gruzinų ansamblis „Chveneburebi“.

Eugenija ŽAKIENĖ

Į trečiąjį dešimtmetį

Šiųmetis Pažaislio muzikos festivalis – dvidešimtasis. Jau sukaupta nemenka patirtis: apie 800 koncertų, pusė milijono klausytojų, kiekvienais metais besiplečianti koncertinių estradų geografija ir šimtai dalyvių iš daugybės pasaulio šalių. Nenuostabu, jog šiemet jis įvertintas Europos festivalių platformos EFFE („Europe for festivals, festivals for Europe“ /„Europa festivaliams, festivaliai Europai“) ženklu. EFFE – nauja tarptautinė bendrija, jungianti festivalius, turinčius tvirtų įsipareigojimų menui, klausytojams ir europinėms vertybėms. Pasklaidykime ryškesnius jau pasibaigusios vasaros įspūdžius...

Čikagos choro koncertas arkikatedroje bazilikoje.

Teatralizuotame „Nepaklusniųjų“ (Steinas Skjervoldas (baritonas, Norvegija), Vytautas Sriubikis (fleita), Rimvydas Savickis (klarnetas), Vytautas Mikeliūnas (smuikas), Ugnė Petrauskaitė (altas), Mindaugas Bačkus (violončelė), Sonata ir Rokas Zubovai (fortepijonai) koncerte „Kabaretas“ labiausiai stebino sumanymo visumos ir detalių derinys. Išradingai vyko dialogas su publika – papasakota šio žanro atsiradimo istorija, paaiškintos jo populiarumo priežastys, supažindinta su svarbiausiais autoriais (W. Bolcomas, K. Weilis, Ch. Chaplinas, D. Milhaud'as). Ypač malonu, kad paieškota lietuviškų kūrinių, kuriems nesvetimas sarkazmas, satyra, aštrūs kampai, nepatogi tema ar pan. Taip programoje atsirado Vidmanto Bartulio, Vytauto Barkausko, Osvaldo Balakausko, Felikso Bajoro ir Teisučio Makačino kūrinių; beje, kai kurios akademinės muzikos meistrų vokalinės miniatiūros, sukurtos prieš kelis dešimtmečius, iki šiol nebuvo atliktos. Ypač pagirtinos skoningos opusų aranžuotės ir išraiškingas vokalas, žėrėjęs įvairiomis spalvomis, kurių stipriausia – groteskiškoji. Koncerto formą, kaip prisipažino R. Zubovas, padiktavo D. Milhaud'o kūrinio „Skaramušas“ struktūra: I d. – aktyvioji, II – lėtoji, III – dramatiškoji. Tačiau vakaras turėjo tylų ir mąslų epilogą, leidusį klausytojams išsisaugoti vidinę ramybę ir padėką muzikams, neįkyriai ir tarytum nerimtai kalbėjusiems apie gyvenimo tiesas...

Čikagos choralinis choras (dirigentas Bruce'as Tammenas), minėdamas savo veiklos penkiolikos metų sukaktį, šią vasarą intensyviai keliavo po Baltijos ir Skandinavijos šalis. Akivaizdu, kad rengėjai ieškojo sėkmingiems pasirodymams tinkamų kūrinių. Internetiniame choro puslapyje atsispindi ne tik nuodugnios įvairių kraštų cho-

Jubiliejinis koncertas: Vytautas Lukočius, Virgilijus Noreika, Dainius Puišys.

Festivalio baigiamojo koncerto scenoje: LVSO, Edgaras Montvidas, dirigentas Gintaras Rinkevičius.

rinės muzikos žinios, bet ir nepaprasta pagarba Baltijos šalių klausytojams. Šitaip paaiškinti programos sudarymo kriterijai: „Choras nedainuos Baltijos šalių muzikos vasaros turo metu. Ne dėl to, kad mums nepatiktų šios Europos dalies kūryba. Ne – mes tikimės, kad tose šalyse publika į mūsų koncertus ateis tam, kad išgirstų ką nors nauja, labiau tipiška amerikiečių chorui. Kita vertus, mūsų lankomų šalių choro muzikos entuziastai gerai susipažinę su savo krašto kompozitorių opusais. Choro kultūra ten yra aukštai pasiekusi ir turi tendenciją aktyviai reikšti tautiškumą; todėl nesiimame dainuoti muzikos, kuri klausytojams turi personalių ir politinių atspalvių – jau geriau mes jų pasiklausytume...“ Toks taktiškas, internacionalus bei pagarbus atrodė ir koncerto tonas arkikatedroje bazilikoje. Programą sudarė keli epizodai, į kiekvieną jų buvo įtraukta ir senųjų meistrų, ir amerikiečių, ir skandinavų autorių kūrinių (visgi neapsieita be esto Arvo Parto). Vokalinis kolektyvas pasirodė gyvybingas, muzikalus, bet deja, skirtingų stilistikų kūriniai skambėjo kiek vienodokai. Kaip ir prognozavo gastrolių sumanytojai, ryškiausias koncerto įspūdis – pažintis su mums nauja muzika, penkių amerikiečių autorių atradimas.

Į šiųmetę programą įsipynė nepaprastai daug tolimų kraštų muzikos – be jau birželį minėtų chakasų, klausėmės gruzinų, Afrikos dainų, portugališkojo *fado*, Šanchajaus motyvų persmelktų kompozicijų. Naują akustinę erdvę, gaivią Pažaislio vienuolyno Liepų alėją, pirmieji išbandė „Chveneburebi“ iš Gruzijos (išvertus – „mūsų žmonės“, „mūsiškiai“). Ansamblio sudėtyje dainuoja kelių Gruzijos regionų atstovai, kiekvienas programą papildo savojo krašto spalvomis: šokiais, melodijomis ir ritmais. Kita vertus, jie – įvairių, dažnai su muzika nesusijusių profesijų žmonės. Nors ansamblis Kaune svečiavosi pirmąsyk, tai ne pirmas festivalio susitikimas su gruzinų tautine muzika, tradiciškai rezonuojančia į Lietuvos klausytojų širdis. Turbūt todėl, kad gruzinams daina nėra vien laisvalaikis – atlikdami senąsias melodijas, jie tarsi kalbasi su pačia Žeme. Toks ir buvo jų pasirodymas – nuoširdus, stiprus ir *švarus*.

Fado taip pat jau pažįstamas festivalio klausytojams; tik šįkart Žemaitkiemio scenoje jį pristatė jauna gilaus šilto tembro balso savininkė Mara Pedro (Portugalija). Penkiolikametės, įrašinėjančios jau trečiąjį solinį albumą ir pelnančios portugalų publikos meilę, atvejis yra ypatingas. Ypač turint omeny, jog ji savo šeimoje pirmoji, pasiryžusi gilintis į šios stilistikos muzikinę tradiciją. Tačiau, mano įsitikinimu, *fado* jai dar šiek tiek nepakluso – juk šias muzikines istorijas pasakoja jau meilę kentėjęs, nusivylęs ir išsiskyrimą patyręs žmogus; to negali suvaidinti ar išmokti. Antraip dainavimas tampa paviršutinis, kaip ir nutiko šiai mielai mergaitei...

Šveicarų dueto „Duo Losinger Eser“ stilius, ko gero, užėmė ne tiek egzotiškos, kiek modernios muzikos nišą, nedažnai randančią vietos vasaros festivalių programose. Jų papasakotose „Šanchajaus istorijose“ gerai apgalvotos ir tarpusavy „sukaltos“ garso bei vaizdo detalės. Svarbiausioji jų – šokėja bei muzikė Ania Losinger, savo kūnu skambinusi unikaliu elektroakustiniu instrumentu *xala III*. Prigesinta scenos šviesa derėjo su marimbos garsu (Matsas Eseris), lėtai besikeičiančių mistinio miesto vaizdų fone solistės pozos dažnai priminė hieroglifus. Erdvę (galiausiai ir klausytojus) užvaldęs ritmas turėjo aliuziją į afrikietišką ar *techno*, bet labiausiai – į meditatyvų minimalistinį. Manau, šis vakaras pretendavo į išlavintą klausytoją. Kadangi mūsų mieste nestinga šiuolaikinio (ir ypač – šokio) meno mėgėjų, jie puikiai įvertino įdomų instrumento skambesį ir atlikėjų meistriškumą.

Taip pat tolimų kraštų „prieskonio“ turėjo ir kitas labai lauktas Njabulo Madlalos (Didžioji Britanija–PAR) ir Šv. Kristoforo kamerinio orkestro, vadovaujamo Donato Katkaus, koncertas. Londone gyvenančio baritono pasirodymas žadėjo originalų jo gimtos šalies muzikos ir klasikos derinį.

Tačiau šį kartą atlikėjui pritrūko ištvermės – girdėjome šiltą, nuoširdų populiarių PAR dainelių atlikimą ir ne tokį tolygų klasikinių autorių interpretavimą. Pajėgus orkestras tą vakarą prisiėmė akompaniatoriaus vaidmenį, užtat vadovas neliko šešėlyje. Gaila, bet jo pasirinkta vakaro komentavimo intonacija neskatino emociškai įsijausti. Mano įsitikinimu, net ir „lengviausioje“ programoje turėtų išlikti pagarba publikai.

Povilo Jaramino ir šeimyninio Kostų Smoriginų dueto vakaras.

Nukelta į 22 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Į trečiąjį dešimtmetį

Atkelta iš 21 p.

Štai vienas šeimyninių kolektyvų parodė visai kitokį santykio su klausytoju lygį. Solo epizodus, duetus bei trio Kostas Smoriginas (vokalas, gitara), jo sūnus Kostas (bosas) bei Povilas Jaraminas (fortepijonas) atliko labai nuoširdžiai, meistriškai, nė kiek nemažindami rimtumo. Manau, salėje susirinkę įvairių muzikinių stilių – dainuojamosios poezijos, aukštosios operos ir romanso bei džiazinių fortepijoninių improvizacijų – gerbėjai gavo tai, ko tikėjosi, ir daug daugiau.

Jau kelintą vasarą iš eilės koncertai Pociūnų oro uoste tampa viena festivalio kulminacijų (prisiminkime pernykštę čia nuskambėjusią Ievos Prudnikovaitės, Jeronimo Miliaus ir kitų „Klasikinę kontrabandą“ ar dar ankstesnes flamenko programas). Šiemet toks buvo Artūro Noviko džiazo mokyklos vokalinės grupės „Jazz Island“ koncertas, kuriame, be populiarių džiazinių melodijų, atliktos nuotaikingos lietuvių liaudies muzikos aranžuotės. Didžiausias pagyrimas A. Novikui – visų pirma kaip muzikui, taip pat kaip mokytojui ir *motyvuotojui*. Visų pirma stebėtinas jo muzikinių idėjų naujumas, perdirbimų profesionalumas, šmaikštumas ir subtilumas; be to – nepaprastai darbštūs ir gabūs jaunieji dainininkai. Jaučiasi, kad jie nuo mažens mokytojo lavinami ir puoselėjami, kad pasitiki juo, kad jų meilė dainavimui – nuoširdi. Juk tiek daug balsų suderinti gyvai, švariai ir skaidriai – nelengvas iššūkis. Gaila, jog patį karščiausią rugpjūčio šeštadienį ne visi norintieji galėjo leistis į šį muzikinį nuotykį...

Šiemet festivalis minėjo sukaktis, šventė gimtadienius. Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 140-osioms gimimo metinėms skirtas vienas Kauno choro koncertų, o Mykolo Kleopo Oginskio 250-metis minėtas du vakarus: aktorė Virginija Kochanskytė sumanė ir režisavo „Muzikinio dvaro salono „Tik dėl jūsų!“ programą (dainininkai Giedrė Zeicaitė, Liudas Mikalauskas, pianistė Šviesė Čepliauskaitė); Lietuvos kamerinis orkestras, diriguojamas Juozo Domarko, griežė lietuvių kompozitorių kūrinius.

Garbingą jubiliejų maestro Virgilijus Noreika nusprendė švęsti koncertuodamas. Birštone jis atliko efektingą programą „Mano Lietuva“, kurioje skambėjo nemažai lietuviškos muzikos – dainų, romansų, operų arijų. Sužavėjo skambios viršūnės, darnūs subtilūs duetai su buvusiu mokiniu baritonu Dainiumi Puišiu, energingas ir jautrus Vytauto Lukočiaus pasirodymas savo pirmuoju, ne taip dažnai matomu (koncertmeisterio) amplua ir pagarbus vakaro vedimas (Viktoras Gerulaitis). Ko gero, patrauklioji puikaus dainininko ir pedagogo savybė visada buvo bendravimas su publika, išskirtinis sceniškumas. Tad, manau, tuo metu atostogavusiesiems Birštono kurorte itin pasisiekė – Kurhauzo klausytojai dalyvavo gražioje šventėje ir puikiai praleido laiką.

Botanikos sodo estradoje Petras Vyšniauskas (saksofonas), Lietuvos kamerinis orkestras ir dirigentas Juozas Domarkas.

Muzikinis dvaro salonas (Šviesė Čepliauskaitė, Liudas Mikalauskas, Giedrė Zeicaitė, Virginija Kochanskytė).

Perpus mažiau metų nei maestro sukako jo mokiniui Edgarui Montvidui. Į baigiamąjį festivalio koncertą jis pakvietė dainininkus Asmik Grigorian ir Donatą Montvydą, be to, LVSO, Kauno chorą ir Gintarą Rinkevičių. Taigi festivalį pradėjo ir užbaigė tie patys dalyviai – orkestras, choras ir dirigentas. Sukaktuvininkas, kaip ir V. Noreika, savo „svečiams“ stengėsi sukurti smagią nuotaiką. Nors pamaloninti tūkstantinę Pažaislio šventoriaus auditoriją buvo ne taip paprasta, visgi manyčiau, kad visi liko patenkinti. To vakaro koncertas išties buvo ypatingas – vokalinio meno aukštumų pasiekusiems dainininkams talkino pajėgus choras ir patikimas orkestras. Natūraliai gimtadienio šventėje suskambo ir dovanų tema. E. Montvidas apdovanotas Lietuvos kultūros ministerijos garbės ženklu „Nešk savo šviesą ir tikėk“ bei Kauno burmistro Jono Vileišio pasidabruotu medaliu.

Pažaislio festivalis nuolat plečiasi. Na, o pats tradiciškiausias jo komponentas – ištikima publika, ir šiemet atėjusi į visus pasiūlytus koncertus. Kultūros ministras Šarūnas Birutis baigdamas festivalį pasidžiaugė: „Jeigu norėdamas patekti į koncertą turi stovėti daugiakilometrinėje mašinų eilėje, ministras negali nesidžiaugti...“ To ir palinkėkime kitų metų festivaliui, įkopusiam į trečią dešimtį.

Laimučio BRUNDZOS nuotraukos

Pianistai Alfredas ir Elena Andriuškevičiai su anūku Antanu.

Eugenija ŽAKIENĖ

Kauno muzikų dinastija

Sezono pabaigoje Kauno menininkų namuose vyko šiltas ir išradingas Makštučių šeimos koncertas – klausėmės trijų klarnetininkų sūnų ir jiems akompanavusios mamos. Meilę instrumentui jauniems muzikams įskiepijęs mokytojas Vitalius Žemaitis, o visa kita – inteligentiškumas, darbštumas, pozityvumas, humoro jausmas – iš namų. Tad imtis rašinio paskatino noras artimiau „Nemuno“ skaitytojus supažindinti su šia muzikine, jau ketvirtąją kartą skaičiuojančia šeima: su vyriausiais – pianistais Elena ir Alfredu Andriuškevičiais, jų dukterimi pianiste Jolita, kartu su žentu birbynininku Artūru Makštučiu auginančia sūnus Antaną, Stasį ir Roką. Kitas rašinio motyvas – Andriuškevičių pedagoginė „uoslė“; dažnas šiandien dirbančių Kauno pianistų ir muzikologų galėtų padėkoti šiai porai už teisingai pasirinktą profesiją (tarp jų ir šių eilučių autorė, – *E. Ž. past.*).

Alfredas Andriuškevičius: „Mano tėvas buvo daktaras, o mama ir dėdė pasirinko muziką; nuo jų ir pradėta mūsų šeimos muzikų tradicija. Dėdė Leonas Binevičius studijavo vokalą (nebaigė), pats išmoko griežti smuiku, skambinti pianinu, improvizuoti. Mama Alina Andriuškevičienė mokėsi Kauno konservatorijoje pas Aleksandrą Kačanauską, Petrą Oleką, baigė kartu su garsių muzikų plejada – dainininku Vytautu Blažiu, pianistu Algiu Žiūraičiu. Po karo tėvai apsigyveno Kaune: tėvas dirbo Klinikose, motina dėstė vokalą Juozo Gruodžio aukštesniojoje muzikos mokykloje (vėliau konservatorijoje). Pirmasis mokytojas buvo dėdė – vos pastebėjęs mano, dar mažo vaiko, klausą ir gabumus, pasisodindavo akompanuoti. Taip nuo trejų ar ketverių metų pianinu surinkdavau daineles, penkerių pradėjau improvizuoti. Dėdei atrodė, jog galiu groti visais instrumentais, tad išbandžiau kankles, ksilofoną, smuikelį. Skambinti fortepijonu specialiai nesimokiau, paklausydavau tuo metu žinomų dainų ar operų arijų ir iškart grodavau. Kai pradėjau rimčiau dirbti, „susirinkau“ techniką, paruošiau kelių kūrinių programą ir išsilaikiau egzaminus iškart į J. Gruodžio konservatorijos trečią kursą, pas dėstytoją Mariją Alšlebėnaitę. Jos klasėje labai patiko, čia klausydavausi ir mokiausi iš kitų mokinių – Žanos Kochanaitės, Augustino Maceinos, Vladimiro Majorovo – skambinimo.

Makštučių šeima: Artūras, Stasys, Jolita, Rokas, Antanas.

Muzikos akademijoje dėstė profesorius Jurgis Karnavičius. Atrodo, jam buvo įdomu su manimi dirbti, kai kada susitikdavome taip dažnai, kad nespėdavau paruošti programos. Intuityviai pasirinkdavau tinkamą interpretaciją. Ne kartą profesorius nusistebėjo: „Nesuprantu... Per repeticijas grojate šiaip sau, o per koncertą – daug geriau. Kaip tai paaiškinti?“ Na, žinoma, publikai stengdavausi pasirodyti kuo geriau. Skambinti scenoje nebijodavau, jeigu suklysdavau, galėdavau kokį fragmentą paimprovizuoti. Akademiją baigiau geriausiais pažymiais. Atvažiavęs dirbti į Kauną, J. Gruodžio konservatorijoje perėjau savotišką „bandomąjį laikotarpį“, kai negavau specialybės mokinių – ketverius metus akompanavau, dėsčiau bendrąjį fortepijoną. Po kiek laiko atsirado pianistų, pageidaujančių pas mane mokytis, netrukus tapau fortepijono skyriaus vedėju, dirbau ir su Juozo Naujalio muzikos gimnazijos mokiniais. Tačiau pernelyg neapsikroviau darbais, nes pats norėdavau koncertuoti. Grodavau visuose koncertuose, kur tik galėjau. Išleidau per penkiasdešimt mokinių; didelė jų dalis baigė LMTA. Tarp jų – J. Gruodžio konservatorijos dėstytoja Reda Stankevičiūtė, dukra Jolita, Gytis Širvinskas (Marijampolės muzikos mokyklos direktorius), Algis Biveinis, dėstantis Vilniaus B. Dvariono mokykloje, ir daug kitų.“

Dramatiškas, romano vertas Elenos Andriuškevičienės pasakojimas: „Mano mama labai gražiai dainavo, kiek pamenu, nebuvo dienos be lietuvių ar žydų liaudies dainų. Tačiau ji, gimusi daugiavaikėje šeimoje Vilkijos miestely ir anksti netekusi mamos, neturėjo sąlygų tęsti mokslų. Todėl po sunkių karo išgyvenimų, grįžusi iš geto ir lagerio, mama norėjo man suteikti viską, kas gražiausia. Teta iš Vilniaus parvežė pianiną, aš iš klausos išmokau „šuniukų polką“ ir 1946 m. įstojau į dešimtmetę muzikos mokyklą (vėliau J. Naujalio muzikos gimnaziją). Tad su šia mokykla susijęs visas mano gyvenimas, iš jos išvykau tik studijuoti į LMTA, o dabar išeinu į pensiją.

Pirmus penkerius metus mokiausi pas labai rūpestingą mokytoją Lengvienę; nuo šeštos klasės patekau pas daug griežtesnę Birutę Strolienę, jos klasėje išmokome ypač rimtai dirbti. Mane itin globojo smuiko mokytojas Vladas Varčikas, su kuriuo mūsų šeimą siejo ypatingas ryšys – jis padėjo mane gelbėti iš geto. Istorija tokia: mamytė bandė mane paslėpti, bet, kaimynams paskundus, mudvi pakliuvome į getą, o tėvelis atsidūrė kalėjime; vėliau jis susisiekė su V. Varčiku, ir, pasitaikius progai, kai prie geto vartų budėjo pažįstamas sargybinis, mane tiesiog išmetė per tvorą. Gyvenau Kaune su tėčiu, kol karui pasibaigus mama mus surado...

Nukelta į 24 p.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Kauno muzikų dinastija

Po koncerto Vokietijoje: Rokas, Stasys, Antanas Makštučiai.

Mokykloje praleisti patys geriausi metai, jautėmės lyg viena šeima; visiems – ir muzikams, ir bendrojo lavinimo mokytojams – rūpėjo mūsų pasiekimai. Mums, mokiniams, nebuvo jokių kitų pramogų, išskyrus koncertus, kuriuos noriai lankėme ir vertinome. Dažnai skambindavo J. Gruodžio konservatorijos dėstytojai, kita vertus, puikiai pažinojome šios mokyklos auklėtinius ir klausėmės vieni kitų egzaminų. Išgirstus kūrinius aptardavome per muzikos istorijos pamokas. Dešimtoje klasėje susipažinome su *gruodiečiu* A. Andriuškevičiumi ir kartu svajojome įstoti į Vilnių, į LMTA. Iki šiol prisimenu jo poetišką L. van Beethoveno Sonatos interpretaciją...

Muzikos akademijoje tuo metu dirbo žvaigždynas – fortepijono specialybę dėstė Balys ir Aldona Dvarionai, Stasys Vainiūnas, Mariam Azizbekova, Olga Šteinberg. Mums pasisiekė pažinoti tikrus šviesuolius, tikrus inteligentus, visuomet besistengiančius padėti. Studijavau pas A. Dvarionaitę, mane globojo B. Dvarionas, net teko pagyventi mėnesį jų šeimoje baigiant akademiją. Baigusi LMTA grįžau į savo mokyklą, mane labai šiltai priėmė, atrodė, lyg niekur nebuvau iš jos išvykusi.

Mes su vyru laikomės kiek skirtingų pedagoginių metodikų: aš labiau mėgstu analizuoti, o jis tarsi uždeda muzikinę žymę. Aš griežčiau vertinu tekstą, formą, o jis turi interpretacinių idėjų. Kadangi aptardavome kiekvieno mūsų mokinio skambinimą, vaikams būdavo naudingas toks abipusis – „tikslių-ko“ ir „romantiko“ – bendradarbiavimas.

Mano išugdytų mokinių arti penkių dešimčių, tarp jų – vargonininkė Renata Marcinkutė-Lesieur, VDU MA dekanas Saulius Gerulis, A. Kačanausko muzikos mokyklos mokytoja Rita Kigienė; J. Gruodžio konservatorijos dėstytojos Jolanta Geniušienė, Rasa Tamašauskienė, Ina Vaičienė. Šiemet mokyklą baigė paskutinė mano dvyliktokė Gabija Paplauskaitė. Kadangi žinojau, kad ji nesieks pianistės karjeros, dirbome ypač įdomiai – kalbėjomės apie muzikos epochas, menininkus, vaidindavome spektaklius, įsivaizduodavome instrumentuotę. Manau, per mūsų pamokas atradusi daug gražių dalykų, ji pasirinko humanitarinius mokslus.

Namie ir su draugais kalbėdavomės apie muziką, apie skambinimą – tad natūralu, jog ir dukra Jolita pasirinko tą patį kelią. Ko gero, ir anūkams aš pasiūliau rinktis klarnetą, man šis instrumentas atrodo itin išraiškingas. Jie labai skirtingi – vyriausiasis Antanas ramus ir jautrus, Stasys – drąsus ir sceniškas, o mažasis Rokas, augantis tarp vyresniųjų brolių plakatų, apdovanojimų, nuolatinių diskusijų apie muzikavimą, – tyliai klausosi ir viską ima į galvą.“

Jolita Andriuškevičiūtė-Makštutienė nelinkusi daugžodžiauti: „Mano šeimoje niekam net minties nekilo, kad rinksiuosi ką nors kita nei fortepijono specialybę. Tad baigiau aštuonias J. Naujalio muzikos gimnazijos klases pas B. Strolienę, vėliau J. Gruodžio konservatorijoje mokiausi pas tėtį, o LMTA – prof. J. Karnavičiaus klasėje. Gavau paskyrimą į naujai įsteigtą Veiverių muzikos mokyklą, ten važiuodavau kartą per savaitę. Čia, laukdama autobuso ir gerdama kavą, susipažinau su būsimu vyru Artūru. Toks mažo kolektyvo pliusas... Taip pat baigusi dirbau Kaune – J. Gruodžio konservatorijoje ir 1-ojoje muzikos mokykloje. Apie solinę karjerą studijuodama negalvojau, nes tuomet mūsų neleisdavo nei į tarptautinius konkursus, nei į užsienio gastroles. Buvo vienintelis P. Čaikovskio konkursas, bet juk negrosi tose pačiose varžytuvėse, tarkim, su Roku Zubovu ar kitais pajėgiais pianistais... Manau, dabar labiau nei tada realizuoju save scenoje. Akompanuodama vaikams pamačiau daug užsienio šalių, o su Antanu drauge grojome net Londono karališkojoje muzikos akademijoje...“

Tarp jūsų sūnų – penkerių metų skirtumas. Ir jie pasirinko muziką?

„Jie tarsi savaime atėjo į J. Naujalio muzikos gimnaziją, iš jų tik Stasys pasirinko mokytoją: „Va šitas“, – parodė į V. Žemaitį. Muzikos mokymas nebuvo kvestionuojamas, nors jie yra labai skirtingi – vyresniajam Antanui geriau sekėsi matematika, Stasys labiau linko į kalbas, o jaunėlis Rokas imlus viskam. Visiems trims ypač patinka groti kartu, jie turi idėjų, tačiau nėra tokiai sudėčiai sukurtų kūrinių. Antanui patinka aranžuoti, bet tam trūksta laiko. Po įtemptos vasaros spalį jis vyks į Paryžių laikyti stojamųjų egzaminų pas dėstytoją Patricką Messiną. Stasys taip pat mąsto apie Prancūziją, jis norėtų studijuoti Lione, pas Nicolas Baldeyrou. Manau, jog jų trio idėja labiau bus įgyvendinta ateityje...“

Už vaikinus geriau kalba jų laimėjimų ir reprezentacinių koncertų sąrašai. Šiemet bakalauro studijas Jungtinės Karalystės Londono karališkoje muzikos akademijoje baigęs Antanas apdovanotas LR Prezidento Valdo Adamkaus padėkos raštu ir dviem LR Prezidentės Dalios Grybauskaitės padėkos raštais. Buvo remiamas R. F. Tucko labdaros ir paramos fondo, šiuo metu yra jo garbės narys. Neretai pasiekta ir aukščiausių tarptautinių konkursų apdovanojimų: I vieta konkurso „XXI a. menas“ Klaipėdoje (2010), *Grand prix* „Kaunas sonorum“ (2011), I vieta E. Medinio konkurse Latvijoje (2011), pirmos premijos *Citta di Moncalieri* konkurse Italijoje (2012). Šią vasarą A. Makštutis dalyvavo meistriškumo kursuose Santandere (Ispanija) ir laimėjo Nicholas Blake’o medinių pučiamųjų prizą Londono karališkosios muzikos akademijos organizuotame kamerinių ansamblių konkurse. Ryškėja Antano kamerinio muzikavimo polinkis – kartu su altininke Ugne Tiškute ir pianiste Morta Grgaliūnaite (ją pakeitė Jelena Makarova) jie subūrė „Canorum trio“, su kuriuo koncertavo Didžiojoje Britanijoje; be to, trijų klarnetų ansamblio idėja ir aranžuotės – taip pat jo.

Dvyliktoką Stasį remia R. F. Tucko ir M. Rostropovičiaus fondai. Taip sutapo, jog per vieną mėnesį jis laimėjo net dviejų tarptautinių konkursų *Grand prix*; pirmą apdovanojimą gavo būdamas dešimties, tokio pat amžiaus jis grojo Nyderlandų karalienei Beatrix. 2012 m. buvo itin produktyvūs – trys pirmos vietos *Citta di Moncalieri* Italijoje (solisto, dueto su Antanu ir kamerinio ansamblio su pianiste Gabriele Sutkute kategorijose), koncertai Pažaislio muzikos festivalio programoje. Vasarą fondai paprastai rengia svarbių koncertų – 2013 m. S. Makštutis grojo jaunųjų talentingų lietuvių, M. Rostropovičiaus fondo laureatų, koncerte Luvre (Prancūzija), skirtame Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybos pradžiai; pernai vasarą Lietuvos ambasada Turkijoje jaunųjų muzikų koncertu paminėjo Lietuvos valstybės dieną; šiemet pagroti du koncertai Vokietijoje, Duisburge, koncertas Valdovų rūmuose (Pasaulio lietuvių bendruomenės XV Seimo atidarymo ceremonijoje) ir vienas „Užutrakio vakarų“ – su Lietuvos kameriniu orkestru ir dirigentu Modestu Barkausku.

Septintokas Rokas taip pat kaupia muzikinius laimėjimus, trijuose konkursuose pelnęs pirmas vietas: 2013 m. – „Kaunas sonorum“, 2014 m. – tarptautiniame klarnetininkų konkurse Čekijoje, 2015 m. – tarptautiniame E. Medinio konkurse Latvijoje. Pernai vasarą visi trys broliai grojo koncerte Vokietijoje, skirtame Vasario 16-osios gimnazijos jubiliejui. Šiemet R. Makštutis puikiai pasirodė tarptautiniame Jaunųjų muzikų festivalyje „Kaunas 2015“, grojęs su KSO ir jaunaisiais gimnazijos solistais. Neseniai Rokui savo paramą skyrė R. F. Tucko fondas, o pastarųjų dienų naujiena – jis tapo „Lietuvos Maximalistas 2015“ stipendijos laureatu.

Štai tokios jauniausios šios šeimos kartos vasaros, kupinos įtempto darbo, ambicingų iššūkių ir muzikinių įspūdžių.

Regina ŠULSKYTĖ. Iš ciklo „Mano laikas“. 2011-2013 m.

Danguolė RUŠKIENĖ

Ne/būties pėdsakai R. Šulskytės ir A. Ostašenkovo fotografijoje

Birželio 9-30 d. Minsko šiuolaikinio meno centre veikė Lietuvos fotomenininkės Reginos Šulskytės personalinė paroda „Ne/būties tęsiniai“ (pirmoji Baltarusijoje, kuratorė D. Ruškienė). Joje pristatyti kūriniai iš menininkės fotografijos ciklų: „Miegamajame“ (1997-2004), „Mano drabužiai“ (1997-2004), „Seserys“ (2006-2007) ir „Mano laikas“ (2011-2013). Kartu atidaryta ir šiauliečio Aleksandro Ostašenkovo fotografijos paroda (organizatoriai – Jurijus Vasiljevas ir Jelena Šalimo), kurioje eksponuoti kūriniai iš fotomenininko ciklų „Neįvardyto laiko portretas“ (1968-2015) ir „Būsenos“ (1982-2015). Kitų metų pradžioje R. Šulskytės parodą planuojama surengti Lenkijoje ir Lietuvoje, Panevėžyje bei Klaipėdoje.

R. Šulskytė savo fotografijoje jau kuris laikas analizuoja sunkiai įvardijamus ir vizualizuojamus žmogaus egzistavimo momentus. Kita vertus, ši tema menininkus visais laikais masino neapibrėžtumu ir paslaptimi. Šiaulietė autorė, nuosekliai dėliodama fotografinius vaizdus, pamažu pereidama iš vieno fotografijos ciklo į kitą, išryškina jos kūrybai būdingiausius dėmenis ir susieja skirtingus ciklus vienu pavadinimu – **„Ne/būties tęsiniai“**. Sąvoka *ne/būtis* apima tam tikrą priešpriešą, įtampą, išaugančią iš jos prasminių sluoksnių. Čia egzistencija glaudžiai susijusi su išnykimo momentu. Pradžia su pabaiga, gyvenimas su mirtimi, būtis su nebūtimi, laukimas su neišvengiama baigties nuojauta. Savęs suvokimas dabartyje ar praeityje nereikalauja daug pastangų. Ši jausena, pripildyta intymių patirčių, garsų ir kvapų, buvusio gyvenimo prisiminimų ir išgyventų jausmų virpesio, neretai stimuliuojama ir gaivinama sąmoningai. Taip siekiama atrasti savojo identiteto susiformavimo priežastis, suvokti save dabartiniame kontekste, galop – sau pačiam išsiaiškinti egzistavimo prasmę. Kas kita – nebūtis. Ją gaubia paslaptis. Ji gali būti stingdanti ir gąsdinanti, gali būti intriguojanti ir masinanti, bet niekada nebus pažinta, patirta ir suvokta. Ją įmanoma įsivaizduoti, bet ne išgyventi, nes būtent nebūtis žymi momentą, nuo kurio neegzistuoja sąvoka *gyventi*.

R. Šulskytė savo fotografijoje renkasi užuominų, nepastebimai peraugančių į ženklus-nuorodas, kalbą. Autorei būdinga įvairių laikų, ne visuomet vienas kitą pažįstančių žmonių, dažniausiai veikiančių skirtingose erdvėse, ir jai priklausančių daiktų bei drabužių samplaika. Menininkei artimas turinys padeda taikliai dėlioti kūrinio elementus, nepraleidžiant galimybės išsisakyti iki galo, kartu į šią nebylią diskusiją įtraukiant ir suvokėją. Jis, kaip ir autorė, ilgainiui tampa neatsiejama fotomenininkės pasakojimo jos naujai konstruojamame laike dalimi. Nepaisant to, kad R. Šulskytė daugiausia vaizduoja asmeninius išgyvenimus atitinkančius vaizdinius, jos vizualiniai pasakojimai nėra subjektyvūs ar lokalūs. Jie be didesnių pastangų aktualizuojami, prisiimami kaip savi, susitapatinant ir išgyvenant jei ne tą patį, tai kažką labai panašaus. Pastebimos ne tik tiesioginės sąsajos su menininke, jos asmeninės patirtys, bet ir visa, kas susiję su jos regėjimo lauku, išgyvenimais ir apmąstymais.

Ankstesniuose fotomenininkės kūrybos cikluose („Miegamajame“ ir „Mano drabužiai“) itin daug intymumo ženklų. Fotografijų lakštuose asmeninės erdvės, į kurias paprastai prašalaičiai neįsileidžiami, susipina su moters kūno fragmentais, sukniomis, skrybėlaitėmis ir kitomis asmeninių daiktų detalėmis. Atspindžiai veidrodyje dar labiau supainioja realybės ir vaizduotės sluoksnius. Ir nors kartkartėmis tampa sunku atskirti, kur baigiasi viena ir prasideda kita, autorės konstruojamos erdvės dėl to nepraranda jaukumo, išlieka savos. Tarsi pažintos ir gyventos, tačiau visgi – paslaptingos ir intriguojančios. Kaip ir apdarai ar daiktai. Kai kurie iš jų tiesiogiai primena praėjusį laiką, vieną ar kitą įvykusį faktą, kiti kuria ilgesingas užuominas, jausmingus atsiminimus. Visa tai – miegamasis ir moteriški apdarai – pasakoja ne asmenines autorės, bet veikiau universalias moters istorijas, vizualiai įprasminančias moteriškumo ikonografiją ir išryškinančias jai būdingus ženklus. Realūs daiktai pereina į atspindžius, pastaruosius keičia šešėliai. Kitame fotografijos lakšte viskas prasideda iš naujo. Taip palengva R. Šulskytė prieina prie dar vienos jai aktualios temos – moterų seserystės („Seserys“).

Nukelta į 26 p.

Regina ŠULSKYTĖ. Iš serijos „Seserys“. 2006-2007 m.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Aleksandras OSTAŠENKOVAS. Iš ciklo „Neįvardyto laiko portretas“. „Irena“. 1975 m.

Ne/būties pėdsakai R. Šulskytės ir A. Ostašenkovo fotografijoje

Atkelta iš 25 p.

Akivaizdu, kad fotografijų ciklo pavadinimas nurodo ne autorės giminystės ryšius, o aplinkos, interesų bei kitų veiksnių formuojamų moterų tarpusavio artimumą. Fotomenininkė ir toliau išlieka ištikima ankstesnėms temoms, kur labiau gilinosi į kasdienybės pažinimą per individo paliekamus ženklus. Tik šįkart egzistenciją, būsenas ir jausmus ji analizuoja iš moteriškumo pozicijos, suaktyvindama išskirtinai moteriškas patirtis.

Pasitelkdama intymias erdves, asmeninius apdarus, bendras moteriškas patirtis, autorė priartėja prie temos, bene labiausiai susijusios su ja pačia („Mano laikas“). Atsigręžusi atgal permąsto išgyventas akimirkas, atgaivina prisiminimus ir tame kontekste bando suvokti save. Tas laikas, apie kurį kalba, skirtas ne įvykiams ar poelgiams nupasakoti, bet mintims ir jausmams atgaivinti. Suvokti juos dabar, jau tapus subrendusiu ir visiškai kitokią patirtį turinčiu žmogumi. Autorės teigimu, kartais jos laikas visiškai nesutampa su pasaulio laiku. Iš dalies dėl to kūrėja ir jungia keletą fotografijų, kurdama kitą prisiminimų erdvę ir savo patirčių laiką. Jos konstruojamas laikas ne(iš)vengia paradoksų, čia autorė – suaugusi moteris – atsiduria greta savo mamos – mažos mergaitės. Menininkė sąmoningai kaitalioja laikus, įvykius, maino socialinius vaidmenis, pažeisdama įvykių seką, kurios neįmanoma sutrikdyti realybėje. Iš vieno kūrinio į kitą migruojančių personažų aplinka sklidina šilčiausių jausmų, ilgesio, kurį kartkartėmis tamsiu šešėliu perskrodžia nepažintų patirčių nuojauta. Stebėtina, kad tiek privačios, tiek visuomeninės erdvės, išsiskleidžiančios plačiuose fotografijų formatuose, atrodo vienodai jaukios ir savos.

Kai kur R. Šulskytės fotografijose ženklai-nuorodos perauga į lengvai atpažįstamus simbolius. Atsitiktinis praeivis, lėtai lipantis laiptais, išsišakojančiu keliu nueinantys tėvai, kylantys paukščiai ir vienur atsiveriančios, o kitur užsiveriančios durys. Menininkės pateikiama vizualinė informacija nesunkiai iššifruojama. Tik autorės įsiterpimas į vieną ar kitą erdvę, vieną ar kitą laiko atkarpą išardo fotografijos kaip realybės kopijos suvokimą ir paneigia autentišką įvykį. R. Šulskytės laikas itin talpus. Jis liudija ne tik tai, kas buvo, yra, bet ir pateikia visą skalę prielaidų, kas galėtų įvykti ateityje. Gimimas čia lygiai toks pat aktualus kaip ir išėjimas. Sociumo įtaka atskiram individui ir kiti veiksniai, lemiantys vienokią ar kitokią jo elgseną, tyrinėjami taip pat atidžiai kaip ir biologiniai kūno pokyčiai. Specifinis R. Šulskytės laikas kartais atsilieka nuo vaizduojamų įvykių, kartais juos pasiveja, o kartais pralenkia. Autorė nuosekliai plėtojamoje fotografinėje kūryboje stebi / konstruoja būtent šiuos tris jo tapsmus.

***

A. Ostašenkovas. Fotomenininko teigimu, **„Neįvardyto laiko portretas“** (1968-2015) – tai dvasinė būsena, kurioje, bėgant laikui, mes klausiame ir ieškome atsakymų, ieškome savo identiteto, remdamiesi jau dabartine patirtimi“. Gilindamasis į šią temą, A. Ostašenkovas kertinėmis pasirenka dvi sąvokas – gyvenimą ir atmintį, kurios aprėpia priešingas žmogaus judėjimo (tiesiogine ir perkeltine prasme) trajektorijas. Gyvenimo linija visuomet nukreipta pirmyn, ji skatina lipdyti ateities vaizdinius, planuoti ir tikėtis. Atmintis, priešingai, kaskart grąžina į praeitį, prisiminimus. Atnaujina išgyvenimus ir atgaivina ne visuomet pageidaujamas patirtis. Gyvenimas verčia judėti pirmyn, atmintis skatina gręžiotis atgal. Tai ir yra pagrindinės žmogaus būties formos, nusakančios jo buvimo laike vietą. Gyvenimas savotiškai maitina atmintį. Jo dėka ji pildosi, ir ateina momentas, kai ši trajektorija tampa gerokai ilgesnė nei esanti priešakyje. Tuomet jau gali permąstyti save ir išbūtą laiką. „Neįvardyto laiko portretas“ kalba būtent apie tą neapibrėžiamą, bet vis aiškiau nujaučiamą materijos būties formą.

Vėliau pradėtame kurti cikle **„Būsenos“** (1982-2015) A. Ostašenkovas gilinasi į tas pačias temas. Tik šįkart jį labiau domina individo santykis ne su išore – aplinka, bet su vidumi – pačiu savimi. Autoriaus teigimu, „būties tyloje, provokuojant išgyvenimus, prisiminimus, nuojautas, atsiveria jautrus pasaulio suvokimas, interpretacijų ir asmeninių patirčių dienoraštis.“ Tai nepanašu į vidinį konfliktą, draskantį ir neduodantį ramybės, kupiną prieštaravimų. Veikiau tai savęs suvokimas, permąstymas išbūtame laike, laikinumo pripažinimas ir susitaikymas su neišvengiama baigtimi.

A. Ostašenkovo fotografijoje skleidžiasi intymus pasaulis, jo artima aplinka ir žmonės. Kaip teigia menininkas, „dabar svarbu matyti ir jausti tai, ko anksčiau nematei ir nejausdavai, kitaip prisiliesti prie susikaupusios patirties, prisiminimų, būsenų, išgyventi gyvenimą unikalia atminties ir patirties forma, meditatyviai susikaupti, prisiminti save ir kitus, vertinti ir stebėti būties akimirką, palydėti išeinantį laiką...“ Autoriaus fotografijoje – nugyvento laiko ir jo apmąstymų sintezė. Nors menininkas dažnai savo fotografijas konstruoja iš dviejų visiškai skirtingų kadrų, tai netrukdo patikėti vaizdo realumu. Jo siūlomas dualus pasaulio ir gyvenimo suvokimo modelis atrodo natūralus, įtikinamas ir priimtinas. Kiekvienas čia gali su(si)kurti savo perskaitomumo / pasakojimo versiją. Ir tada A. Ostašenkovo siūlomos būsenos tampa bendros.

Aleksandras OSTAŠENKOVAS. Iš ciklo „Būsenos“. 2012, 2008 m.

Kauno bienalėje: nuo Paryžiaus iki Niujorko

Kuratorius Nicolas Bourriaud.

Šiuolaikinio meno piligrimai šiemet turi dar vieną maršrutą. Rugsėjo 18 d. – gruodžio 31 d. Kaune jau dešimtą kartą vyks didžiausias Baltijos šalyse šiuolaikinio meno festivalis „Kauno bienalė“, čia savo kūrinius pristatys daugiau nei 50 žinomų viso pasaulio menininkų: nuo Kauno iki Niujorko, nuo Paryžiaus iki Rio de Žaneiro.

Net keturis mėnesius truksiančiame renginyje bus akcentuojamas vizualaus meno ir garso bei muzikos bendradarbiavimas, o veiklos geografija išsiplėtusi nuo parodinių link viešųjų ir pramoninių miesto erdvių. „Jau beveik du dešimtmečius kuriame tinklą, apimantį daugybę menininkų, kuratorių, idėjų, vietų ir vietos bendruomenių narių. Jungtys ir komunikacija, bendravimas ir bendradarbiavimas yra pagrindiniai Kauno bienalės aspektai. Džiaugiamės, kad 2015-ųjų bienalės turinį kuriantys kuratoriai užčiuopė šią giją, tad su muzika ir garsiai švęsdami 10-ąją laidą mes ne tik skatiname jungtis, bet ir kvestionuojame komunikacijos formas, patikriname, kas veikia, o kas jau nebe, pataikaujame ir peikiame, pasineriame į nesaugumo erdves ir atsiribojame nuo stereotipų“, – idėją pristato didžiausią auditoriją sutraukiančio festivalio meno vadovė Virginija Vitkienė.

Pavadinimu „Tinkliniai susidūrimai“ susietose jubiliejinės bienalės dalyse – tarptautinėje kuruotoje parodoje, tarpdisciplininiuose bendradarbiavimo projektuose, rezidencijų programoje, seminaruose ir kūrybinėse dirbtuvėse – bus akcentuojamas komunikacijos principas: kuo daugiau akivaizdžių ir ryšius kuriančių susitikimų – menininkų vienų su kitais ir menininkų bei animatorių susitikimų su žiūrovu.

Šiais metais bienalės programa varijuos nuo tarptautinės iki europinės dimensijos projektų: tarptautinė paroda, kuruojama vieno žinomiausių pasaulyje kuratoriaus Nicolas Bourriaud (Prancūzija), partnerių iš Italijos, Didžiosios Britanijos, Kroatijos parodos ir tarpdisciplininiai vaizdo bei garso projektai, tarptautinė jaunųjų menininkų rezidencija, įvairūs bendruomeninio ir socialiai angažuoto meno projektai, tarptautinis seminaras, skirtas garso menui, diskusijos, taip pat kūrybinės dirbtuvės ir pamokos moksleiviams galerijų erdvėse. Šįkart bienalėje bus peržengtas ir teatro slenkstis – Vidas Bareikis ir Jurga Šeduikytė pristatys spektaklį, kurio veiksmas kuriamas specialiai Pažaislio vienuolyne įsikūrusio „Monte Pacis“ svetingumo komplekso erdvėms.

Garso ir vaizdo stimuliacijos

Pagrindinę jubiliejinės bienalės parodą „Gijos: fantasmagorijos apie atstumą“ kuruos gerai meno žmonėms žinomas teoretikas N. Bourriaud. Legendinės Paryžiaus meno akademijos rektorius, akcentuodamas naująsias komunikacijos formas, stengsis aktualizuoti atstumą, šiuo metu itin reliatyvią sąvoką. Atskleisdamas parodos temą, kuratorius atsispiria nuo XIX a. išpopuliarėjusio teatralizuoto vizualinio fenomeno – fantasmagorijos, kurią galima laikyti kino ir, kaip akcentuoja N. Bourriaud, meninės instaliacijos ištakomis. Kaune bus paliesti du klausimai, dominantys N. Bourriaud kaip meno kritiką. Tai globalizacijos gebėjimas provokuoti meną bei žmonių mintis ir technologijų evoliucija.

Kauno centrinio pašto 2-6 aukšto erdvėse vyksiančioje parodoje naujus, bienalės užsakymu atliktus ir žinomose pasaulio galerijose jau eksponuotus darbus pristatys nemaža pasaulio menininkų.

Tarptautinis festivalio tinklas

Bienalės partneriai iš Didžiosios Britanijos „Crafts Council“, organizuojantys vieną reikšmingiausių pasaulyje meno mugių COLLECT, bienalėje kuruos dvi dalis, kuriose bus akcentuojamas naujausių technologijų vaidmuo šiuolaikiniame mene: tarptautinį seminarą, skirtą garso menui, ir tarptautinę parodą. Pastarojoje bus pristatyti tarpdisciplininiai garso, videomeno ir vaizduojamojo meno menininkų projektai: Viktorijos ir Alberto muziejuje Londone eksponuota Fabio Lattanzi Antinori instaliacija „Dataflags“, Brailio rašto patyrimus per garsą įgyvendinantis Jameso Bulley’o projektas „Tactus“, taip pat vaizdo ir garso susijungimai solidarizuosis Davido Littlerio, Knyttano ir Alexo Mcleano gyvojo garso performansuose ir kūriniuose. Tai auditoriją įtraukiantys patirtiniai projektai, kuriantys specifinį ir kiekvieną kartą naują santykį su žiūrovu.

„Kauno bienalės“ partneris „Lewben Art Foundation“ bienalėje pristatys šiuolaikinio meno parodą „Tinkliniai susidūrimai išsijungus“, kurioje postinternetinės meno komunikacijos formos bus atskleistos Iano Chengo, Gabriele’io De Santiso, Nicko Darmstaedterio, Mohammedo Namou, Deimanto Narkevičiaus ir Simono Denny’o kūriniuose. Paroda bus eksponuojama Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijoje. Čia pat bus pristatyta intriguojanti personalinė praėjusios bienalės laureato Audriaus Janušonio ekspozicija paslaptingu pavadinimu „Kauno poetams“. Keraminės skulptūros erdvėje susijungs su menininko atsitiktinai parinktais objektais, piešiniais ir garsu.

Italų partneris „Arte&Arte“ pristatys du menininkus – rezidencijų dalyvę Simoną Muzzeddu ir menininką bei fotožurnalistą Mattia Vacca, kuris į Lietuvą atveš vieną paskutinių fotografijos ciklų „Žiemos pasaka“. Tai jautrus reportažas apie unikalius ir archajiškus papročius išsaugojusią Italijos Alpėse gyvenančią bendruomenę, kuri žiemą švenčia lyg ir karnavalą. Moterų dalia kaime nelengva: visu šaltuoju metų laiku vyrai, persirengę personažų kostiumais, bastosi po kaimą, nieko neveikia, o vos atšilus orams išvyksta dirbti ir negrįžta iki žiemos.

Nukelta į 28 p.

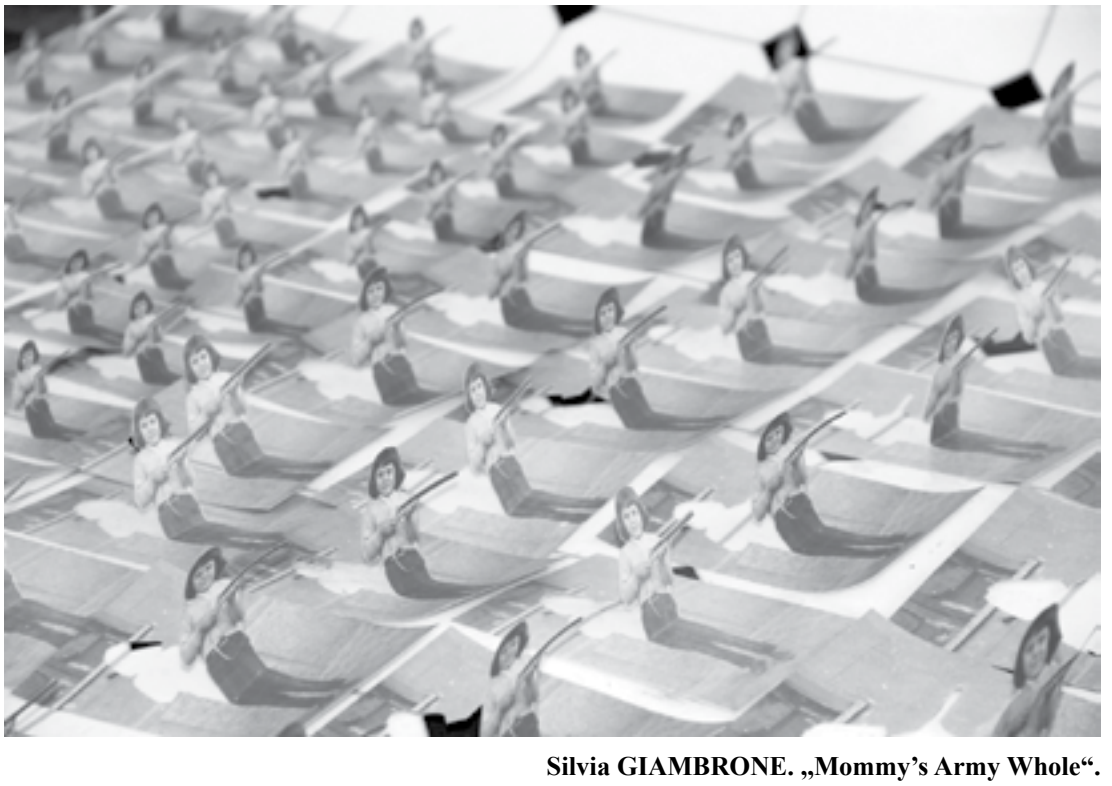

Silvia GIAMBRONE. „Mommy’s Army Whole“.

www.nemunas.net ▪ 2015 m. rugsėjo 10–23 d., Nr. 17 (953)

Lothar HEMPEL. „Acid and Iron“.

Kauno bienalėje: nuo Paryžiaus iki Niujorko

Atkelta iš 27 p.

M. Vacca ir Lietuvoje registruos dabarties situacijas, ieškos jautrių, daug diskusijų provokuojančių šiandienės gyvenimo aplinkos atspindžių. Jis pasirinko fiksuoti vieno kariuomenės šauktinio istoriją ir jį lydėti nuo namų iki pat dalinio (jei dar pavyks jį atrasti, nes besiruošiant projektui aiškėja, jog šiemet Lietuvos kariuomenėje tarnauti gali tekti vien savanoriams).

Naują fotografijų ciklą „Kikimoros gimimas“ pristatys lietuvių menininkas Artūras Morozovas. Kikimora – tai slavų mitinė būtybė, pelkių deivė, gebanti įvilioti į klaidžius liūno akivarus. Šiuo žodžiu vadinama ir snaiperio uniforma, sudaryta iš daugybės audinio skiautelių, natūralaus pluošto atraižų, padedanti jam išlikti nepastebėtam aplinkoje. „Kikimoros gimimas“ – tai pasakojimas apie moteris, Kijevo siuvyklose „raizgančias“ kamufliažinius apdangalus Ukrainos snaiperiams, kovojantiems šalies Rytuose.

Dar vieną Italijos menininkę, dalyvausiančią šių metų renginyje, matėme jau praėjusioje bienalėje. Silvia Giambrone yra 9-osios bienalės laureatė. Šį kartą į Kauną ji sugrįš su karo beprasmybę analizuojančia paroda „Šiurpi meilė karui“ ir performansu, kuriame bendradarbiaus su berniukų ir jaunuolių choru.

Naujų erdvių ir pasakojimų paieškos

Šiais metais „Kauno bienalė“ dar labiau išskleis savo zonas nuo miesto centro ir kelsis į netradicines arba iki šiol nepastebėtas pramonines erdves. „Sąmoningai plėsdami erdvinį festivalio mastelį siekiame parodyti, kiek Kaune neišnaudotų galimybių. Įžengdami į jas per „Kauno bienalę“ tikimės atverti jas ateities kultūriniams veiksmams netikėtose miesto vietose“, – festivalio zonų plėtros nauda tiki V. Vitkienė.

Tokiomis erdvėmis taps Pažaislio vienuolyne įsikūręs svetingumo kompleksas „Monte Pacis“, militaristiniai statiniai Žemuosiuose Šančiuose, buvę kopūstų sandėliai, apleisti tekstilės fabrikai arba vis dar veikiančios pramonės įmonės – „Drobė“, „Dirbtinis pluoštas“ ir kitos architektūrinės zonos, sėkmingai veikusios prieš keletą dešimtmečių, o šiandien sunykusios.

Ištirti apleistas architektūrines vietas, susipažinti su jų istorija, gyvais žmonių pasakojimais yra kviečiami ir festivalio menininkai. Daugeliui jų šios yrančios architektūrinės liekanos ir atsi-

Galerijos ruduo

Elvyros Teresės Petraitienės „Ugnelės dovanos“

Nuo rugpjūčio 17 d. galerijoje „Aukso pjūvis“ veikia Elvyros Teresės Petraitienės keramikos paroda „Ugnelės dovanos“. E. T. Petraitienė (g. 1940) yra profesionali keramikė, nuo 1964 iki pat Nepriklausomybės dirbusi monumentaliosios interjero keramikos srityje. Jos sukurti keraminiai pano puošė ne tik Lietuvos, bet ir Rusijos, Azerbaidžano, Estijos, Vidurio Uralo interjerus. Kauniečiams gerai žinomas šios autorės pano Kauno muzikiniame teatre. Daugiau nei pusė E. T. Peraitienės monumentaliosios kūrybos sunaikinta, Lietuvoje prasidėjus *euroremontų* vajui.

Parodoje eksponuojamas skulptūras autorė ėmė kurti iš pakaunės persikrausčiusi į „Vienaragio šilo“ sodybą Varėnos rajone. Anuomet atsivėrė visiškai naujas kūrybos etapas, tai buvo vienas iš tų retų atvejų, kai profesionaliam menininkui pavyksta gausiai ir nesumeluotai naudoti liaudies menui būdingą stilistiką.

Skulptūrų jėga skleidžiasi tiesiog iš vietos ypatumų: geležingas Merkinės molis suteikia joms specifinį raudoną atspalvį (ir net ausiai malonų skambesį stuktelėjus). Dalis eksponuojamų skulptūrų išdegtos juodosios keramikos būdu, kuris Merkinės apylinkėse turi itin senas ir išpuoselėtas tradicijas.

Parodos autorė kukliai vertina savo kūrybi-

minimai apie juos taps įkvėpimo šaltiniu. „Menininkai kviečiami kūrybiškai eksploatuoti miesto socialinę bei politinę praeitį ir ją vėl atrasti architektūriniuose griuvėsiuose per dabartį. Ieškodami užmirštų istorijų ir prisiminimų, supančių paliktus Kauno pastatus, menininkai kartu konceptualiai susijungs su šiomis (tekstilės) erdvėmis, taip pratęsdami jų potencialų egzistavimą“, – apie pasirinkimus pasakoja jaunųjų menininkų rezidencijos kuratorė Sandra Kazlauskaitė.

Būtent šios apleistos erdvės jauniesiems kūrėjams taps tarpdisciplinine garso, atminties ir vietos laboratorija. Dvylika jaunų garso menininkų ir vizualiųjų menų atstovų iš įvairių Europos šalių – Lietuvos, Italijos, Kroatijos, Graikijos, Norvegijos ir Danijos – susitiks meno rezidencijoje „Daugiatrūkuminiai susidūrimai“. Dirbdami kartu jie bus kviečiami kūrybiškai eksploatuoti miesto socialinę bei politinę praeitį ir vėl ją atrasti architektūriniuose griuvėsiuose per šiuolaikinio konteksto prizmę.

Ambicingą tarpdisciplininį projektą „Agora, arba meno asamblėja“ buvusiame tekstilės fabrike „Drobė“ pristatys „Kauno bienalės“ partneriai LAB852 iš Kroatijos. Suburta tarptautinė menininkų komanda, jos priešakyje – žinoma eksperimentinės muzikos kūrėja ir garso menininkė Elisabeth Schimana (Austrija). Kolektyvinėje instaliacijoje menininkų garso ir vaizdo projektus matysime fabriko „Drobė“ patalpose. Kompozitorė subūrė grupę menininkų iš Kroatijos, tai Barbara Radelja (tekstilė), Zdravko Krasičius (architektūra), Bojanas Gagičius (šviesa), Miodragas Gladovičius (garsas). Eksperimentinės muzikos gerbėjams E. Schimana ir kroatų menininkai pramoninėse erdvėse surengs kelis elektroninės muzikos koncertus.

Ilgainiui ištuštėjęs ir snaudžiantis „Dirbtinio pluošto“ fabrikas trumpam bus pažadintas spektaklio „Plaukuota burna“ dalyvių ir žiūrovų. Šio fabriko kino salėje – buvusiame komunistinės propagandos guolyje – įvyks „Psilikono teatro“ premjera.

Spektaklio epicentre – Lietuvos tekstilės pramonės klestėjimo ir žlugimo (1960-1998 m.) laikotarpis, ne tokie tolimi „kooperatyvų“ laikai. Žlugus tekstilės įmonei, gigantiškoms darbo mašinoms, dešimtmečiais kaupta energija neišnyko. Ji subyrėjo į gausybę namuose, rūsiuose ir garažuose įsikūrusių mezgimo kooperatyvų. Ši pramonės užauginta energija kaip stiprus užtaisas persmelkė tekstilės menininkų asmenybes, paskatino konceptualaus Kauno tekstilės meno fenomeno atsiradimą. Įkūnyti spektaklio personažai: pramoninės tekstilės pradininkės, buvęs didelės Kauno tekstilės įmonės sargas, kalėjęs už fabrike ne vienerius metus vykdytas stambaus masto vagystes, ir vaikai, kurie tikėjo, jog iš vamzdžio fabriko kieme tekanti tąsi spalvota, švytinti masė yra kramtomoji guma.

Muziką sukūrė ir spektaklyje gyvai gros džiazo trio „Chui“ iš Kroatijos. Jos nariai – Tonis Starešiničius, Vojkanas Jocičius ir Janko Novoseličius – prisimena panašius ekonominius procesus, vykusius anuometinėje Jugoslavijoje. Ateinančiais metais ši lietuvių ir kroatų komanda pristatys Kroatijos kontekstui pritaikytą kūrinį Zagrebo žiūrovams.

Jau trečius metus nuosekliai bendruomenes Žemuosiuose Šančiuose burs „Draugiška zona # 6“ („Kopūstų laukas“). Projektas sutelkia dėmesį į apleistą ir užterštą 13 000 kvadratinių metrų rajono teritoriją, kurioje XIX a. buvo įkurta carinės Rusijos imperijos kariuomenė, o šiuo metu stūkso sąvartynas, niokojantis ir įstabų architektūrinį paveldą – buvusius raugintų kopūstų rūsius. Kuratoriai Vita Gelūnienė ir Edas Carrolas jau nuo 2014-ųjų šioje teritorijoje inicijavo talkas, diskusijas, meninius veiksmus, mezgę ryšius su vietos gyventojais, rinko jų istorijas ir vizijas. Šioje zonoje menininkai sieks nedidelės apimties fizinės vietos transformacijos, kuri iš esmės pakeistų jos įvaizdį ir suvokimą, o neigiamus militarizacijos padarinius paverstų bendruomenės kūrybingumą skatinančia ir žmonių tarpusavio ryšius stiprinančia erdve.

„Nemuno“ informacija

Šančių kultūros dienos „ŠANČINĖS“

19 d., šeštadienį,

11–17 val. Juozapavičiaus pr. – vaikų piešinių paroda (vadovės E. Vanagaitė ir R. Girskienė). J. Rajeckaitės (12 m.) keramikos darbų paroda (vadovė R. Girskienė). Fotografijų paroda (vadovas J. Danielevičius). Tekstilės paroda „Aukso pjūvis“, dalyvauja M. Žigutytė ir Šančių parapijos vaikų dienos centras.

12–14 val. ekskursija „Pajausk, tai – Šančiai“, gidė R. Girskienė. Sporto šventė, dalyvauja sporto klubas „Šančiai“.

14–16 val. teatrinė improvizacija „Mes skaitom!“, skaitovai – Šančių parapijos vaikų dienos centro vaikai (vadovė R. Bielevičienė). Šančių fotosalionas: kelionė laiku (vadovė A. Bliumkytė-Padgurskienė). Koncertas „Šančių talentai“ (vadovės E. Vanagaitė ir V. Danilevičienė).

20 d., sekmadienį, 9 val. Ekskursija dviračiais „Unikalieji Šančiai“, gidė A. Bliumkytė-Padgurskienė. Registruotis: *austeja.b.p@gmail.com*.

10–19 val. maršrutinis traukinys „Geležinkelio stotis – Drobės g.“ (vadovė V. Bliumkienė). Renginys mokamas. Registruotis: *sanciubendruomene@gmail.com*. Atvirų dirbtuvių diena pas Vidą (Juozapavičiaus pr. 31).

11–14 val. konferencija „Šančiai vakar, šiandien, rytoj“ (Sandėlių g. 7), dalyvauja prof. dr. J. Vanagas ir kt. (vadovė A. Rabikauskienė).

15–16 val. koncertas „Mes iš Šančių“ (Sandėlių g. 7), dalyvauja Egidijus Sipavičius ir kt. (vadovė A. Rabikauskienė).

15–19 val. eno projektas „Draugiška zona #6. Kopūstų laukas“ (Juozapavičiaus pr. 21E prieigos), dalyvauja Kopūstų lauko kolektyvas, Gelūnienė ir Carroll, G. Fakejevas, J. Lukšė, A. Karalius, Kauno cirko meno akademijos auklėtiniai, Kauno choras „Draugystė“ ir kt. Šančiečiai kviečiami atsinešti savo pasigamintą firminį patiekalą!

19–23 val. Kauno bienalės renginiai „Drobės“ fabrike (Drobės g. 62) „Konsortium“ grupės (Vokietija) projektas. Parodos „Agora, arba Meno asamblėja“ (Kroatija) atidarymas. B. Gagičiaus ir M. Gladovičiaus (Kroatija) garso veiksmas. E. Schimana (Austrija) elektroninės muzikos performansas.

nes pastangas ir meistriškumą, visus nuopelnus atiduodama ugniai. Menininkė mano, kad būtent liepsna nuskaistina jos kūrinius, suteikia jiems nemirtingumo, nykstantį netobulo molio grumstą perverčia į tvarią ir skaisčią keramiką. E. T. Petraitienės keramikos paroda yra dovana visiems, besiilgintiems šviesių kūrinių, kuriuose gėris yra tiesiog apčiuopiamas.

Vaclovo Strauko fotografijų paroda

Nuo rugsėjo 4 d. galerijoje „Aukso pjūvis“ veikia Vaclovo Strauko fotografijų paroda, kuri yra tarptautinio fotomeno festivalio „Kaunas Photo“ dalis.

V. Straukas gimė 1923 m. Požerės kaime Šilalės rajone. Studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus pedagoginiame institute. Fotografija susidomėjo gana vėlai. Jau pirmajame darbų cikle „Pamario motyvai“ (1972 m.) menininkas atskleidė Klaipėdos bei pamario žvejų kaimų gyvenimo akimirkas. Baltijos pajūrio vaizdus įamžino „Kopos“ (1975 m.). Bendravimo su mokiniais rezultatas buvo fotoserija „Jaunoji Klaipėda“ (1977 m.) bei ciklas „Paskutinis skambutis“ (1975-1987 m.), sulaukęs didelio pripažinimo. Vėliau autorius sukūrė kitas spalvotų ir nespalvotų fotografijų serijas „Neringa“ (2004 m.), „Fotografijos“ (2007 m.).

1971 m. V. Straukas tapo Lietuvos fotografijos meno draugijos, o nuo 1989 m. – Lietuvos fotomenininkų sąjungos nariu. 1994 m. autoriui suteiktas Tarptautinės meninės fotografijos federacijos (EFIAP) nusipelniusio menininko vardas. 1999 m. apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu, 2008 m. jam skirta Lietuvos Respublikos vyriausybės kultūros ir meno premija. Menininko kūryba įvertinta 3 „Grand Prix“, 7 aukso, 6 sidabro medaliais ir apie 60 kitų įvairių apdovanojimų.

Menotyrininkė Danguolė Ruškienė apie V. Strauko kūrybą rašo: „Vaclovas Straukas Lietuvos fotografijoje įvardijamas kaip lyrinio realizmo atstovas. Temas šiai kūrybingai asmenybei diktavo pats gyvenimas. Kiekvienas iš autoriaus sukurtų fotografijos ciklų sietinas su vienu ar kitu jo gyvenimo etapu. Atradęs saviraišką fotografijoje, V. Straukas permąsto savo gyvenimo patirtis: vaikystę ant ežero kranto („Pamario motyvai“, „Kopos“), jaunystę, kai gyvenimo kelias pasuko Klaipėdos link („Jaunoji Klaipėda“), paauglystę ir darbo metus mokykloje („Paskutinis skambutis“). Jautri prigimtis, atida ir meilė gimtajam kraštui bei jo žmonėms ugdė lyrišką pasaulėjautą, kuri laikui bėgant nuguldavo autoriniuose fotolakštuose.

NACIONALINIS KAUNO DRAMOS TEATRAS

18 d., penktadienį, 19 d., šeštadienį, 20 d., sekmadienį, 18 val. premjera! Didžiojoje scenoje – Jānio Balodžio „Miškinis“. Dviejų dalių spektaklis. Režisierius Valters Sīlis. Spektaklio trukmė – 3.30 val. Bilietų kainos – 6, 9, 15, 17, 30 Eur.

20 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – Agnės Sunklodaitės „Kiškis pabėgėlis“. Vienos dalies muzikinis spektaklis vaikams pagal Liudviko Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai“. Režisierė A. Sunklodaitė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 4 Eur.

Teatro kasa dirba kasdien nuo 10.30–19 val., tel. 224 064. Bilietus taip pat platina „Tiketa“.

Kauno kamerinis teatras

12 d., šeštadienį, 18 val. Giovanni Boccaccio „Dekameronas“. Komiškos novelės (N-16). Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietų kainos – 8, 10 Eur.

13 d., sekmadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galo švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Ray'aus Bradbury kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietų kainos – 8, 10 Eur.

17 d., ketvirtadienį, 18 val. Floriano Zellero „Tiesa“. Dviejų dalių psichologinė komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 8, 10 Eur.

18 d., penktadienį, 18 val. Edvardo Radzinskij „Koba“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietų kainos – 5,80, 7,20 Eur.

19 d., šeštadienį, 18 val. Päro F. Lagerkvisto „Neūžauga“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 4,60, 5,80 Eur.

20 d., sekmadienį, 18 val. „Raganosis“. Dviejų dalių spektaklis pagal Eugène'o Ionesco ir Daivos Čepauskaitės tekstus. Režisierius Rolandas Augustinas Atkočiūnas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietų kainos – 8, 10 Eur.

Teatro kasa dirba I–V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 228 226. Bilietus taip pat platina *Bilietai.lt.*

KMN

KAUNO MENININKŲ NAMAI

10 d., ketvirtadienį, 20 val. paskutinis susitikimas „Menininkų sodelyje“ – grupių „Elas ir Sparkis“ ir „D.Į.K.V.A.Š.“ koncertas. Įėjimas nemokamas.

12 d., šeštadienį, 16 val. „Arkadija“ dailės aukcionas. Aukciono objektų ekspozicija KMN Koncertų salėje vyks rugsėjo 11 d. 12–20 val., 12 d. 9–14 val. Išankstinė registracija: *info@dailesaukcionas.lt*, informacija telefonu (8 600) 19573, *www.dailesaukcionas.lt*. Aukcione parduodamus kūrinius galima peržiūrėti *www.dailesaukcionas.lt/lt/aktualus-aukcionai*.

12 ir 13 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. Vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje skambės varpų muzikos koncertai „Originalūs kūriniai karilionui“. Karilionu skambins Julius Vilnonis.

14 ir 16 d., pirmadienį ir trečiadienį, 18 val. Kauno menininkų namų Koncertų salėje vyks choristų atranka į Kauno akademinio jaunimo chorą. Dalyvių amžius 16–30 m. Pasiruošti atlikti chorinę ar solo dainą / fragmentą *a cappella.* Daugiau informacijos tel.: (8 613) 96 571 ir *facebook* paskyroje *Kauno akademinio jaunimo choras*.

15 d., antradienį, 18 val. poetės ir vertėjos Tautvydos Marcinkevičiūtės sukaktuvių kūrybos vakaras „Kur taip lekiam? Argi lėkti būtina?“. Vakaro metu smuiku gros Jose Ignacio Davila ir Co, taip pat dalyvaus poetas Robertas Keturakis, aktorė Aušra Keliuotytė, aktorius Petras Venslovas.

19 ir 20 d., šeštadienį ir sekmadienį, 16 val. vytauto Didžiojo Karo muziejaus sodelyje skambės Varpų muzikos koncertai „Muzikos spalvos“. Karilionu skambins Austėja Staniunaitytė.

24 d., ketvirtadienį, 18 val. koncertas „XX amžiaus romantika“. Muzikos programą balsui ir fortepijonui atliks Saulė Šerytė (mecosopranas) ir Eglė Kižytė-Ramonienė (fortepijonas). Programoje skambės Samuel Barber, Arnold Schönberg, Francis Poulenc, Alberto Ginastera, Luciano Berio kūriniai. Bilieto kaina – 5 Eur, moksleiviams, studentams, senjorams, žmonėms su negalia ir turintiems „Daily Card“ nuolaidų kortelę – 4 Eur. Bilietų galima įsigyti Kauno menininkų namų „Mūzų svetainėje“ (I–IV 10–13 val., 14–17 val., V 10–13 val., 14–16 val. ir prieš renginį), taip pat visose „Tiketa“ kasose.

Iki rugsėjo 30 d. „Parko galerijoje“ (Vilniaus g. 35, Kaunas) veikia tapytojos Aušros Barzdukaitės-Vaitkūnienės paroda „Sužymėti vaizdai“.

---

10 d., ketvirtadienį, 10 val. Kauno miesto muziejaus skyriuje M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejuje (K. Petrausko g. 31) – Irenos Mikuličiūtės-Mikos personalinės tapybos darbų parodos „Sakraliniai ir egzistenciniai motyvai“ atidarymas. Paroda veiks **iki spalio 2 d.**

12 d., šeštadienį, 11 val. ir 14 val. Kauno miesto muziejaus skyrius P. Stulgos lietuvių tautinės muzikos instrumentų muziejus (L. Zamenhofo g. 12) kviečia susipažinti su lietuvių etnografinių regionų tautiniais drabužiais nuotaikingoje edukacinėje programoje „Kaip Jonukas nuotakos ieškojo“. Kiek Lietuvoje etnografinių regionų? Kokios jų sostinės? Kaip ten žmonės rengiasi? Atsakymų į šiuos klausimus ieškoma kartu su animaciniu Jonuku, kuris keliauja po Lietuvą ir, kraštą pažindamas, nuotakos ieško. Ar lydėsite jį kelionėje ir padėsite tinkamai pasirinkti? Būtina išankstinė registracija tel. (8-37) 422 295 arba el. p. *ltmm.edukacija@kaunomuziejus.lt.* Renginys nemokamas.

19 d., šeštadienį, 12 val. Kauno miesto muziejaus skyrius Kauno pilis (Pilies g. 17) jungiasi prie Europos paveldo dienų ir kviečia dalyvauti edukacinėje programoje „Kauno pilies teismas“. Užsiėmimo metu dalyviai susipažins su istorija, o antroje užsiėmimo dalyje taps aktoriais ir bandys atkurti improvizuotą teismo procesą. Edukacinė programa nukels į XVII amžių: ekspozicijos erdvėje atkurto teismo proceso dėka bus galima suprasti, kaip rengėsi, gyveno, ką jautė to meto žmonės. Būtina išankstinė registracija el. p. *edukacijuskyrius@kaunomuziejus.lt* arba tel. (8 675) 28804. Renginys nemokamas.

---

10 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno tautinės kultūros centre (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“ (akvarelės liejimas). Veda dailininkas Gvidas Latakas.

14 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje (Kalniečių g. 180) – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: „Vaisius“ (monochrominis piešimas). Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

15 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“ (netradiciniai tekstilės gaminiai, vilna). Veda Daiva Vainauskienė.

17 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“ (akvarelės liejimas). Veda dailininkas Gvidas Latakas.

18–21 d. VII tarptautinis vaikų folkloro festivalis „Baltų raštai 2015“. Dalyvaus Lietuvos, Latvijos, Baltarusijos folkloro ansambliai. Festivalio globėja – Lietuvos romuvos krivė Inija Trinkūnienė. Plačiau *www.ktkc.lt*.

21 d., pirmadienį, 13 val. KTKC – seminaras mokytojams, folkloro ansamblių vadovams, kultūros darbuotojams „Baltų kultūros reliktai tautodailėje, kalboje, muzikoje“. Lektoriai Virginijus Kašinskas, Aleksandras Žarskus, Vilija Kepežinskienė, Osvalda Ivanauskienė, Jurgita Kilikauskienė, Eglė Vindašienė.

21 d., pirmadienį, 18 val. KTKC etninės veiklos studijoje – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Kūrybos džiaugsmai“: „Lietuviškas ornamentas“ (piešimas). Veda dailininkė Dalia Žiurkelienė.

22 d., antradienį, 18 val. KTKC – mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Vakarojimai seklyčioje“ (netradiciniai tekstilės gaminiai, vilna). Veda Daiva Vainauskienė.

---

10 d., ketvirtadienį, 18 val. Keramikos muziejuje (Rotušės a. 15) – Ingos Likšaitės parodos „Nauji pasakojimai, parašyti medžiu ant vandens“ atidarymas.

KAUNO KINO CENTRAS ROMUVA

10 d., ketvirtadienį,
18 val. „Prancūziškos skyrybos“ („Papa ou maman“). Romantinė komedija, Prancūzija, 2015 m., 85 min., N-13. Režisierius Martin Bourboulon. Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.

20 val. premjera „Stebuklai“. Drama, Italija, Šveicarija, Vokietija, 2014 m., 111 min. Režisierė Alice Rohrwacher. Italų ir vokiečių kalbomis su lietuviškais subtitrais.

11 d., penktadienį,
18 val. „(Ne)Tikros prancūziškos vestuvės“ („Qu'est-ce qu'on a fait au Bon Dieu?“). Komedija, Prancūzija, 2014 m., 97 min., N-7. Režisierius Philippe de Chauveron. Prancūzų kalba su lietuviškais subtitrais.

20 val. „Pamoka“ („Urok“). Drama, Bulgarija, Graikija, 2014 m., 105 min., N-13. Režisieriai Kristina Grozeva ir Petar Valchanov. Bulgarų kalba su lietuviškais subtitrais.

12 d., šeštadienį,
14 val. šeimos kino seansas: „Slaptoji komanda“ („Metegol“). Animacija, nuotykiai, šeimai, Argentina, Ispanija, 2015 m., 106 min. Režisierius Juan José Campanella. Įgarsintas lietuviškai.

16 val. „Stebuklai“. Drama, Italija, Šveicarija, Vokietija, 2014 m., 111 min. Režisierė Alice Rohrwacher. Italų ir vokiečių kalbomis su lietuviškais subtitrais.

18 val. „Sugar Man“ („Searching for Sugar Man“). Biografinis, muzikinis, detektyvas, dokumentika, Jungtinė Karalystė, Švedija, 2012 m., 86 min., N-13. Režisierius Malik Bendjelloul. Anglų kalba su lietuviškais subtitrais.

20 val. „Viktorija“ („Victoria“). Trileris, Vokietija, 2015 m., 140 min., N-16. Režisierius Sebastian

Schipper. Anglų ir vokiečių kalbomis su lietuviškais subtitrais.

13 d., sekmadienį, 14 val. šeimos kino seansas: „Slaptoji komanda“ („Metegol“). Animacija, nuotykiai, šeimai, Argentina, Ispanija, 2015 m., 106 min. Režisierius Juan José Campanella. Įgarsintas lietuviškai.

16 val. „Žemės druska“ („The Salt of the Earth“). Dokumentika, biografinis, Brazilija, Italija, Prancūzija, 2014 m., 110 min., N-13. Režisieriai Wim Wenders ir Juliano Ribeiro Salgado. Anglų kalba su lietuviškais subtitrais.

18 val. „Stebuklai“. Drama, Italija, Šveicarija, Vokietija, 2014 m., 111 min. Režisierė Alice Rohrwacher. Italų ir vokiečių kalbomis su lietuviškais subtitrais.

16 d., trečiadienį, Lenkijos kino klubas. „Fotografas“ („Fotograf“). Lenkija, 2014 m., 110 min. Režisierius W. Krzystek. Lenkų kalba su lietuviškais subtitrais. Nemokamai.

23 d., trečiadienį, Kino klasikos klubas: aktoriaus Rudolpho Valentino jubiliejui – „Šeichas“ („The Sheik“). JAV, 1921 m., 80 min. Režisierius George Melford.

25 ir 26 d. tarptautinis tradicinio ir šiuolaikinio folkloro festivalis „Suklegos“. Nemokamai. Daugiau informacijos: *suklegos.lt.*

Daugiau informacijos:
www.facebook.com/kinasromuva,
www.kinaskaune.blogspot.com,
www.kcromuva.lt.

Festivalio „TARP“ programa

15 d., antradienį, 11–17 val. Prancūzų institute (Didžioji g. 1) – festivalio atidarymas. „Cinema Fragile“ videohaiku dirbtuvės.

16 d., trečiadienį,

18.30–19.30 val. Prancūzų institute – „Cinema Fragile“ videohaiku ir dirbtuvių darbų pristatymas.

20–22 val. kino teatre „Pasaka“ (Šv. Ignoto g. 4/3) – audiozino pristatymas.

17 d., ketvirtadienį, 20–23 val. kultūros klube „Kablys“ (Kauno g. 5) – TARP *slemas* + Ondřej Buddeus performansas (CZ). Bilieto kaina – nuo 3 Eur.

18 d., penktadienį,

17–19 val. baras „Bukowski“ (Visų Šventųjų g. 7) – Katarzynos Fetlińskos ir Szymono Słomczyński pasirodymas (PL).

19–23 val. Lietuvos teatro, kino ir muzikos muziejuje (Vilniaus g. 41) – Rosen (GB), Gudrun Gut (DE), Alessandro Bosetti (IT), Vul Vulpes (EST). Bilieto kaina – nuo 3 Eur.

19 d., šeštadienį, 12–13.30 val. Nacionalinėje dailės galerijoje (Konstitucijos pr. 22) – „Literature Across Frontiers“ paskaita apie videopoeziją (kuruoja Sarah Tremlett ir Lucy English, UK).

14–15.30 val. Nacionalinėje dailės galerijoje – diskusija „TARPdisciplininės poezijos būsenos“.

20–21 val. „Paviljone“ (Pylimo g. 21B) – festivalio uždarymas. Parodos „TARPinės būsenos“ atidarymas, SHE’S A SHOW pasirodymas (DK), Chung Kran premjera.

21–02 val. „Paviljone“ – *afterparty*. Open mic Pats sau DJ.

Dauguma renginių – nemokami. Daugiau poezijos: *www.tarpfest.lt.*

Lietuvos nacionaliniame muziejuje šiuo metu veikiančios ekspozicijos:

Arsenalo g. 1
nuolatinės ekspozicijos:
„Senosios Lietuvos istorija XIII–XIX a.“,
„Liaudies menas“,
„Kryždirbystė“;
paroda:
kultūros metraštininkės Onos Pajedaitės jubiliejinė fotografijų paroda „Lietuvoje...“ veiks iki spalio 11 d.

Arsenalo g. 3
nuolatinė ekspozicija „Lietuvos archeologija“.

Gedimino pilies bokštas (Arsenalo g. 5)
„Ginklai ir pilies ikonografija“.

Signatarų namuose (Pilies g. 26)
Vasario 16-osios Akto signatarams skirta ekspozicija (nuolat pildoma).

Kazio Varnelio namuose-muziejuje (Didžioji g. 26)
nuolatinė ekspozicija:
K. Varnelio kūrybos ir kolekcijos ekspozicija
paroda:
Paryžiuje gyvenančio Prano Gailiaus kūrybos paroda „Pranas“ veiks iki spalio 17 d.

Jaunieji muzikantai kviečiami registruotis į „AGATA langų“ studijas

„AGATA langai“, Lietuvoje unikalios nemokamos studijos jauniems muzikantams, kviečia registruotis naujam sezonui. „Laukiame tų jaunų žmonių, kurie nori savo gyvenimą sieti su muzika, yra pasiruošę dirbti ir pasiekti rezultatų“, – sako studijų meno vadovas, pianistas ir muzikos pedagogas Arnas Mikalkėnas.

Registracija vyksta iki **rugsėjo 20 d.** Registracijos anketą galima rasti tinklalapyje *www.agata.lt* arba *https://goo.gl/RqvJ6K*. Į studijas kviečiami registruotis 17–22 metų amžiaus žmonės iš visos Lietuvos, grojantys vienu ar keliais instrumentais, kuriantys ir atliekantys savo muziką. Atrankoje gali dalyvauti ir praėjusių „AGATA langų“ dalyviai – tačiau į šių metų „Langus“ galės patekti ne daugiau nei 30 proc. senųjų dalyvių.

Iš pradžių bus vertinamos dalyvių anketos ir jų atsiųsti garso ir vaizdo įrašai. Atrinktų dalyvių perklausos vyks rugsėjo 20–27 d., jose dalyvius vertins „AGATA langų“ komisija. Pagrindiniai atrankos kriterijai – muzikinis profesionalumas, žingeidumas, pareigingumas ir noras tobulėti. Į studiją bus atrinkta apie dvidešimt dalyvių. Nuo šių metų spalio iki kitų metų spalio jie kas mėnesį susitiks pamokose Kaune. Studijų metu „AGATA langų“ dalyviai ruoš koncertinę programą. Jų sukurtos dainos bus įrašytos, vienai jų bus sukurtas vaizdo klipas.

Studijose bus mokoma ansambliavimo, savarankiškai harmonizuoti, aranžuoti, komponuoti, interpretuoti muzikinius kūrinius, bus ugdomi praktiniai atlikimo meno įgūdžiai, skatinama pačių muzikantų kūryba. Į programą bus įtraukti įvairūs muzikos žanrai, tokie kaip džiazas, rokas, pasaulio muzika, taip pat ir populiarioji muzika. Išskirtinis dėmesys bus skiriamas dainoms lietuvių kalba. Muzikantai rašys savo dainas ir kurs joms aranžuotes. Bus kalbama ne tik apie muzikos kūrybą, bet ir vadybinę muzikos pusę, pilietiškumą, atlikėjų ir autorių teises.

„AGATA langų“ studijas dovanoja Lietuvos gretutinių teisių asociacija AGATA. Asociacija vienija per 5 tūkst. Lietuvos atlikėjų, muzikos leidėjų ir aktorių. Šios studijos yra asociacijos investicija į naują, kokybišką lietuvišką muziką. Taip pat tai – šešerius metus vykusios AGATA jaunųjų atlikėjų meistriškumo stovyklos tęsinys.

Dėl ilgamečio Kelmės rajono savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vedėjo Algio KRUTKEVIČIAUS netikėtos mirties nuoširdžiai užjaučiame šeimą, artimuosius ir bendradarbius.

„Nemuno“ redakcija

Nuoširdžiai užjaučiame rašytoją Romą Sadauską dėl Brolio dainininko Danieliaus SADAUSKO mirties.

Lietuvos rašytojų sąjunga

Nemunas **ISSN 0134-3149**

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

M. Daukšos g. 34, 44283 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas –
tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė
tel.: (8-37) 322266
Referentė – Aurina Venislovaitė –
tel. (8-37) 322244
Naujienų redaktoriai:
Audronė Meškauskaitė –
tel. (8-37) 322235, (8-615) 24983
Andrius Jakučiūnas –
tel. (8-611) 98945,
el. paštas: jakuciunas@gmail.com
Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –
tel. (8-627) 54244
Maketuotojas – Juozas Pužauskas –
tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –
tel. (8-37) 322266, (8-656) 41705
Talkininkai:
Romualdas Rakauskas (fotografija)
Eugenija Žakienė (muzika)
Gediminas Jankauskas (kinas)
Gediminas Jankus (teatras)
Zenonas Baltrušis (fotografija)
Lina Navickaitė (kalba)

Rėmėjai:

KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS KULTŪROS TARYBA

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

28 500 Eur
3-5, 8-23, 27,28 p.

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 2,6 Eur (9 Lt)
Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Rugsėjo 4 d. rytą, BLC verslo lyderių centre vyko itin svarbus fotografijos meno renginys – „Kaunas Photo 2015“ *portfolio* peržiūros. Keturiolika kuratorių ir ekspertų, atvykusių į Kauną iš įvairių pasaulio šalių, konsultavo ir vertino fotografų darbus. Renginyje dalyvavo per trisdešimt fotomeno profesionalų, kurie varžėsi dėl pagrindinio piniginio prizo ir meninių rezidencijų Kauno fotografijos galerijoje bei istoriniame Kražių miestelyje.

Po intensyvaus kuratorių, fotomenininkų ir organizatorių darbo „folioNIGHT“ renginyje apdovanoti kūrinių peržiūrose geriausiai įvertinti fotografai. Dauguma ekspertų ir kuratorių balsų buvo paskelbti „Kaunas Photo 2015“ TOP 4 geriausieji: Visvaldas Morkevičius (Lietuva), Marija Kozanova (Rusija, Kaliningradas), Tadas Kazakevičius (Lietuva) ir Ieva Austinskaitė (JK / Lietuva).

V. Morkevičius, prieš išvykdamas į Berlyną, kur pristatys savo naują fotoalbumą „Public Secrets“, paskutinę minutę nusprendė atvykti į Kauną, kur nuo ankstyvo ryto šiureno fotoalbumų puslapiai ir bruzdėjo fotografai. Menininko kelionė šį kartą buvo kaip niekada sėkminga, nes jis paskelbtas „Kaunas Photo 2015“ geriausiu fotografu.

Kauno fotografijos galerijos vadovas Gintaras Česonis iškilmingai pasveikino meninės rezidencijos laimėtoją – iš Kaliningrado atvykusią M. Kozanovą, kuri ne tik dalyvavo *portfolio* peržiūrose, bet ir eksponavo darbus galerijoje „Post“ festivalio „Kaunas Photo“ kuruojamoje parodoje „N-18“.

Į Kražiuose vyksiančias menines rezidencijas buvo pakviesti ir švedas M. Gyllborgas bei italas G. Micalizzi’s. M. Gyllborgas peržiūrose dalyvavo su darbu apie Baltijos šalis, o neformaliuose pokalbiuose prasitarė, kad norėtų čia bent trumpam įsikurti. G. Micalizzi’s, kuriam konfliktų zonų fotografija yra kasdienybės dalis, dar šį mėnesį vyks fotografuoti į Iraką, o vėliau grįš į Lietuvą.

„Kaunas Photo“ festivalio vadovas Mindaugas Kavaliauskas už ilgalaikę partnerystę ir atstovavimą festivaliui už Lietuvos ribų apdovanojo Anne McNeill (Didžioji Britanija), Mairą Dudarevą (Latvija), Arnį Balčų (Latvija) ir Jeaną-Marcą Lacabe’ą (Prancūzija). Kiek anksčiau šiais metais „Kaunas Photo“ vadovas festivalio atstovų skiriamuosius raštus įteikė ir kuratorei Yumi Goto Tokijyje bei Oklando fotografijos festivalio vadovei Juliai Durkin vizito Naujojoje Zelandijoje metu.

Po intensyvios „Kaunas Photo“ renginių savaitės festivalio organizatoriai ir svečiai šeštadienio vakarą praleido kaimo turizmo sodyboje „Šaltupis“ žiūrėdami austrų fotomenininko Rainerio Riedlerio performansą „Sweat“, kurio rezultatai – šiuolaikinės Turino drobulės versijos. Braukdami prakaito lašus ir palikdami jų pėdsakus drobėje, organizatoriai džiaugėsi puikiais šių metų festivalio rezultatais, lankytojų gausa ir daugybe puikių parodų. R. Riedlerio Kaune sukurti darbai bus eksponuojami vėlesnėse festivalio parodose. Fotomenininkas yra 2007 m. festivalio „Kaunas Photo“ konkurso Didžiojo prizo laimėtojas. Jo paroda „Dirbtinės atostogos“ tapo globalizacijos ir atostogų fotografijos etalonu, nuo festivalio Kaune nukeliavusi iki Pompidu šiuolaikinio meno centro Paryžiuje.